

Enajsti kongres ZSMJ v Beogradu

Osemnajstega in devetnajstega decembra bo v Beogradu potekal 11. kongres Zveze socialistične mladine Jugoslavije. Izhodišče oziroma osnovo za pripombe k osnutkom kongresnih dokumentov pomenijo slovenski mladini utemeljena stališča s slovenskega kongresa, ki je bil oktobra letos v Novem mestu. Težava pa je v tem, da devet dni pred kongresom slovenski mladinci, razen redkih na republiški konferenci mladine, niso še imeli v rokah predlogov kongresnih dokumentov za jugoslovanski mladinski kongres, zato je širša javna razprava pravzaprav nemogoča. Kako bodo slovenski delegati na kongresu lahko zastopali mnenje slovenske mladine, ki naj bi izhajalo iz baze, je pa res vprašanje, če seveda izvezamo, da baza zaupa vrhovom in bodo ti v njihovem imenu vse uredili.

Že na osnutke dokumentov, ki so se jih slovenski mladinci kljub kratkemu roku kar dobro lotili, so letele številne pripombe. Predsednik RK ZSMS Andrej Brvar jih je navedel le nekaj. Nesprejemljive so definicije družbenoekonomskih odnosov. V oceni bi namreč morali podati rezultate preteklega štiriletnega obdobja in ugotoviti, kako so se družbenoekonomski problemi lomili na hrbtih mlade generacije, pri tem pa opredeliti vlogo ZSMJ. Samoupravljanje in politični sistem sta v dokumentih potisnjena popolnoma v stran, sploh pa je politični sistem obravnavan ločeno od gospodarskega. V obravnavi vzgojnoizobraževalnega področja je učinek kot subjekt omenjen le v enem samem stavku. O splošnem ljudskem odporu teče beseda le o akcijah, ni pa konkretne analize stanja. Prav tako ni besed o pojmovanju družbenih organizacij, ni definicije zvezne konference mladine, o enotnosti mladinske organizacije pa je govor brez upoštevanja prednosti posameznih okolij. Tudi statutarna komisija je ugotovila številne nesprejemljivosti v statutu, ki naj bi ga kongres potrdil. Veliko členov je presplošnih, formulacije, kot na primer o socialističnem internacionalizmu, ne ustrezajo in statut prinaša nekatere prav ostre postopke.

Velik del pripomb ZSMS doslej še ni bil upoštevan. Vendar slovenski delegati odhajajo na kongres z upanjem, da bodo z amandmaji uspeli.

Živa Drole

Več sodelovanja

Minulo soboto so se v prostorih za PTT promet v Ljubljani sestali nekdanji radisti, radiotelegrafisti, telefonisti in šifranti na zboru Skupnosti vezistov NOV Slovenije, na katerem so člani in delegati namenili največ pozornosti vprašanjem, kjer je bilo delo manj uspešno in nezadovoljivo.

»Sestava programa in delovanje komisij, evidenca borcev-vezistov tako v odborih področnih sekcij kakor v odboru skupnosti, premajhna aktivnost področnih odborov v Kopru, Celju, do nedavnega pa tudi v Novi Gorici, še vedno slabo sodelovanje oziroma nepovezanost vezistov v enotah TO, DSZ kakor v DPS in nezadostna pomoč mladinskim pohodnim enotam, ki nadaljujejo tradicije nekdanjih borcev-vezistov NOV pri programiranju, organiziranju in izvajanju pohodov,« so bila ena glavnih vprašanj in obravnav.

Poleg obširnega gradiva so se delegati in člani odbora Skupnosti vezistov NOV Slovenije najresneje zavzeli za zbiranje in pripravo dokumentarnega gradiva za kroniko vezistov NOV Slovenije, ki naj bi izšla najkasneje do leta 1985, to je ob obletnici osvoboditve.

Precej so poudarili tudi usposabljanje novih vezistov v enotah TO, DSZ, DPS in JLA ter prenašanje tradicij NOB na mlajše rodove. Ob koncu sobotnega zbora so sprejeli program dela, razrešili dosedanj odbor (najzaslužnejšim so podelili tudi priznanja), za novega predsednika Skupnosti vezistov NOV Slovenije pa je bil izvoljen polkovnik Ivan Pivk.

Jože Čurin

Boljši odnos do dela

Razprava, ki se je razvila na torkovi seji zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, je v prvi vrsti veljala osnutku resolucije za prihodnje leto. Skoraj brez izjeme so delegati opozarjali na skrajno možnost, da vendar že začnemo računati samo z lastnimi močmi. Pri tem niso obšli svojih vrst in so poudarjali, da morajo borci že zaradi prehojene revolucionarne poti odločno stati v obrambi takšnih razmer, ki bodo omogočale uresničevanje stališč iz resolucije. Sem sodi tudi že mnogokrat omenjena in kritizirana težnja po zapiranju v različnih sredinah, tako na področju tržišča kot na področju sistema izobraževanja, znanosti in tehnologije in drugod.

Predsednik jugoslovanske borčevske organizacije Vlado Ščekić je v tonu razprave dejal, da je naša skupna osnovna naloga utrjevati delovno zavest na vsakem delovnem mestu in pri vsakem delu. Treba je začeti resnični boj proti nedelu, proti nedelavcem in vsem vrstam špekulantov. To je seveda tudi zdravilo za boljšo in višjo proizvodnjo ter uspešnejše ustvarjanje.

Ko je na omenjeni seji spregovoril tudi podpredsednik zveznega izvršnega sveta Zvone Dragan, je ob razlagi osnutka resolucije tako kot borci poudaril, da bo prihodnje leto čas preizkušnje vseh nas in čas, ko bomo morali bolj kot kdajkoli doslej dosledno delati tako, kot smo se dogovorili. Pri tem ne bo več mogoče delati kot v preteklosti, ko smo v prvi tretjini leta delali bolj lagodno, pa potem v poletju in začetku jeseni sprejemali dodatne ukrepe. Tokrat se mora leto resnično začeti z delom po dogovoru že januarja in ne šele nekje v juliju.

Borci so sicer vseskozi poudarjali, da razumejo težavnost položaja in da bodo stali v prvih vrstah za uresničevanje sprejetih nalog. Vendar pa so ob dejstvu, da v resoluciji ni dovolj jasno določeno, odkod bomo dobili sredstva za povečanje proračuna, menili, da je treba bremena stabilizacije porazdeliti. Ni namreč nov podatek, da je pri financiranju borčevsko-invalidskega varstva že doslej primanjkovalo sredstev.

Premalo in preveč

Določila zakona o združenem delu večinoma dobro uresničujemo in pripravili ter sprejeli smo tudi že vrsto aktov, ki temeljijo na njih, vendar se žal v praksi še vse prepočasi uveljavljajo.

To je ena temeljnih ugotovitev komisij – republiške in občinskih, za spremljanje izvajanja zakona o združenem delu, o kateri so spregovorili tudi na nedavnem posvetu predsednikov teh komisij v republiški skupščini.

Tako s stanjem, kakršno je, seveda ne moremo biti zadovoljni. Ob tem pa je tudi »zanimivo«, da v kar eni tretjini slovenskih občin ne mislijo tako, saj v novem mandatnem obdobju omenjenih komisij sploh niso imenovali.

Na drugi strani pa spet, kakor je dejal Roman Albreht, vse preveč pozornosti posvečamo pravnim normam, predpisom, aktom, veliko premalo pa dejanskemu ravnanju ljudi. V naši praksi je zato največji razkorak ravno v tem in vsak skrbni analitik bi hitro razkril, da smo po pravnih aktih, pravnih uredbah družba, ki se celo približuje idealni družbi, in da smo po praktičnem ravnanju mnogokrat družba, ki počenja človeško, družbeno, revolucionarno nedopustne stvari. Ob inflaciji pravnih aktov pa gredo tokovi po svojih poteh, ker jih urejajo ljudje, ne papirji.

Tako nas na tisti pravi poti, kot kaže, čaka še mnogo dela.

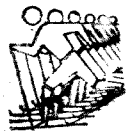
mg

Petinosemdeset let Franca Leskoška-Luke Poklic brez upokojitve: revolucionar

Devetega decembra je praznoval svoj petinosemdeseti rojstni dan. Mož iz generacije torej, ki je revolucijo začel, ki je bojevala boj za svobodo in osvoboditev jugoslovanskega človeka, hkrati pa je človek, ki je v svojem življenju spoznal vse faze dela, od tistega za strojem v tovarni, pa do tistega v ministrski pisarni sredi Beograda. Nismo se utegnili zvrstiti med vse, ki so Luki Leskošku te dni čestitali. Zato pa upamo, da bomo lahko v prihodnji številki našega časnika objavili pogovor s častnim prednikom slovenske borbene organizacije.

Iskrenim čestitkam in priznanjem, ki jih dobiva ob 85-letnici revolucionar, komandant, politik in družbenopolitični delavec Franc Leskošek-Luka, se s svojimi čestitkami pridružuje tudi pevci Partizanskega pevskega zbora. Kot neutrudnemu revolucionarju in zvestemu poslušalcu partizanskih in narodnih pesmi mu je zlato odličje izročil narodni heroj in predsednik PPZ Janko Rudolf.

-če-

4. CERKLJANSKI MNOŽIČNI SMUČARSKI TEK

Predstavniki organizacijskega odbora 4. cerkljanskega množičnega smučarskega teka »Gorenjskega odreda«, pokrovitelja te prireditve DO Iskra Delta ter Gorenjskega odreda so na petkovi novinarski konferenci seznanili novinarje s potekom priprav. Poudarili so, da bo tek 3. januarja 1983. Start bo pri zadruženem domu ob 9.30. Tekmovalci in tekmovalke se bodo pomerili v smučarskem teku na 25 kilometrov, v trim teku na sedem kilometrov, kolikor bo dolg tudi tek pionirjev in pionirk. V vojaškem teku, ki bo potekal mimo 5 spominskih obeležij iz NOV in bo tudi dolg 7 kilometrov, bodo merili moči pripadniki JLA, teritorialne obrambe in milice v uniformah in na vojaških terenskih smučkah.

Organizatorji so pripravili tudi nekaj novosti. Izbojili so progo, pionirjem in pionirkam ni treba plačati startnine, ki za tekmovalce znaša v poprejšnji prijavi 100 dinarjev, sicer pa 150. Največja novost pa je ta, da bo vsak udeleženec dobil približno pet minut po prihodu na cilj diplomu s časom, ki ga je dosegel in uvrstitvijo. Seveda bo uvrstitev neuradna.

Predstavniki skupnosti borcev Gorenjskega odreda je poudaril, da pripravljajo to tekmovalstvo z namenom širjenja množičnega športa ter krepitev obrambne sposobnosti, obujanja spominov na NOV in ljudsko

revolucijo ter prenašati revolucionarna izročila na mladi rod. Dejal je, da so Gorenjski odred ustanovili v začetku junija 1942. V njegovo sestavo so prišli tudi Cankarjevi bataljoni, ki je bil v bistvu drugi, saj je bil prvi ustanovljen že 5. avgusta 1941 in razdeljen po dražgoški bitki, ter partizanske enote na Mežakliji, Pokljuki in na Jelovici. Njegova naloga je bila preprečevanje prevoza sovražnih enot in orožja po železnici in cestah, varovati prehode iz Avstrije na Gorenjsko. V številnih akcijah se je odred okrepil tako kadrovske kot moralnopolitično. Maja 1943 je imel kar devet bataljonov, iz katerih so kasneje ustanovili Prešernovo brigado in reorganiziran Gorenjski odred.

S pojavom domobranstva na Gorenjskem je začel odred prenašati težišče svojega delovanja na levi breg Save vse od Stola do Kravca, takrat je prišel tudi na območje Cerklj. V spomin na tiste čase pa organizirajo sedanje smučarske teke. Gorenjski odred je obstajal do druge polovice 1944, ko so iz njega ustanovili Kokrški, Škofjeloški in Jeseniško-bohinjski odred.

Na četrti cerkljanski množični smučarski tek vabimo tudi borce-tekače. Uredništvo TV-15 naš tovariš bo najbolje uvrščenemu in najstarejšemu borcu izročilo skromno darilo.

bk

Delegacija ZSMS v konferenci ZSMJ

Člani republiške konference ZSMS so izvolili delegacijo ZSMS v konferenci ZSMJ. V njej so Robert Černe, ki ga predlagajo za sekretarja predsedstva konference ZSMJ, Mojca Slovinc kot možni član predsedstva konference ZSMJ, Vlado Gerič kot možni predsednik komisije za delo z mladimi na začasnem delu v tujini pri konferenci ZSMJ pa še Tone Anderlič, Staša Baloh, Igor Bavčar, Saša Dragoš, Branko Florjanič, Marko Golobič, Ignac Krivec, Tone Skušek, Maja Šeruga in Andrej Brvar kot predsednik RK ZSMS po funkciji.

Predsedstvo republiške konference mladine Srbije je za predsednika konference ZSMJ, ki ga za to mandatno obdobje volijo iz ZSM Srbije, predlagalo beograjskega študenta, člana predsedstva RK ZSM Srbije Dragana Ilića.

Cvetje na grob

Ob 40-letnici Cankarjeve brigade in občinskem prazniku Kočevja je posebna delegacija položila cvetje na grob tovariša Tita. Delegacijo so sestavljali predsednik občinske skupščine Kočevja Jože Novak, direktor združenega kmetijskega gospodarskega podjetja, ki letos slavi 30-letnico obstoja, Mirko Kambič in predstavnica Cankarjeve brigade Vika Meršol-Dunja.

D. R.

Vabilo na 16. srečanje novinarjev-smučarjev

Začelo se bo v nedeljo, 27. februarja 83, zvečer in bo trajalo do sobote 6. marca. Zbrali se bomo v hotelu PLANJA na Rogli. Organizator bo upošteval vrstni red prijav. Redno zaposlenim novinarjem oziroma članom SK »RACA« bo treba za šestdnevno bivanje odšteti 3.900 din. Za vse druge udeležence srečanja je 5.900 din. Če bo več prijav, bodo prisiljeni zavrniti nenovinarje, ne glede na vrstni red prijav gostov.

Rok za prijave je 20. december.

Hkrati s prijavo je treba poslati akontacijo 1.900 din na naslov: Danilo Škofič – redakcija »TD«, 62000 Maribor, Svetozarjevska 14.

Tistim, ki nameravajo priti samo na tekmo, žal ne bo moč preskrbeti prenočišča.

V prijavi navedite, kako boste potovali. Od Celja do Rogla bo namreč peljal avtobus, zato organizator želi vedeti vaše namene.

Informacije dobite po tel. (062) 26-951 (Škofič, Lorenci, Šprogarjeva).

Članarino »SK RACA« plačajte, in to 200,00 din, za izkaznico, nalepo in etui 30,00 din, torej 230,00 din.

Dnevni red srečanja na Rogli imajo v večjih redakcijah.

Tovariški pozdrav!

SK »RACA«

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

V oddaji Še pomnite, tovariši, ki bo na sporedu v nedeljo, 19. decembra, ob 9. uri na 1. sporedu Radia Ljubljana, bodo nekdanje aktivistke Osvobodilne fronte obujale spomine na dogajanje med vojno v Ljubljani in bližnji okolici, zlasti na dogodke v letu 1942. V drugi polovici tega leta so italijanski okupatorji skupaj z belgardisti v množičnih racijah v Ljubljani in okolici prišli nešteto ljudi in jih stlačili v zapore. Med temi ljudmi so bili tudi številni aktivisti in aktivistke, ki je roka izdajalca pokazala nanje. V zaporih so jih na zasliševanjih pretepali in mučili, a so večinoma ostali trdni. V oddaji bodo prikazali lik aktivistke Osvobodilne fronte, neupogljivost slovenskih žena in deklet, njihovo trdno vero v zmago nad okupatorjem.

KOLENDAR POMEMBNEJSIH DOGODKOV

17. december 1942: Izvršni odbor OF je na svoji seji v Polhograjskih Dolomitih razpravljalo o 1. zasedanju AVNOJ in sprejel posebno resolucijo.

17. december 1943: V Gravini v Italiji so ustanovili 3. prekomorsko brigado. Komandant je postal Božo Blažević, politični komisar pa dr. France Hočevar. V brigadi je bilo precej primorskih Slovencev.

17. december 1944: V Suhorju pri Metliki so ustanovili 24. brigado »Fratelli Fontanot« s tremi bataljoni borcev italijanske narodnosti. Najprej je bila v 18. diviziji, pozneje pa v italijanski diviziji Garibaldi Fontanot.

19. december 1944: Nemške in kolaboracionistične sile so začele ofenzivno operacijo »Orel« proti partizanskim enotam na obsežnem območju Vipavske doline in Trnovskega gozda. Ofenzive je bilo konec 29. decembra, ko se je sovražnik vrnil v svoja izhodišča, ofenzivni načrt mu ni uspel, partizanskih enot ni pregal, pač pa je ponovno zasedel Vipavsko dolino.

21. december 1943: Glavni štab NOV in POS je ustanovil 9. korpus NOV in PO Jugoslavije. Za komandanta je imenoval Lada Ambrožiča, za političnega komisarja pa Janeza Hribarja. Korpus so sestavljali 30. in 31. divizija ter vsi odredi na Primorskem, zahodnem Gorenjskem, zahodnem Koroškem in v Polhograjskih Dolomitih.

22. december 1941: Rhovni komandant NO POJ Josip Broz-Tito je v bosanskem mestecu Rudo ustanovil 1. proletarsko brigado. V njej so bili tudi Slovenci iz slovenske partizanske čete »Ivan Cankar«, ustanovljene v začetku novembra 1941 v Užicu. Po vojni so 22. december razglasili za dan JLA.

23. december 1942: Napad Šerčerjeve brigade na belgardistično postojanko na Ru-narskem na Notranjskem.

23. december 1944: V Splitu so ustanovili 5. prekomorsko brigado »Ivana Turšiča-Iz-toka«. Komandant je postal Stane Mahne, politični komisar pa Silvo Hrovat.

Opreti se bo treba predvsem na svoje moči

naš komentar

Dokumentov, s katerimi naj bi prihodnje leto urejali naše družbeno in gospodarsko življenje, se je resda že kar nabralo, kljub temu pa marsikaj še ni jasno. V Mariboru opozarjajo, da organizacije združenega dela še zdaj ne vedo, s kakšnimi deviznimi sredstvi bodo leta 1983 pravzaprav razpolagale.

O tem govorijo tudi v Domžalah. Če ne bomo zagotovili vsaj toliko deviz za uvoz surovin in reprodukcijskega materiala kot letos, potem utegne proizvodnja splahneti, s tem pa tudi izvoz. Letos bomo v državi za to uporabili okrog 7 milijard dolarjev.

V Novem mestu svarijo pred praznimi policami v trgovinah. Letos se ob premikanju delovnega časa, ob uvajanju raznih bonov in drugem nismo dobro samoupravno organizirali. Naslednje leto letošnje slabe prakse ne bi smeli ponoviti.

V Kopru jih skrbi zaradi premajhnega povečanja sredstev za osebne dohodke zaposlenih v občinski upravi. Trdijo, da so ti dohodki že zdaj prenizki. Če jih bomo leta 1983 realno še zmanjšali, bodo mnogi iz te službe odšli. V Celju zatrjujejo, da bi izvoz za 12 do 15 odstotkov prihodnje leto morda bilo mogoče povečati, nikakor pa ne za več. Sodiijo, da je iztrošenost opreme v celjskem gospodarstvu izredno velika, in da bo zaradi tega vprašljivo tudi načrtovano povečanje storilnosti. Menijo, da v štorski železnici, v celjski Cinkarni, v Emu in še nekaterih organizacijah v sedanjih razmerah ne bo mogoče kaj dosti narediti.

Razumljivo je, da bo v naslednjih dneh stvari treba še temeljito pretehtati. Že zdaj pa je mogoče reči, da se ponekod še niso streznili. Niso se sprijaznili s tem, da ne

zmoremo toliko, kot smo menili in da bo celotno porabo treba pošteno oklestiti.

Gremo kar po vrsti. Izvoz bo za načrtovan odstotek treba povečati. Če ga ne bi, bi za najnujnejše zmanjkalo več sto milijonov dolarjev. V slovenskem izvršnem svetu so na to te dni resno opozorili. Brez tolikšnega povečanja izvoza bi zmanjkalo deviz, ne samo za uvoz reprodukcijskega materiala, ampak tudi za zdravila in nekatere druge predmete, ki jih moramo uvoziti.

Za zaposlene v občinskih upravah ne bo več denarja. Sredstva za občinske in republiški proračun naj bi nominalno porasla sicer za 12 odstotkov. Toda zaradi načrtovane inflacije, bo denarja v kuvertah pravzaprav manj. Mislimi na to, da bi te kuverte zdebileli, je popolnoma nesmiselno.

Predlagajo, naj bi v občinskih upravah število zaposlenih zmanjšali za 10 odstotkov, ljudi pa prekvalificirali in jih zaposlili v industriji. Tisti, ki razmere v upravi poznajo, trdijo, da je to povsem mogoče.

Podobno bo treba ravnati tudi drugje. Slišati je, da smo z akcijo za zmanjševanje režije ostali na pol poti, in da so tu še velike rezerve.

Pošteno bi bilo treba povedati, da denarja za financiranje vseh programov samoupravnih interesnih skupnosti ne bo. Povsod bi morali sesti za mizo in razmisliti, katere programe bo treba izpeljati, kateri projekti pa lahko počakajo. Če tega ne bodo naredili, se bodo v začetku leta 1983 znašli v izredno neprijetnem položaju. Odkrito bi se veljalo spoprijeti tudi s predlogi, po katerih naj bi reševali nekatere znane izgubaše. V sanacijskih programih je re-

čeno, da bo treba za izhod iz težav primakniti več deset milijard dinarjev. Zdaj je že popolnoma jasno, da so taki programi nestvarni in da bi jih bilo treba odločno zavrniti. Ne za to, ker ne bi ponujali rešitev, pač pa zato, ker so v sedanjih razmerah neuresničljivi.

Res je, da organizacije združenega dela ta čas pravzaprav še ne vedo, v kakšnih pogojih bodo poslovale naslednje leto. To je le nekaj dni pred koncem leta težko opravičevati. Reči pa je treba, da še zdaj ne vemo natančno, kako bo drugo leto s tujimi posojili, glede na to, da je naša zadolženost dokaj velika in da nam nekateri niso več naklonjeni pri dajanju posojil.

Tudi še ne vemo, kako bo z deviznim prilivom do konca letošnjega leta. Očitno bodo te številke znane šele čez nekaj dni. Dokajšnja uganka je turizem. Številni si turističnega deviznega priliva za drugo leto ne upajo oceniti, ker še nismo izdelali jasnega programa in ker nekateri v tujini nič kaj radi ne vidijo, da bi turisti prišli k nam v večjem številu kot letos.

Nekaj pa je pri vsem tem popolnoma jasno. V obdobju, ki je pred nami, se bo treba opreti predvsem na svoje moči. Izkoristiti bo treba vse tiste prednosti, ki jih imamo, skrbeti porabo, vsak dinar, ki nam bo na voljo, pa čim bolj gospodarno naložiti. Priznati je treba, da druge poti pravzaprav nimamo.

To je treba ves čas imeti pred očmi in tega tudi razprave, ki bodo še sledile in v katerih bo treba še marsikaj doreči, ne bodo mogle spremeniti.

Darko Marin

Ohranimo čimveč pričevanj

»Saj ne bo nič napisal«

V neki komisiji za ohranjanje tradicij NOB v krajevni skupnosti je tekla beseda o tem, kako bi združili vsa prizadevanja za ohranitev izročil narodnoosvobodilnega boja v njihovem kraju in okolici. Nekateri so predlagali, da bi bilo dobro, če bi uredili manjšo spominsko sobo in v njej zbrali gradivo in pričevanja udeležencev NOB. Drugi so menili, da je potrebno čimveč stvari zbrati in se, tako kot doslej povezovati z najbližjim muzejem NOB. Tretji pa so menili, da bi bilo vendarle dobro, če bi nekaj uredili tudi v osnovni šoli, kjer pišejo krajevno kroniko, če bi tako rekoč s pomočjo mladine, ki tudi zapisuje doživljaja staršev iz vojne, nekako podružili krajevno izročilo o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. Za pouk, razne prireditve in nastope potrebujejo tudi takšno gradivo, ki je pri roki, saj otroci najraje prisluhnejo, če jim kdo pripoveduje o domačem kraju in njegovih ljudeh med NOB.

Tako so se potem pogovarjali tudi o tem, kdo bi se na kakšnega partizana ali aktivista še obrnil, da bi napisal svoja doživljaja in spomine. Lahko bi jih namreč objavili v šolskem glasilu, pa tudi odstopili muzeju. Nekdo je potem opozoril, da se v domicilnem odboru njegove brigade tudi zanimajo za pričevanja in da se bo nekdo, ki piše zgovodino brigade, oglasil v kraju. Pri tem, ko so tako govorili o tem, kdo vse bi lahko še kaj napisal, se je navadno zmerom zasljal odgovor: Nič ne bo napisal. Sem mu že večkrat rekel, pa ni še nič naredil. Eden takih odgovorov je bil prav značilen: »Ja,

Janez, ta največ ve, ta bi lahko veliko povedal. Če bi vse tisto napisal, kar je že povedal, bi imeli zgodbo za celo knjigo. Če pa kaj napiše, ni več tisto.«

Sredi pogovora sem začel razmišljati, v čem so pravzaprav težave, da nimamo dovolj zapisanih pričevanj udeležencev NOB, čeprav smo jih seveda že veliko dobili tudi v brošurah, knjigah, zbornikih, navsezadnje tudi v muzejskih mapah, radijskih oddajah in v našem TV-15. Od nekaterih partizanov in aktivistov pa jih nimamo, čeprav bi lahko s svojimi pričevanji osvetlili marsikateri dogodek bolj popolno, kot sedaj o njem vemo. Gotovo je pisanje glavna ovira. Človek, ki ni vajen pisanja, ne bo na stara leta nadoknadil tega, kar ni počel v mladih letih. In zakaj bi vendar morali vsi znati pisati, ali ni dovolj, če pripovedujejo?! Toda tisto, kar pripovedujejo, se izgubi v družbi tovarišev, če pa kdo zapiše spet ne zapiše tako, kot je oni pripovedoval. Torej je treba nekaj storiti, kar bi bilo učinkovito, preprosto in tudi ne preveč drago.

Ko sem zapuščal tisti sestanek, sem na neki bližnji hiši zagledal anteno radioamaterjev. Vzdržujejo stike s svetom, imajo pa tudi radijsko delavnico, ukvarjajo se z ozvočenji, mikrofoni, kasetami, gramofoni in z vsem podobnim. Ali nismo nekaj že zamudili, da bi naša pričevanja posodobili, nekako tako, kot lahko to stori radijska hiša, ki arhivira posnetke sogovornikov v oddajah, ki so namenjene NOB. Ali ne bi bilo mogoče, sem se domislil, da bi v šolskem krožku, pri šolskem glasilu ali knjiž-

nici, s pomočjo mladih radioamaterjev začeli pričevanja snemati. Saj navsezadnje za to ni potrebno več stroškov, kot kupiti magnetofonski trak, kaseto. Povsod imajo v šolah, ali pa v podjetjih in kje drugje kakšen magnetofon za snemanje. Potem bi lahko Janez, ki toliko ve, neovirano spregovoril v mikrofoni in se ne bi otepal tistih, ki ga nadlegujejo s pisanjem, pa še svoje lastne slabe vesti, ker ni doslej še nič napisal. Poleg Janeza pa bi lahko spregovoril Marko, Miha, Peter in vsi partizani in aktivisti, ki kaj vedo o dogodkih med NOB. V krajevni skupnosti in šoli pa bi imeli posnete žive glasove nekdanjih borcev. Kajti, ko Janeza ne bo več, ga nihče več ne bo poslušal. Z magnetofonskega traku pa bi ga lahko slišali še njegovi pravnuki. Če bi seveda to snemanje in takšno fonoteko vzeli resno, določili kraj, kjer se bo takšen arhiv hranil in zadolžili mlade ljudi, da s tem »govornim muzejem« upravljajo. Najbolje bi bilo v šoli, pri šolskem glasilu, v novinarskem ali kakšnem podobnem krožku, v šolski knjižnici.

Veliko lažje bi bilo tudi delo poklicnih zgodovinarjev, novinarjev in kronistov, ki iščejo podatke, pričevanja. Magnetofonski posnetek je potrebno samo še prepisati, in Janez, ki ni nič napisal, bi nam vendarle zapustil precej listov svojega spomina in izkušnje. In prav zato je čas, da bi delo naših zgodovinskih komisij posodobili, da bi se v krajevnih skupnostih bolje organizirali, saj bi tako tudi hitreje prišli do dobrih krajevnih kronik in do podatkov, ki so širše zanimivi za zgodovino pisane o NOB. Prav bi bilo, če bi v to pritegnili mladino, saj radioamaterjev in ljubiteljev kaset nikjer ne manjka. Zakaj ne bi nekaj cenjenih kaset namenili še za bogastvo našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije? Mislite, tovariši v krajevnih skupnostih, da ni tako?

Urednik

Kar zadeva bone...

To je tako nekako, kakor se glasi že skoraj pozabljena domisljica: Kar zadeva vino, smo pili vodo. Torej, kar zadeva bone, smo seveda proti, razen tistih, ki so jih že uvedli, ali nekaterih drugih, ki jih menda pogrešajo. Boni ali živilske nakaznice (včasih smo rekli: krušne karte) so nekakšno vsiljeno potrdilo stare polresnice ali celo laži, da imamo vsi enake želodce. O tem je mogoče razpravljati, saj so tudi med nami ljudje, ki jim je ostalo le pol želodca, medtem ko bi lahko pomislili, da imajo nekateri sprčo svojih trebušnih razsežnosti po več vampov, menda tako kot govedo. Kako bi mogli zagovarjati uvedbo bonov (in še nezakonitih povrh!) kak zelo ugleden, to se pravi očiten občan, kakršnega ni mogoče spregledati zaradi omenjenih razsežnosti! Uvedba bonov bi pomenila zanj neogibno počasno usihanje, kot da bi po notah izgubljal svojo trebušniško neenakost. Kdo ve, ali je mogoče biti nevtralen, ko gre za bone. Nekater preskrbovalci v lastni režiji in seveda zgolj za lastne nezasišane potrebe so se menda založili do začetka bližajočega se novega stoletja in bi jim zaradi bonov ne bilo treba žrtvovati svojih plemenitih duš.

Sicer pa, kdo si drzne zagovarjati bone, če smo vsi proti? Sploh pa, kako, s kakšnimi razlogi jih naj zagovarjamo? Neštetokrat je bilo že tako ali drugače povedano, češ na trg je bilo dano celo nekaj tisoč ton pralnih praškov več, da »bi jih ne smelo primanjkovati«. Trgovsko omrežje je prevzelo, recimo olja, sladkorja, moke in celo kave rajši več kot pa manj, kolikor »bi moralo zadostovati za vse potrebe«. Primanjkovati »bi torej ne smelo«. Preskrbljenost tržišča, dobra založenost, v skladiščih je dovolj vsega na zalogi – no, saj poznate vse te strokovne izraze, ki pomenijo toliko, kakor da smo bolj ali manj slovesno prekleli in izobčili bone. Toda, kar zadeva bone... to je nekaj takšnega, kakor če bi vraga spustili v vajeti. Namreč najprej je tiho občestvo šepetalo o bonih, česar seveda niso preslišali tisti, ki se zalagajo za cela leta in morda celo za desetletja. Kako se jim posreči, je bolj zavarovana skrivnost kakor pa kakšna državna. Založili so se torej brez vseh bonov. Zelo verjetno, da jim tudi kava ne bo pošla vsaj do začetka prihodnje svetovne ali naše domače krize. Ti občani – če že niso ljudje –, so seveda goreči zagovorniki vseh svobod, kakršne bi ogrožala že pregrešna misel na nezakonite bone.

Če pa že kdo skrivaj hrepeni po bonih, ne glede na to, ali se mu budi domotožje po krušnih kartah, bi mu vsaj ne kratili te (recimo: človeške pravice in mu ne grenili upanja, da bo še pred smrtjo vendar okusil kavo; namreč naj bi se mu ne posmehovali, češ da iz samih bonov ne bo mogoče izmolsti ne kave, ne olja, sladkorja... Nikar nikogar ne prikrajšamo še za upanje! Sicer smo, kajpak, proti bonom.

efes

Nobelovci za mir

Enainosemdeset let je že od ustanovitve Nobelove nagrade za mir, tega najbolj čaščenega in hkrati najbolj nasprotujočega si priznanja najbolj izpostavljenim brcem za mir v svetu. Dobivali so jo ljudje, ki so s svojo globoko humanistično mislijo in delom na različnih področjih človeških dejavnosti prispevali takšen delež, ki je vplival na širši svet; včasih so dobile nagrado tudi tako barvite osebnosti, kakršna je ameriški predsednik Theodor Roosevelt; dobivali so jo tudi sodobniki, ki imajo v naši sedanji svetovni politiki različni sloves – Avar el Sadat, Henry Kissinger, Menachem Begin... Nagrado so prejele tudi nekatere organizacije, včasih bolj srečno, včasih tudi bolj površno izbrane.

Letošnja nagrajenka, švedska sociologinja **Alva Myrdale** je gotovo ena tistih, ki je nagrado prejela na osnovi čistih načel, kakršna so veljala ob samem začetku podeljevanja te nagrade. Osemdesetletna Švedinja, vse življenje borka za mir in predvsem za jedrsko razoroževanje je bila diplomatska predstavica svo-

je dežele v Indiji. Predstavljala je švedsko delegacijo na ženevskih pogovorih o razorožitvi 1962. in 1973. leta in je svoj boj proti razoroževanju obračala na vseh ravneh v prid bitki za mir. Njene besede o tekmi ZDA in SZ so ostre in polne gneva: »Igrali so se z nami in pogosto s svojimi delegati in se pretvarjali, da so bila tista leta za pogajalsko mizo pomembna, medtem ko je bilo vse, kar je bilo, neke vrste okupacijska terapija. Bili sta dve supersili, ki sta bili na isti strani, delujoči za našimi hrbti, medtem ko smo bili drugi, ki smo verjeli v razorožitev, kruto izigrani.«

Alva Myrdale je svoja spoznanja o izigravanju iskreno mislečih strnila v knjigo pod naslovom »Igra razoroževanja« (The games of Disarmament). Postala je priljubljena osebnost vseh protinuklearnih krogov. Leta 1980 je dobila priznanje Alberta Gusteina za mir v New Yorku (ki jo je ustanovil nekdanji ameriški zunanji minister Cyrus Vance). Lani je prejela tudi norveško ljudsko mirovno nagrado v protest nad dejstvom, ker je bila spre-

gledana kot kandidatka za Nobelovo nagrado že prej, letos je prejela tudi Nehrujevo nagrado.

Letošnji drugi dobitnik Nobelove mirovne nagrade je mehiški diplomat **Garcia Robles**. Bil je med udeleženci ob ustanovitvi organizacije Združenih narodov, bil duša vsega dela in priprav konvencije v Mexico Cityju, ki so jo 1965. leta sprejele latinskoameriške države o nevarnostih atomskega oboroževanja.

Garcia Robles je bil tudi med pobudniki boja za to, da bi bilo območje južne Amerike brezatomskega pas in je soavtor listine »Nuclear Nonproliferation Treaty«, ki jo je doslej podpisalo 115 držav. Od 1962. leta je predstavljal Mehiko v Združenih narodih (v ženevskem komiteju za razorožitev), kjer je postal prijatelj Alve Myrdale. Sedaj je predsednik tega komiteja.

Robles je napisal vrsto knjig in sestavkov s političnega področja in je znan kot zagrižen zagovornik in borec za razorožitev. Ob novici, da je prejel Nobelovo nagrado, je ta južnoameriški diplomat menil, da je tokratna izbira znamenje, da svetovna skrb za razoroževanje narašča.

B. J.

Namibija spet v ospredju

naš komentar

Vsaka novica, ki prinese iz južne Afrike glas o morebitnih sporazumih o spornih zadevah, je razveseljiva tako rekoč za ves svet, ne le za afriške dežele. Že dolgo je namreč očitno, da južna Afrika sodi med hudo nevarna žarišča mednarodnih napetosti in da skoraj ne mine mesec, ko ne bi v tistem koncu spregovorilo orožje. Sarno pred nekaj dnevi se je svetovna javnost vnovič zgrozila zavoljo krutega pokola pripadnikov osvobodilnih sil v mali južnoafriški državi Lesoto.

No, tokrat gre za obetavno novico, ki utegne – če ustreza resnici – končno le prinesiti pomiritev v tisti del sveta. Sešli naj bi se namreč dokaj visoki predstavniki dveh sicer hudo sprtih držav s tistega konca, Južnoafriške republike in Angole. Namen sestanka naj bi bil pripraviti morebitni teren za pogajanja o neodvisnosti Namibije.

Ime Namibija celo evropski politični javnosti ni neznano. Saj se namibijsko vprašanje vleče skozi razprave Združenih narodov tako rekoč ves povojni čas. Ta dežela, ki leži med Angolo in Južnoafriško republiko, je bila pred prvo svetovno vojno nemška kolonija. Po vojni je takratno Društvo narodov zaupalo upravo nad Namibijo Južnoafriški republiki. Ta se je upravljanja lotila z vso vnamo, hitela je namreč črpsti izredno bogastvo te dežele – diamante. Mimogrede je treba povedati, da sodi Namibija med najbolj bogate afriške dežele, saj ima poleg diamantov še vrsto drugih drago-

cenih rudnin, je pa najbolj redko naseljena: komaj kakšnih trideset milijonov prebivalcev ima, med njimi je okrog 70 tisoč belcev, meri pa dežela za kakšne tri Jugoslavije ali še celo več.

Leta 1966 so Združeni narodi sklenili, da je namibijsko ljudstvo politično že tolikanj zrelo, da je sposobno samo sebe vladati, pa so hoteli Južni Afriki odvzeti skrbstveni mandat nad Namibijo. Južna Afrika pa še slišati ni hotela o opustitvi Namibije, saj bi bila ob njeno bogastvo. Tako jo drži protizakonito že več kot poldrugo desetletje. Nič koliko protestnih resolucij in zahtev so v tem času izglasovali Združeni narodi, kar štirikrat so južnoafriške delegate celo postavili pred vrata generalne skupščine, a ni vse skupaj nič pomagalo.

Pa vendar je namibijsko vprašanje proti volji mnogih le počasi zorelo. Vzrok temu je bilo razraščanje osvobodilnega gibanja SWAPO, ki so ga Združeni narodi priznali kot edinega zakonitega predstavnika namibijskega ljudstva. Bilo je celo že nekaj poskusov pogajanj s tem gibanjem, pa so padla v vodo, ker niso bila povšeči Južni Afriki. Ta je skušala na hitro roko v Namibiji postaviti na noge nekakšno posebno, njej naklonjeno politično gibanje, toda brez uspeha.

V svojo zadevo so se vmešale tudi Združene države, ki skušajo posredovati za neodvisnost Namibije. Cena pa bi bil odhod nekaj deset tisoč Kubancev iz Angole,

kamor so prišli na prošnjo angolske vlade, da ščitijo deželo pred nenehnimi napadi južnoafriških enot. Tako je položaj podoben začaranemu krogu. Presekali naj bi ga zdaj južni Afričani z neposrednimi pogajanjmi z Angolo. Domenili naj bi se o neodvisnosti Namibije. Kajpada bi si Južna Afrika poprej brez dvoma zaščitila svoje interese, če drugače ne z gospodarskimi dogovori z morebitno neodvisno Namibijo.

Ameriškemu predsedniku gre seveda v prid, če se namibijsko vprašanje reši na tak način. Za Američane niso trn v peti zgolj kubanski vojaki v Angoli in Mozambiku, kajti tam, kjer so Kubanci, so tudi Rusi in kjer je sovjetski vpliv, ne more zraven ameriški vpliv. Vsa ta leta, odkar se bijejo mnogotere bitke in snujejo ter kujejo številne zarote okoli Angole, Namibije in drugih dežel tam doli, so bila dovolj, da so prepirčala vse prizadete sile, da po taki poti ni moč ščititi njihovih interesov in da je trajen vpliv te ali one sile na tem območju kaj dvomljiva zadeva. Zati bi morda bilo pametneje malo očistiti situacijo, pa bogato Namibijo kot samostojno državo držati v rokah z drugačnimi sredstvi, ne pa samo s tanki in vojaškimi ekspedicijami. Tudi Angola je že dovolj jasno dala na znanje, da se ne namerava otresti Kubancev vse dotelej, dokler bo čutila, da so ji potrebni. Če bo dobila zagotovilo o svoji varnosti, jim bo dosti lažje pokazala, kod se gre domov.

Drago Košmrlj

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZ

Pred dnevom JLA

Pomemben del družbenega življenja

Dom JLA v Mariboru se s svojimi bogatimi dejavnostmi na najrazličnejših področjih uspešno vključuje v družbenopolitično, kulturno in zabavno dejavnost ter v razne oblike usposabljanja za potrebe JLA, Teritorialne obrambe, ZRVS in drugih organizacij in društev. Načelnik Lazar Lučič prizadevno in ustvarjalno usklajuje dejavnost doma in načrtuje v sodelovanju z mariborsko garnizijo številne akcije, ki odmevajo v mariborskem in širšem prostoru, v pogovoru je Lazar Lučič poudaril, da dom JLA v Mariboru uspešno sodeluje z muzejem NOB, pokrajinskim muzejem, pokrajinskim arhivom, s SNG Maribor, z gledališčem ljudske vstaje, Festivalom Kurirček, Borštnikovim srečanjem, Razstavnim salonom Rotovž, z združenjem Harmonijo in drugimi ustanovami. Uspešno je tudi sodelovanje

s KUD Slava Klavara, KUD Jože Hermanko in KUD Angel Besednjak, z Zvezo inženirjev in tehnikov, s skoraj vsemi srednjimi in osnovnimi šolami, s športnimi društvi in organizacijami ter z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami na ravni mesta in šestih občin.

To sodelovanje je tudi z združenim delom, saj se dom JLA povezuje z različnimi delovnimi organizacijami!

Do zdaj so v domu JLA v Mariboru organizirali 15 predavanj, štiri pogovore, osem gledaliških predstav, šest koncertov narodne in zabavne glasbe in 14 plesnih večerov ob sobotah za člane doma in za drugo občinstvo. Precej je bilo zanimanja tudi za šest tovariških večerov, za tri srečanja mladih in vojakov za literarni večer in za 39 filmskih predstav, na katerih so predvajali dokumentarne in druge filme.

V domu JLA v Mariboru

so letos pripravili tudi razstave »Tito – misel, beseda in delo«, Vstaja v Jugoslaviji leta 1941, razstavo o 31. diviziji, razstavo ročnih del, razstavo izdelkov domov za učence in nekatere druge razstave. Uredili so tudi 28 razstav dokumentarnih fotografij iz življenja JLA. Organizirali so obiske v muzej NOB Celje, v muzej na Osankarici na Pohorju in na zadnje bojišče Pohorskega bataljona, v HE Fala, v delovno organizacijo Liboje, v Konusu v Slovenskih Konjicah in v ČGP Večer. Skozi različne oblike delovanja so imeli od začetka leta do 15. oktobra letos v domu JLA v Mariboru okoli 96.000 obiskovalcev.

Prostori doma JLA v Mariboru so vedno odprti za vse, ki se želijo dodatno izobraziti v strokovnem vojaškem in ideološkem pogledu, kakor tudi za vse tiste, ki želijo sodelovati v raznih oblikah

kulturno zabavne in športne dejavnosti. Prav zaradi tega so uspehi doma vidni vsako leto. Dom je postal pravzaprav središče družbenopolitičnega, kulturnega, zabavnega in športnega dogajanja v mestu. Pomembno vlogo ima tudi garnizijska knjižnica z bogatim knjižnim skladiščem. V domu JLA posebej poudarjajo, da pri svojem delu naležijo na izredno razumevanje in vsestransko pomoč poveljstva mariborske garnizije. Prav ta pomoč je v zadnjih letih omogočila živahno dejavnost na različnih področjih. Zato ni naključje, da se dom JLA v Mariboru tesno povezuje z mladinsko organizacijo in mladino, ki je večkrat gost pri raznih skupnih kvizih in drugih prireditvah.

Marjan Kos

Drobeci z obiska pri OK ZRVS v Metliki

»Delo moramo še bolj prenesti v bazo!«

»Tako kot vse druge organizacije ZRVS v Sloveniji in Jugoslaviji si tudi naša prizadeva, da bi čim bolj delovala v okviru socialistične zveze in se povezovala z vsemi dejavniki s področja splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Pri tem je še posebej pomembno, da s svojim delom in ravnanjem kar največ prispevamo k utrjevanju socialističnega samoupravljanja in dosledno v vsakdanji praksi prispevamo k razvoju takšnih odnosov, ki zagotavljajo, da delovni ljudje odločajo o rezultatih svojega dela,« je začel razmišljanje o občinski konferenci ZRVS v Metliki Anton Hauptman.

Metliški rezervni vojaški starešine so večino tem iz programa letošnjega izobraževanja predelali že spomladi. Nekaj jih bodo tudi še do konca leta. Teme, ki so pomembne tudi za obrambno usposabljanje prebivalstva, so predelali na skupnih predavanjih, člani ZRVS pa so jih potem še bolj podrobno doma ali pa v manjših skupinah. Vsa ta predavanja in izobraževanje prebivalstva so uresničili člani predavateljskega aktiva, ki deluje v okviru občinske konference ZRVS. Pri tem pa so jim pomagali tudi starešine JLA iz bližnjih vojašnic. Ti so predavali teme, ki so se nanašale na posamezne posebnosti, ker so vsak dan v stiku z najnovejšo vojaško tehniko, se jim v bistvu ni bilo treba posebej pripravljati na ta predavanja. Predsedstvo občinske konference je zelo zadovoljno z obiskom na predavanjih in drugih oblikah izobraževanja in usposabljanja. Letos so beležili tudi do 90-odstotno udeležbo. Zanimivo pa je, da se pri njih ne srečujejo s problemom, ki je značilen za večino drugih organizacij ZRVS v naši republiki. V Metliki namreč nimajo članov, ki bi vedno manjkali pri usposabljanju. Anton Hauptman pravi, da bodo kar zadovoljni, če bo tudi v prihodnje udeležba na predavanjih takšna, kot je bila do zdaj.

Sicer pa sestavlja občinsko konferenco ZRVS v Metliki pet krajevnih organizacij z več kot 320 člani, ki pa še niso dokončno ustanovljene. Upajo, da bodo tudi to kmalu uredili. Na papirju deluje tudi nekaj aktivov, ki pa so dejansko mrtvi. Tudi v Metliki se zavedajo temeljne usmeritve ZRVS, da naj se delo prenese v bazo. Zato bodo v prihodnje storili vse, kar je v njihovi moči, da bi aktivni znova zaživeli.

So pa metliški rezervni vojaški starešine zelo ponosni na svoje sodelovanje z drugimi organizacijami ZRVS v Sloveniji in drugih republikah, predvsem na Hrvaškem. Ze nekaj let se vsako leto drugje srečajo z rezervnimi vojaškimi starešinami iz Ozlja in Duge Rese na Hrvaškem ter Črnomlja. Ta srečanja so delovna in strokovna hkrati. Izmenjajo si izkušnje o delu ter težavah. Pomembno je, da se teh srečanj udeležujejo mladinci in mladinke. Letos so rezervni vojaški starešine iz štirih občin merili: noči se na športnem področju. Vsako leto se udeležijo tudi regijskega orientacijskega pohoda. Na njih so dosegli dobre rezultate, vendar to ne pomeni, da ne bi lahko še v bližnjih let malo več volje in vztrajnosti je treba pokazati.

Seveda so tudi v Metliki rezervni starešine pomemben del splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V občini praktično ni akcije s tega področja, kjer ne bi sodelovali člani ZRVS. Največkrat so organizatorji, predavatelji in izvajalci hkrati. Sodelujejo tudi z osnovnimi šolami in jima pomagajo pri delu obrambnih krožkov in pripravi obrambnih dni. Zelo so zadovoljni tudi s sodelovanjem z JLA. Večkrat uporabljajo njihova strelišča, starešine jim predavajo posamezne teme, skupaj pripravljajo proslave ob pomembnejših datumih iz naše zgodovine in drugo.

Posebna čast pa je metliške rezervne vojaške starešine doletela septembra letos, ko so bili gostitelji razširjene seje predsedstva republiške konference ZRVS Slovenije ob 30-letnici te organizacije. Prireditve so potekale tri dni. Vrhunec je bil v nedeljo, 5. septembra, ko je v domu Edvarda Kardelja zasedalo predsedstvo, navzoči pa so bili tudi najvidnejši predstavniki našega družbenopolitičnega življenja. Nato so se vsi skupaj udeležili zborovanja nekdanjih borcev 15. belokranjske brigade, aktivistov in mladine tega območja v Grabrovcu. S to prireditvijo so se spomnili tudi partizanskega vojnega šolstva, ki je pognal prve korenine ravno na območju Metlike.

Bojan Kuntarič

Vedno med najboljšimi

Za dosežene uspehe pri opravljanju nalog v obmejnih enotah, disciplino in red, zaradi uspešno organiziranega in izvedenega vojaško strokovnega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja, preskusa vojaškega znanja, izgradnje moralno-

nenapovedano in jih zmotili pri vsakdanjem delu. Medtem ko so nekateri graničarji opravljali svoje dolžnosti ob meji, so drugi čistili orožje, ki so ga pod vodstvom komandirja karavle Alojza Kropēja pripravljali za tehnični pregled.

Alojz Kropelj je posebno poudaril zaupanje v svoje vojake in skupne napore mladinske organizacije, aktiva zveze komunistov, odbora za red in disciplino, ker skupaj skrbijo, da njihov kolektiv ustvari in doseže najboljše na svojem področju.

Letos so na »zelenom planu«, kot mu pravijo, ustvarili za okoli 120.000,00 dinarjev čistega dohodka, kar je v prid splošne stabilizacije. Za vsak dnevni obrok imajo na voljo sadje in povrtnino, za kar skrbijo dežurni kolektivi, z majhno farmo s svinjami se ukvarjajo vsi.

Njihovi pogosti obiskovalci so pionirji osnovnih šol, člani borčevske in drugih družbenopolitičnih organizacij, delovnih kolektivov, zlasti pa se veselijo obiska delavcev Manufakture iz Nove Gorice in Kmetijskega kombinata Vipava iz Šempetra, ki so sprejeli obvezo neposrednega sodelovanja z graničarji. Zelo dobro sodelujejo še z mladinsko organi-

zacija, na športnem in kulturno zabavnem področju, za kar sta zadolžena predsednik osnovne organizacije ZSMJ in sekretar aktiva ZKJ.

»Posebno dobro pa je bilo sodelovanje s krajinami krajevnih skupnosti Solkan, njeno enoto narodne zaščite, osnovno šolo Solkan in šolo Milojke Štrukelj v Novi Gorici ter zlasti z organi carine in milice. To so ljudje, ki jih krasi zares visoka zavest in ki so jo doslej večkrat dokazali«, je povedal dobitnik značke »zgleden vojak« Bo-

Boško Mrkela

ško Mrkela iz Bosanskega Petrovca.

V tem kolektivu je vse podrejeno osnovni nalogi – vzgoji, izobraževanju in krepitvi sistema varnosti državne meje. Tega pa si brez idej-

Ivo Delić, Branko Djukić in voljak Nodom so bili za brežibno opravljanje obmejne službe razglašeni za najboljše obmejno patruljo v enoti Živka Juroša.

ne enotnosti, ki vlada v kolektivu, ne moremo predstavljati. Zastavljeni program vzgoje so do dneva, ko smo se pogovarjali z Alojzom Kropeljem, obvladali v celoti, s prav dobro oceno, najboljše uspehe pa so dosegli v zavarovanju državne meje in moralnopolitični vzgoji.

Zaradi tega s ponosom in upravičeno pričakujejo, da bodo tudi ob dnevu JLA – 22. decembra dosegli mesto med najboljšimi v obmejni enoti Radomira Lazića.

Mile Gojković

Starešina Alojz Kropelj

politične enotnosti, medsebojnega tovarštva, sodelovanja z družbenopolitičnimi in drugimi organizacijami in krajinami mesta Nova Gorica je bil vojaški kolektiv obmejne karavle Solkan v Novi Gorici ob letošnjem dnevu graničarjev – 15. avgusta razglašen za najboljši obmejni kolektiv v enoti Živka Juroša.

Ko smo jih obiskali v teh jenskih dneh, smo prišli

Letos so izvedli vrsto uspešnih akcij

Ena večjih krajevnih organizacij, ki sestavljajo občinsko konferenco ZRVS v Ti-tovem Velenju, je v krajevni skupnosti Šalek-Gorica. Organizacija je še dokaj mlada, deluje pa v popolnoma novem mestnem naselju. Sestavlja jo dvesto članov iz vseh krajev naše domovine. Člani so zaposleni v velenjskih organizacijah združenega dela, večina pa jih združuje dela in naloge v Elektroenergetskem kombinatu Velenje in Sestavljeni organizaciji združenega dela Gorenje.

V sedanjem mandatu vodi organizacijo Jože Prisljan, podpredsednik pa je Franjo Korošec. Kot pravita, so letos izvedli nekaj zelo uspešnih akcij. Med drugim so od vseh članov pobrali naročnino za revijo Naša obramba, saj so bili nekateri dolžni še za leto 1981. Ustvarjalno so sodelovali pri sprejemu in drugih dejavnostih ob prihodu Kurirčkove pošte v krajevno skupnost, ob dnevu vojnega letalstva pa so obiskali letališče v Brezicah. Pogovora s starešinami JLA so se udeležili tudi predstavniki tam-

kajšnje krajevnih skupnosti.

Oktober so pripravili pohod po mejah svoje KS, na katerem so poleg članov ZRVS sodelovali tudi mladina, predstavniki krajevnih skupnosti in narodne zaščite. Udeleženci so med pohodom poslušali predavanje, se pogovarjali s predstavniki sedanjih KS o njihovih težavah in uspehih, rezervni vojaški starešine pa so reševali teste in streljali.

Zadovoljni so z udeležbo na predavanjih, ki so jih pripravili v okviru izobraževanja tako na vojaškostrokovnem kot na idejnopolitičnem in varnostnem področju. Pri tem imajo sicer določene težave zaradi trizmenskega dela večine članov, vendar se bodo skupaj z občinsko konferenco ZRVS trudili, da bi dosegli še večji odstotek ude-

ležbe pri vseh oblikah usposabljanja. Med letom so jih redno vabili na sestanke v KS. Ugotavljajo, da je večina njihovih članov aktivna v družbenopolitičnem življenju, v športnih društvi in delovnih organizacijah, kakor tudi v enotah oboroženih sil in civilne ter narodne zaščite.

V počastitev bližnjega dneva JLA pa pripravljajo v svoji krajevni skupnosti skupaj z osnovno šolo bratov Mravljak proslavo s pestrim programom. Takrat bodo zaslužnim članom podelili priznanja ZRVS Slovenije in knjižne nagrade učencem osnovne šole, ki so napisali najboljši spis na temo SLO in DS ter JLA.

Martin Slatinšek

Besedila, ki jih ne prezrimo

Iz 11. Borca

Vsako izmed letošnjih števil revije Borec smo pospremili na drugačen način, zdaj z oceno, zdaj s povzetki »za pokušino« ali še kako drugače. Za predstavitev novembrske številke izberimo odstavek iz Plenumskega razmišljanja, v katerem Vladimir Koch premišljuje o značilnostih našega filma na temo narodnoosvobodilnega boja.

»Podčrtali smo že, kako je slovenski povojni film normalno začel svojo pot z neposrednim navezovanjem na sam partizanski boj, saj so njegovi glavni kreatorji prihajali iz njega, bili še večeraj v partizanskih vrstah. Tako bi bilo tudi za film normalno, da bi bili prvi povojni filmi takšni, kot je bila tedanja književnost, ki jo literarni zgodovinarji imenujejo »avtentično«. Seveda je bila zvestoba idealom in ciljem revolucije, zvestoba stvari, za katero je v vojni šlo, vodilo tudi ustvarjalcem. Junak teh filmov je mogel biti samo partizan ali vsaj pristaš osvobodilnega gibanja, enako jasno pa je bil opredeljen tudi sovražnik ali domači izdajalec. Samo take usmerjenosti pri udeležencih upora ni narekovalo kakšno navodilo od zunaj ali celo ukaz, ampak je bila pred že medvojne pripadnosti naši stvari partizanov in pristašev tega množičnega gibanja, le-ti pa so samo nadaljevali s polarizacijo odnosov, in to iskreno in s prepričanjem. Po tako velikem prevratu, ko se revolucija še ni utrnila, je bilo to normalno, in tako imenovano črno-belo slikanje samo po sebi prav nič relevantno za umetniški uspeh filma. Uspeh, umetniški dosežek je bil odvisen mnogo bolj od drugih vzrokov, predvsem od režiserjeve nadarjenosti pa še od dobrega izbora teme, temeljite scenaristične priprave, prav izbranih igralcev in tudi od tehnično-organizacijskih možnosti realizacije. Film Na svoji zemlji to zelo prepričljivo dokazuje. Prikaz revolucije kot dejanja osebnega prepričanja, vere v človeka vrednejšo prihodnost in pravičnejše urejeni svet, pa če se zdi takšno gledanje z današnjega zornega kota še tako naivno in nestvarno, je lahko polnovredna umetniška stvaritev. Namesto objektiviranja neke stvarnosti, odkrivanja kompleksnosti človeških značajev in njihovega oblikovanja z osvetlitvijo, a tudi s senčenjem plastično modeliranih individuov, občudujemo v takšnih delih lepoto neke vizije, toploto entuziazma in – recimo naravnost – iskro zanosa pravih vernikov v sončno prihodnost. Samo pod pogojem seveda, da gre za iskreno izpoved

in ne za prilagoditev splošno veljavni ideološki naravnosti družbe, za preveč razumsko ali celo preračunljivo dejanje. To iskro je, recimo, čutili tako v prvem kot drugem Stigličevem filmu, tako v filmu Na svoji zemlji kot v Trstu. Če je med njima precejšnja kvaliteta razlika, je to pripisati zlasti posebnim okoliščinam, v katerih je bil posnet drugi film. Ponovi se na poseben način v Stigličevi Volji noči in Baladi o trobenti in oblaku, v Klopčičevi Sedmini in še v nakaterih filmih drugih avtorjev. Kvaliteto jim odmerja izpovedna zavzetost in stopnja idejno-oblikovne dognanosti. Takšna čista angažiranost za ideale revolucije se morda zdi danes, na današnji stopnji razvoja komu nestvarna ali celo depasirana, a je vendar normalna manifestacija umetnika v določenem času, kot je angažirano na različne načine sleherno pravo umetniško delo.«

Iz 11. Sodobnosti

Razmislek o prvem povojno-porevolucijskem času angažira vse več peres. Vse bolj očitno postaja, da nas doseganje definicije tedanjega časa in tedanje naravnosti ne zadovoljujejo popolnoma. Bistvo tistih dni se nam začenja iz časovne razdalje razkrivati v nekoliko drugačnih obrisih. O »Slovenski poeziji v petdesetih letih« je na oktobrskem mednarodnem srečanju govoril pesnik Ciril Zlobec – ter svoj zapis objavil v novembrski številki Sodobnosti. Povzamemo odlomek iz njegovega »priečanja«:

»Socrealistično obdobje v slovenski literaturi nedvomno obstaja, ali vsaj pojavi in dela, ki pod takšno oznako sodijo, vendar je treba oboje, če to oznako sprejmemo, jemati zelo pogojno. Vprašati se najbrž moramo, ali niso morda nekatere specifično slovenske posebnosti (nacionalne, socialne, zgodovinske in politične) nekako po naravni poti pripeljale literaturo v tiste lege, ko je mogoče s sedanjimi pozicijami odkrivati kot rezultat politične indoktrinacije socrealizma? V novih razmerah namreč, ko je bila kot prva posledica zmogovite revolucije vzpostavljena socialistična družba ali vsaj nova oblast v njenem imenu. Naj imamo opraviti s plodnim ali mrtvim socrealizmom, vseeno se moramo v oceni slovenske literature vprašati, koliko so jo oblikovale ali vsaj nanjo vplivale nekatere njene že kar tradicionalne posebnosti – angažirana zavezanost nacionalni in socialni ideji, občutek o svojem velikem pomenu v narodu in družbi, hkrati pa prav zaradi tega tudi o nekakšni dolžnosti do njiju, koliko pa je res morda samo rezultat opazne ali prikriti socrealistične indoktrinacije. Za prva povojna leta najbrž velja, da se je

teorija socrealizma, še ne aplicirana na slovensko stvarnost, kazala celo kot neka širša potrditev dotlej individualnih prizadevanj pisateljev leve usmeritve. Morda je prav zato tako zgodaj nastala zagata, vsekakor precej pred končnim polomom ideje, mislim, da že kar s prvimi občutki, da se nova teorija nevarno vzpenja nad literaturo in jo hoče poslej usmerjati, voditi. Prav ta občutek je bil, zelo zgodaj, začetek njenega razkroja.

Vendar: vojno smo Slovenci vodili in doživljali kot narodnoosvobodilno in kot revolucijo, zato smo njen konec bolj kot zmago orožja doživeli kot uresničitev že kar atavističnih, stoletnih sanj in pričakovanj – in prav literatura je bila bolj kot vse drugo njihova nepretrgana, živa podoba – zato smo nekatere nova stanja, odnose in razmere v narodu in družbi začeli odkrivati kot nove vrednote, zdelo se nam je celo, da vstaja pred našimi očmi nekakšen nov družbeni in individualni etos: v prvih letih je to bil resnično silovit, pretežno spontan občutek, da smo Slovenci – tudi zato, ker smo majhen narod in dotlej nikoli svobodni – uspešnejši, sposobnejši za »višje cilje«, če se skušamo uresničiti kot skupnost, torej s skupno voljo in s skupnimi močmi, če smo, skratka, kar najbolj trden nacionalni in družbeni kolektiv. Ta občutek je bil toliko prepričljivejši, ker smo ga razumeli in hoteli razumeti kot pomembno pridobitev vojne in revolucije. V literaturi je to izkušnja izpričevala resnično ime-nitna slovenska partizanska lirika, ki je še danes pretresljiv fenomen narodove ustvarjalnosti. Ta vera v skupnost, ta skupni etos iz vojnih in revolucijskih let se je tudi po vojni nekaj časa kazala kot ustvarjalna možnost, hkrati pa kot nekakšna zvestoba sebi.

★

Kdaj je nastal preobrat? Ja časovno povsem določljiv? Menim, da ga ni mogoče datirati kot tudi ne povezati z določenim dejanjem, z izrazitejšim literarnim delom ali osebnostjo. Zanesljivo pa drži, da sredi petdesetih let ni bilo o tem kolektivnem čutu ne o slovenski varianti socrealizma kot njegovi projekciji nobenega sledu več. V kritiki in literarni teoriji je še odmeval, v poeziji, vsaj tisti, ki je del nacionalne kulture, bi ga zaman iskali. Sprememba ni nastala hipoma, kot izrazita zmaga ali poraz nekoga ali nečesa. Preprosto: neka izkušnja, spontana, a naivna je sorazmerno hitro razpadala. Rastoča individualizacija poezije in pesnikov je bila splošen pojav. S socrealizmom se je zgodilo, kot da ga nikoli ni bilo...«

Zbežite sence...

Z literarnega večera in pogovora o sedanjem položaju slovenske književnosti na avstrijskem Koroškem

Po otvoritvi razstave knjig slovenskih avtorjev z avstrijske Koroške je v ponedeljek zvečer, v okviru dnevnih avstrijske kulture v Ljubljani, sledil večer s slovenskimi pisatelji in pesniki z avstrijske Koroške.

Sejno dvorano je do zadnjega kotička zapolnilo občinstvo, med njimi mnogi slovenski literati in kulturni delavci ter seveda gostje s Koroške, med njimi tudi predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc.

»Avstrijska kultura in kulturna ustvarjalnost Socialistični republiki Sloveniji nista neznani. Dolga skupna zgodovina in pripadnost alpskemu prostoru sta prav na kulturnem področju privedli do mnogovrstnih živih stikov v obeh smereh...« je zapisal v uvod k programu avstrijskih dnevnih avstrijski veleposlanik v SFRJ dr. Norbert Linhart. Ta njegova misel o skupni zgodovini in alpskem svetu je vela tudi iz literarnih del, ki so nam jih predstavili slovenski Korošci Milka Hartman, Maja Haderlap, Janko Ferk, Gustav Januš, Florian Lipuš in Janko Messner. Le, da je bila misel omejena s premnogi-

mi stiskami manjšine, pa tudi mimo tega z grenko izkušnjo prehitvejočega napredka, ki sicer razjeda nesplošno sodobnega človeka, a pušča še zlasti boleče rane manjšinskemu narodu. Nič čudnega torej, če so sončne pejzaže in spodbudne pesmi- ce Milke Hartmanove zastirle vizije Tihčevih mrtvaških plavin ob poslušanju Ferko-

vih pesmi in Lipuševe proze.

Večer, ki so nam ga pripravili slovenski literati iz avstrijske Koroške, res ni ne prvi ne redkost, pokazal pa je brez dvoma, da bi bila takšna srečanja z ljubljanskim in slovenskim občinstvom v Sloveniji lahko še pogostejša in vedno pristrčno sprejeta.

B. Ž. J.

Na literarnem večeru, posvečenem književni ustvarjalnosti Slovencev v Avstriji, so brali svoje pesmi in prozne odlomke Milka Hartman, Janko Messner, Maja Haderlap, Gustav Januš, Janko Ferk in Florian Lipuš. Sledil je pogovor o sedanjem položaju slovenske literarne ustvarjalnosti na avstrijskem Koroškem.

Vprašanja in zgodovinske poučnosti

Marsikdo je pohitel v restavracijo hotela Slon minuli četrtek, da bi prvič srečal človeka, o katerega »Prispevkih...« je bilo še nedolgo tega obilo polemik. Vladimir Dedijer naj bi se z Bojanom Štihom in tudi z občinstvom pogovarjal pod okvirnim naslovom »Meditacija o zgodovini in literaturi«.

Pobudnik in voditelj večerov v Slonu Bojan Štih je sogovorniku pripravil pač pogovor, kakor si ga je režisrsko sam zamislil. Povod da je bila Dedijerjeva knjiga »Literarni eseji«, ki bo v kratkem izšla pri založbah Liburnija in Mladost.

Ker je seveda le redki posvečeni lahko

do omenjenega pogovora že pokukal v rokopis, je bil pogovor na zastavljeno temo bolj iztočnica kot kaj drugega. Po Dedijerjevi pripovedi gre za eseje, v katerih spregovori o vrašanju umetniške vizionarnosti in umetnikove moči predvedanja določenih družbenih dogajanj, ki se kasneje zgodovinsko potrjujejo.

Odlomek iz Andričevega proznega besedila, ki ga je prebral Jurij Souček, pa nas je popeljal v raztrgan pogovor, ko je spraševalec (Štih) skušal ohraniti smer in okvir pogovora, medtem ko je sogovornik (Dedijer) načenjal vrstno novih vprašanj, vseh brez dvoma nadvse teht-

nih in zanimivih, vendar jih v večeru ob večerji in občinstvu ni bilo mogoče razviti do debatne stopnje.

Vsekakor je bilo zanimivo slišati zgodovinarja, esejista in pisatelja Vladimira Dedijera, kako razmišlja o odnosu med znanstvenim raziskovanjem preteklosti in pesniškim črpanjem življenjskih (beri: zgodovinskih) resnic, zlasti bi utegnilo

pritegniti načeto vprašanje karizme, ki pa je žal, spričo gostovega pičlo odmerjenega časa ostalo le nastavek.

Naj omenimo o tem pogovoru še to, da je bil posnet na magnetofonski trak in bo skupaj s pisnimi vprašanji (postavilo jih je nekaj poslušalcev) in odgovori objavljen kot dodatek k peti knjigi »Novih prispevkov«.

B. Ž. J.

Zanimivo, poučno, potrebno

O katoliški cerkvi in socializmu v svetu

Vrsta sočasnih političnih dogodkov v svetu in seveda tudi družbenih dogajanj, nerazdruženih z zgodovinskimi dogajanj in tekom v posameznih okoljih in sredinah, narekujejo, da se kontinuirano soočamo, seznanjamo in tudi kritično preverjamo vsa ta dogajanja.

Tako je prejšnji teden na javni tribuni v Cankarjevem domu prišla na spored tema o človekovem delu, ki je (med drugim) središče zadnje papeževe poslanice (Laborem excelsens) in tako neposredno vključuje katoliško cerkev v pereča sodobna vprašanja, ki tarjejo svet.

Tribuna te vrste sicer ni novost ali prvi poskus, saj je bila na temo papeževe okrožnice pred meseci že organizirana okrogla miza na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Tribuna v Cankarjevem domu sta organizirala Kulturni dom Ivana Cankarja in koordinacijski odbor za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi (pri predsedstvu RK SZDL Slovenije).

Med govorniki so bili tudi dr. Vekoslav Grmič, dr. Marko Kerševan, dr. Zdenko Roter, Rado Jan,

dr. Rafko Valenčič in Franc Pristovšek. Razpravo je vodil in usmerjal Primož Hainz.

Ton in razmišljanja v razpravi so se zvečine gibala na področju teologije samoupravnega socializma, ki niso posegala le po vsakdanjih vprašanjih iz naše ožje socialistične prakse, ampak so se odpirala širše v svet in opozarjala na daleč širši okvir. Ta je v sedanjem svetu jasno in odgovorno stopil na plan predvsem v deželah Južne Amerike.

Vsekakor je bila množica, ki se je zbrala na omenjeni tribuni v okrogli

dvorani Cankarjevega doma (in pred njo), tudi kazalo, da so takšne tribune ne le dobrodošle, ampak nadvse koristne in potrebne za obravnavanje cele vrste vprašanj, na katera iščejo in navsezadnje tudi morajo najti tako verujoči kot neverujoči skupne odgovore. Eno takšnih vprašanj je seveda človekovo delo, ki je temelj za graditev človeške (osebne in kolektivne) sreče, in ga z vso najgolobjo težo poudarja ustava SFRJ, nenazadnje pa tudi že omenjena papeževa poslanica.

B. Ž. J.

Portreti revolucije

Ob prazniku republike je osnovna organizacija ZSMS republiškega sekretariata za notranje zadeve pripravila v izložbah na Kidričevi 2 razstavo portretov naših najvidnejših revolucionarjev. S svinčnikom jih je upodobil Andrej Militarov, sicer delavec organov za notranje zadeve.

Slikar samorastnik Andrej Militarov, ki je v začetnem ciklusu preučeval predvsem slovensko pokrajino in njeno živalstvo, se v zadnjem času vse bolj in zelo uspešno ukvarja s portretom. Plod njegovih prizadevanj in iskanj na tem področju pa je tudi nedavna razstava v Kidričevi ulici. Številni delavci ONZ in mnogi mimoidoči so lahko videli portrete tovariša Tita, Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča, Franca Rozmana-Staneta, Josipa Vidmarja, Blaža Ostrovharja in Josipa Rusa.

Bojan Kuntarič

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 1

O dvajsetem stoletju govorijo kot o stoletju vojaških, političnih, gospodarskih in družbenih kriz. Katere so krize preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Kakšni so njihovi vzroki in kakšne posledice?

Ključ rešitve na Bližnjem vzhodu – Palestinci

Arabsko-izraelski spor se bo končal šele takrat, ko si bodo iz oči v oči pogledali Palestinci in Izraelci

Kako dolgo in naporno pot so prehodili Palestinci v minulih 34 letih! V mesecih pred 15. majem 1948, ko je na tleh britanskega mandata nastala palestinska država Izrael, so v klavnih sprevodih zapuščali ognjišča svojih dedov in se zatekali pod platnene strehe šotorov sosednjih arabskih držav. Na pot jih je pognalo nasilje židovskih terorističnih organizacij; tako rekoč čez noč so postali begunci brez vsega in mednarodna skupnost je »velikodušno« prevzela skrb nad njimi. Pod težo židovskega holokavsta – šestih milijonov židovskih žrtev nacističnega preganjanja – je želela popraviti starodavno krivico, storjeno židovskemu ljudstvu, toda zgrešila je novo, prav tako hudo krivico. Eno ljudstvo je dobilo domovino – drugo je ostalo brez nje.

In te krivice se dolgo časa nihče ni zavedal, oziroma ni hotel zavedati. Palestinski begunci – bedni klateži Bližnjega vzhoda – so bili nepomembna kulisa evforičnega ponosa nad dosežki Židov, ki so se lotili gradnje svoje nove države. Mednarodna skupnost pod vodstvom Združenih narodov je palestinski problem mirno obravnavala iz »humanitarnih vidikov«. Palestinski begunci – njih poldrugi milijon – so se znašli na spisku agencije UNRWA, ki jim je pomagala, da v svojih šotorih niso umrli od gladi.

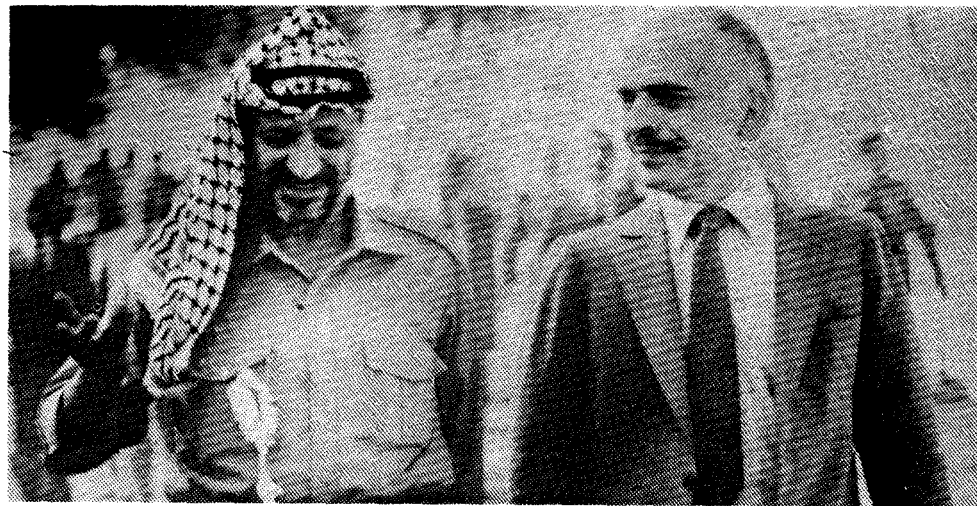
Tudi potem ko je navdušenje mednarodne skupnosti nad dosežki hitro razvijajoče židovske države odstopilo mesto presenečenju nad njenim rastočim militarizmom, je palestinsko vprašanje še dolgo časa ostalo v predalu »humanitarnih vprašanj«. Morale so miniti tri arabsko-izraelske vojne, da je prišla na površje tudi resnica o

Od vojakov do diplomatov

Tudi od tistih dni pred oseminajstimi leti so Palestinci prehodili dolgo in trnovo pot. Na prve strani svetovnega časopisa se je prebila slika borca PLO – fedayena, s kalašnikovim v rokah. Za arabske množice, razočarane nad neuspehom, celo ponizanjem njihovih armad v vojnah proti Izraelu, je postal simbol nove moči, za mnoge arabske režime – simbol revolucionarne grožnje. Fedayeni so padali v bojih z Izraelci, še več pa jih je padlo v bojih z Arabci; poleg »črnege maja«, v katerem je leta 1948 nastal Izrael, so Palestinci dobili tudi »črni sep-

tudi od svetovne organizacije.

Pred osmimi leti je Palestinska osvobodilna organizacija stopila skozi velika vrata na mednarodno sceno. Novembra 1976 se je namreč na govorniškem odru Združenih narodov pojavil voditelj PLO Jaser Arafat z besedami: »Ne dovolite, da mi oljčna vejica pade iz rok!« Pa niso zvenele samo te besede, ki odmevajo tudi danes, po osmih letih, temveč ima enako pomemben zven, okrepjen s svežimi in dodelanimi izjavami, tudi ono drugo sporočilo, ki je takrat napovedalo novo strateško orientacijo PLO; »delimo skupno upanje v Palestino prihodnosti, v kateri bodo vsi Židje, ki danes živijo v Palestini,

Jaser Arafat in jordanjski kralj Husein med pogovori o morebitni federativni povezavi bodoče palestinske države s kraljevino Jordanijo. Arafat sodi, da je takšna povezava mogoča, vendar pod pogojem, da Palestinci najprej postanejo neodvisni, šele potem da se izrečejo o prihodnih odnosih z Jordanijo.

tember«, ko je jordanjska arabska legija leta 1970 zdesetkala njihove vrste.

Toda, to so bile izkušnje, na katerih se je palestinsko vodstvo učilo. Če je v začetku dajalo prednost oborože-

izbrali življenje z nami v miru in brez diskriminacije.«

Pripravljeni na mir

To javno opozarjanje na enega izmed strateških opredelitev Palestinske osvobodilne organizacije »za ustanovitev laične in demokratične Palestine, kot skupnosti Židov in Arabcev« je danes, po dolgih letih taktiziranja, znova na palestinskem dnevnem redu. Seveda pa je v spremenjenih okoliščinah nekoliko spremenjen tudi vrstni red, ob upoštevanju realnosti. Palestinci so nekoč govorili o uničenju države Izrael in o tem, da naj bi na njenih ruševinah nastala »demokracija, laična Palestina«, danes praktično priznavajo obstoj Izraela. Do svojega zastavljenega cilja pa želijo priti postopoma.

»Pripravljeni smo ustanoviti državo na vsakem koščku zasedenih ozemelj, iz katerih bi se umaknil Izrael,« pravijo voditelji PLO. Hkrati pa izražajo tudi pripravljenost – to je še posebej postalo očitno potem, ko je bil dosežen sporazum o umiku palestinskih borcev iz Beiruta sredi letošnjega leta – da navežejo tesno sodelovanje z demokratičnimi silami izraelske družbe. Skratka, PLO se opredeljuje za dolgoročno taktiko, v okviru katere bi »palestinsko ljudstvo čakalo na demokratizacijo

izraelske družbe v okviru meja samostojne mini države ali federacije s kraljevino Jordanijo«.

To usmeritev so Palestinci znova potrdili na nedavnem zasedanju Centralnega sveta PLO v Damasku. Čeprav so naprimer na zasedanju kritizirali mirovni načrt, ki ga je letos predlagal ameriški predsednik Reagan, češ da ne govori o uresničenju zakonitih palestinskih pravic, med njimi pravice do samoodločbe in ustanovitve lastne države, ga niso povsem zavrnili. Celo nasprotno, prek izjave predsednika zunanjepolitičnega odbora PLO Haleda Hasana so dali vedeti, »da je Reaganov načrt najboljši, kar so jih kdaj za rešitev bližnjevzhodne krize ponudile ZDA«.

Ameriški ključ

Odkar se je palestinsko vodstvo odločilo, da položi orožje v Libanonu, čeprav se ne odpoveduje nadaljevanju oboroženega boja, se je v svoji diplomatski dejavnosti osredotočilo na »politiko prepričevanja«. Cilj te politike je doseči spremembo ameriškega stališča do PLO. Ameriško stališče še vedno temelji na dokumentu, ki ga je leta 1975 izraelski vladi izročil zunanji minister Kissinger. V njem ZDA obljublajo, »da ne bodo nikoli navezale stikov s PLO, niti jo priznale, dokler le-ta uradno

Od 13. do 20. decembra poteka teden solidarnosti z narodnoosvobodilnimi gibanji in žrtvami imperialistične agresije. V okviru akcij solidarnosti, ki jih vodi koordinacijski odbor pri SZDL, so pionirji, mladinci občani in delovne organizacije v Sloveniji letos zbrali blizu 70 milijonov sredstev. Pretežni del teh sredstev so v okviru humanitarne in materialne pomoči namenili namibijskemu osvobodilnemu gibanju SWAPO ter žrtvam izraelske agresije na Libanon – Palestincem.

Akcije solidarnosti se bodo nadaljevale tudi v prihodnje, saj je na svetu še veliko držav in narodov, kjer živijo človeka nevredno življenje in kjer jim ne preostane nič drugega kot neoborožen boj.

K tem sporazumom bi rad pritegnil tudi Jordanijo in celotna ameriška strategija je vpeta v to perspektivo. Vsi zakulisni manevri minulih tednov so imeli enak cilj: pripraviti Palestine do tega, da bi dali zeleno luč jordanjskemu kralju Huseinu, oziroma blagoslov, da se lahko z Američani pogaja tudi v njihovem imenu. Toda jordanjski kralj, ki 22. decembra potuje v Washington, ne bo imel teh pooblastil: dobil bi jih lahko samo od Palestinskega nacionalnega sveta –

ljeganja gradnje židovskih naselij na okupiranih območjih Cisjordanije. Ta odločnost želje ZDA, da bi prisilile na Izrael, je v precejšnji meri poslabšala položaj tako imenovanih »zmernih sil« v PLO pod vodstvom Jasera Arafata, ki so pripravljene priznati obstoj države Izrael, ter okrepila radikalno krilo, ki že dolgo časa izraža pomislike v miroljubno naravnost PLO.

Palestinski voditelj Jaser Arafat bi lahko marsikatero svojo izjavo, obljubo ali idejo

Koliko je Palestinec

Na dan, ko je bila ustanovljena država Izrael, je na tleh Palestine živelo 1.380.000 Arabcev in okrog 600.000 Židov. Židje so razpolagali (kot lastniki) le s 5,7 odstotka zemlje, ostala je bila v lastništvu Palestinec.

Po podatkih ZN je bilo pred tretjo arabsko-izraelsko vojno leta 1967 kakih 2,7 milijona Palestinec: od tega jih je 300.000 živelo na ozemlju Izraela, 400.000 na območju egiptovske Gaze, okrog milijon pa na območju jordanjske Cisjordanije. Nova vojna je odvzela domove nadaljnjim 400.000 Palestincem. Danes živi pod izraelsko oblastjo, najsi v okviru Izraela ali okupiranih ozemelj, 1,3 milijona Palestinec, ostalih 1,6 milijona Palestinec pa je razstresenih po begunskih taboriščih v sosednjih arabskih državah in drugod po svetu. V begunskih taboriščih naj bi jih bilo 650.000.

Palestinci premorejo več kot 80.000 kadrov s fakultetno izobrazbo. Glede na število Palestinec je lahko trditi, da sodijo na vrh seznama najbolj izobraženih narodov. Po nekaterih ocenah naj bi bilo ob nadaljevanju sedanega tempa izobraževanja ob koncu stoletja že 300.000 Palestinec z univerzitetno izobrazbo.

od palestinskega parlamenta, ki pa je odložil svoje srečanje na februar prihodnjega leta.

Kaj zdaj?

Potek dogajanja na diplomatskem prizorišču je v minulih mesecih pokazal, da je Izrael tisti, ki vztrajno sabotira vse mirovne predloge in pobude. To je lahko ugotovil tudi ameriški mirovni odposlanec Philip Habib, ki je moral predsedniku Reaganu referirati, »da brez ameriškega pritiska na Izrael ne bo mogoče premakniti vlaka

prenesel v prakso, če bi mu za to dali priložnost. V soočenju z radikalnim krilom, ki ga mora prepričati v modrost in koristnost palestinskega popuščanja, nujno potrebuje pomoč, pa ne samo to, tudi dokaze in garancije. Te lahko pridejo le v obliki ameriškega pristanka na uradne pogovore s PLO, oziroma celo njenega priznanja. Američani ravnavo zmotno, ko čakajo in pritiskajo na PLO in druge Arabce, naj bi ponudili nove koncesije. To čakanje se utegne maščevati, predvsem pa se odmika vsaka možnost reševanja arab-

Nasilja Izraela

Izrael doživlja hude kritike mednarodne javnosti zaradi nespoštovanja mednarodnih določil o statusu okupiranih ozemelj in zaradi kršenja človekovih pravic. Palestinsko prebivalstvo Cisjordanije in Gaze je že petnajst let izpostavljeno najhujšim oblikam nasilja. Izraelske okupacijske oblasti so skušale palestinski odpor zlomiti z aretacijami, zapiranjem, mučenjem, zaplenjevanjem zemljišč, odvzemanjem vode in energije itd. Izraelci so v tem času sistematično rušili hiše Palestinec, ki so jih osumili simpatiziranja s PLO. Tako so leta 1967 porušili 7600 palestinskih hiš, z zemljevida so izbrisali 385 palestinskih vasi in naselij. Okrog 8.000 Palestinec je v izraelskih zaporih, okrog 40.000 pa jih je bilo doslej obsojenih na različne zaporne kazni.

Hkrati Izrael sistematično naseljuje okupirana ozemlja, na katera namerava do konca stoletja naseliti milijon Židov. Doslej je že uradno pripojil okupirana ozemlja vzhodnega Jeruzalema (pred letom 1967 del Jordanije) ter Golansko višavje (del Sirije), pripravlja pa tudi pripojitev Cisjordanije, ki naj bi po besedah premiera Begina glede na biblijsko izročilo kot ozemlje nekdanje antične Judeje in Samarije, pripadala židovski državi.

»palestinskem ljudstvu«. K širitvi te resnice so največ pripomogli sami Palestinci: potem, ko so leta 1964 ustanovili Palestinsko osvobodilno organizacijo – PLO in ko so 1. januarja 1965 izvedli prvo oboroženo akcijo proti Izraelu.

nemu boju proti Izraelu in idejam o »arabski revoluciji«, je pozneje enak pomen začelo pripisovati diplomaciji. Najprej je PLO izposlovala od arabskih in neuvrščenih držav priznanje, da je »zakonita predstavnik palestinskega ljudstva«, nato pa

ne prizna obstoja države Izrael.«

Palestinski voditelj Arafat je obstoj Izraela posredno priznal že takrat, ko je sredi izraelskega obleganja Beiruta sprejel člane ameriškega kongresa in jim pisno zadržal, da sprejema vse resolucije ZN, ki govorijo o Palestini. To pa pomeni, da je sprejel tudi resolucijo GS ZN z novembra 1947, na podlagi katere je bil ustanovljen Izrael. Sicer pa je Arafat v začetku tega meseca znova izrazil pripravljenost PLO, da sprejme ta osnovni pogoj, ki naj bi odprl vrata ameriško-palestinskemu dialogu. »Palestinci bi priznali Izrael,« je dejal Arafat, »če bi ameriška vlada hkrati priznala tudi pravico palestinskega ljudstva do samoodločbe in do ustanovitve lastne države.«

Vsekakor Palestinci od Američanov ne zahtevajo veliko, vendar pa Washington, ki bližnjevzhodno krizo obravnava skozi prizmo svojih interesov, v katerih je glavna postavka Izrael, ni pripravljen storiti več, kot je v načrtu predsednika Reagana: ta načrt predvideva palestinsko samoupravo na okupiranih ozemljih Cisjordanije in Gaze v okviru kraljevine Jordanije, ne pa palestinske države.

Američani v bistvu še vedno ostajajo zvesti sporazumu iz Camp Davida, ki sta jih podpisala Izrael in Egipt.

Izraelska invazija v Libanon je letos na tisoče Palestinec pregnala iz begunskih taborišč. Iz kolikor toliko urejenih bivališ so se znova znašli pod zasilonimi šotorišči. Mali brezdomček na sliki je ostal brez očeta, ki se je kot borec PLO v okviru sporazuma z Izraelci, moral umakniti iz Beiruta in zapustiti Libanon.

mirovnih prizadevanj na Bližnjem vzhodu.

Za zdaj kaže, da kaj takega ni pričakovati od Washingtona: tudi doslej ni pokazal nobenega znaka, da bi pripravil Izrael k »razumevanju«, ostajal je le pri medlem karanteni kot naprimer glede nada-

ske-izraelskega spora, ki bi morala temeljiti na soočenju Palestinec in Izraelcev za zeleno mizo. To že dolgo vrsto let zahtevajo vsi tisti, ki priznavajo, da je ključ za rešitev te dolgoletne krize »rešitvi palestinskega vprašanja«.

Je to plačilo po delu?

V rubriki Utrinki in odmevi sem spet prebral pismi, ki vznemirjajo še več ljudi, in ne le Marjana Jermana in Staneta Pravdiča. Rad bi povedal nekaj besed v zvezi s pismom M. Jermana. Če namreč Stjepan Djureković ne bi odšel v tujino in tam pisal pamflete, ki jih lahko preberemo tudi v našem časopisu pa v drugih sredstvih informiranja, bi ostal pošten državljan, kakor so ostali komercialni in drugi direktorji, ki podpisujejo pogodbe s tujimi partnerji za uvoz repromateriala. Nekemu našemu komercialistu, ki je opravljal isto »delo«, so prijatelji postavili doprni spomenik in celo poimenovali ulico po njem. Torej obstajajo različna merila za isto početje. Ko sem to vprašanje postavil po telefonu nekemu funkcionarju, je v radijski oddaji Studio ob 17^h, dal dokaj kratek in nejasen odgovor. Ponavadi so podkupovanja tujih dobaviteljev močno povezana z neugodno sklenjenimi in podpisanimi pogodbami za naša podjetja. Zakaj ta denar ni naložen v naših bankah in na računih delovnih organizacij, ne pa v tujini in na računih posameznikov? Kako je s tistimi, ki so težke milijarde vrgli v blato; Kemokombinat, Körtling in še toliko zgrešenih investicij? Nič jim ne manjka! Celo nasprotno, nekateri še odločajo, kdo je »družbeno sposoben« in koga je treba nagraditi. Sebi in svojim ljudem okoli sebe pa grabijo privilegije. Kaj takega nobena družba, razen naše, ne bi dovolila.

Sedaj pa še nekaj: v tako krizni situaciji v našem gospodarstvu, kot jo imamo danes, v prihodnjem letu pa nam obetajo še slabše, naši vrli faktorji povečujejo pokojnine v odstotkih. Na ta račun tisti, ki imajo nizke pokojnine, ne pokrijejo s poviškom niti zneska, za katerega so se cene povišale. Tisti z visokimi pokojninami pa se bogatijo brez dela, ker prejmejo večji znesek od tistega, ki ga je ustvarilo zvišanje življenjskih stroškov. Tako nam »servirajo« nesocialistično stabilizacijo le na nezaščitenem upokojujencu z nizko pokojnino. Hkrati pa se večajo razlike med kategorijami upokojencev, kar gotovo ni rezultat dela. Koliko ima to veze z našo ustavo, samoupravno socialistično družbo, ki je v prvo vrsto postavila človeka? Mar faktorji, ki vse to počno ali dobrohotno mirno gledajo pa po raznih sejah celo zagovarjajo, mar ne delajo s tem zelo slabo reklamo naši družbi, sejejo pa tudi nezaupanje in jezo med občane?! Mislim, da bi v tem kriznem obdobju vsak pošten upokojenec pozdravil spomin, da vsak upokojenec dobi povečanje pokojnine le za toliko, kolikor so se povečali življenjski stroški, torej vsem enak znesek. Razlike pri tem tako ali tako ostajajo, le večale se ne bodo. Če mali človek stoka pod bremenom stabilizacije, naj to čuti tudi »nenadomestljivi«. Ti so svoje delo ovrednotili astronomsko in ustvarili »lepše« življenje zanamcem s skoraj dvajsetimi milijardami dolarjev dolga. Vsi smo odgovorni, pomeni, da tisti, ki so odgovorni, »niso odgovorni«.

Mislim celo, da bi se tudi deklarirani kapitalisti sramovali takih krivic. Mar je, recimo, pošteno, da je človek s trintridesetimi leti delovne dobe (če bi mu priznali nadure, pa bi jih imel celo štirideset in več) in srednjo izobrazbo danes socialni problem v občini? Žena »nenadomestljivega« človeka z nižjo izobrazbo in štirimi leti neuspešnega dela pa dobi višjo pokojnino. Kdo naj še verjame v plačilo po delu in minulemu delu? Celo občinske odloke oblikujejo tako, da imajo od tega denarno korist. Mar ni še čas, da se začne zavirati takšno početje? Ali pa imajo oni pravice kot patriarhi v starem Rimu, ostali pa so plebejci?

MIHAEL SLIVAR,
Šlandrova 8
Titovo Velenje

Ogorčeni Rakovčani

V vašem tedniku TV-15 Naš tovariš je bil na 9. strani dne 11. 11. 1982 objavljen članek Milka Brožiča-Malija pod naslovom »Dvojna žalost«, v katerem opisuje, da je na dan mrtvih obiskal spomenik na Rakeku na Trgu padlih borcev. Po avtorjevih trditvah ta spomenik ni več simbol naše revolucije, ampak odlagališče smeti, odpadkov vej, plezalna šola za otroke in ne vem še kaj. Iz vsebine članka nedvoumno izhaja, da krajan ne skrbimo za navedeni spomenik, niti ob pomembnejših praznikih, kar pa odločno zanikamo tako borci krajevne organizacije, krajan, posebno pa še delavci Temeljne organizacije Kartonaža Rakek, ki so prevzeli pokroviteljstvo nad tem spomenikom.

Moramo obvestiti bralce tednika TV-15 (pisek članka bi moral pa resnične razmere poznati, saj je domačin), da so mladinci OO ZSMS TOZD Kartonaža Rakek tik pred dnevom mrtvih očistili spomenik in bližnjo okolico, kar storiijo pred vsakim državnim praznikom. Logično je, da bi bila spomenik in okolica urejena, saj je bila dne 31. 10. 1982, torej en dan

pred obiskom pisca članka, žalna komemoracija ravno pred tem spomenikom, kar bi lahko tudi avtor članka opazil. Prižganih je bilo veliko sveč, mladinci pa so na ta dan k spomeniku položili lovorov venec. Da je temu tako, lahko pritrdijo številni borci, krajan, mladinci in delovni ljudje Rakeka, ki so bili na žalni komemoraciji.

Zato se vsi sprašujemo, kako je mogel avtor članka Milko Brožič-Mali naslednji dan videti spomenik v takem stanju, kot ga je opisal? Res, da je jesenski čas in da tik za spomenikom v parku rastejo visoke in košate lipe, s katerih odpada listje, vendar ne moremo dopustiti, da bi ta naš trud in skrb, posebno še prizadevnih mladincev, zanemarili ter zaradi nekaj čez noč povsem naravno odpadlega listja spomenik označili za smetišče. Zato se z ugotovitvami avtorja članka »Dvojna žalost« ne strinjamo ter izražamo ogorčenje in prizadetost vseh krajanov, posebno pa še tistih, ki so se in se bodo še v prihodnje kljub taki krivični obsodbi njihovega truda trudili za vzorno urejenost spomenika na Trgu padlih borcev in drugih spomenikov v krajevni skupnosti.

TOZD Kartonaža Rakek, ki ima pokroviteljstvo nad obravnavanim spomenikom, redno vzdržuje in ureja spomenik in njegovo bližnjo okolico. To nalogo so prevzeli prizadevni mladinci OO ZSM temeljne organizacije, ki ob vseh večjih praznikih očistijo spomenik s prostovoljnimi delom. Predstavnik Kartonaža je naročil pri kamnoseku obnovitev vseh napisov že za praznik dela, vendar zaradi prezaoplenosti tega od sedaj še niso uredili.

Ne moremo trditi, da je spomenik vedno v brezhibnem stanju, in za take primere smo vedno pripravljeni sprejeti kritiko, saj je lokacija spomenika na zelo prometnem kraju (avtobusna in železniška postaja, gostinski lokal in druge ustanove), vendar pa te kritike v opisanem članku zaradi že navedenih razlogov ne moremo sprejeti.

FRANC PONIKVAR,
predsednik
OO ZB Rakek

V Kampor na Rabu

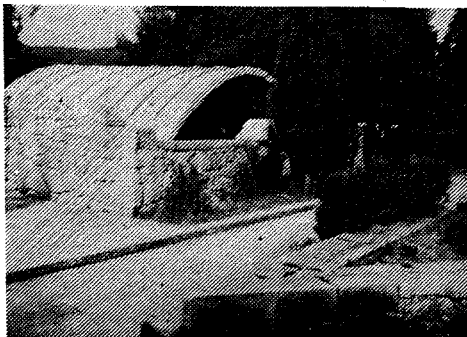
Otok RAB sem želel videti, odkar vem, da je bilo na otoku taborišče pregnanih Slovencev in Hrvatov, med njimi tudi nekaj Židov. Govoril sem z ljudmi tega kraja. Ni jim zbledel spomin na strašno septembrsko deževno in poplavljenno noč, ko so taboriščniki sami morali zbirati trupla otrok, ki so utonili.

Otok in mesto Rab sta čudovito urejena in snažna. Vsak obiskovalec naj se odpelje še v 4 kilometre oddaljen Kampor, da se oddolži spominu žrtev. Tu je dalo življenje več tisoč ljudi. Oči bodo obiskovalca peljale po dolini Kampora, kjer je bilo taboriščno naselje, sedaj je zemljišče poraščeno z ostanki barak, zgoraj nad cesto je zidovje karabinjerskega stražarskega poveljstva.

Prav na obrobju potoka sem srečal prijazno starejšo ženičko. Ne zna brati ne pisati, dobro pa se še spominja strašnega joka otrok in mater tiste deževne noči. Starejši možaker pove, da je bilo v Kamporu dve tretjini Slovencev, drugi so bili Hrvati. Podatek je točen, in morda tudi ta, da Slovenci radi prihajajo na oddih na otok, le v Kampor na »grobje žrtava fašizma« le redki. Če bi si obiskovalec lahko ogledal spominsko vpisno knjigo, bi kaj lahko ugotovil, da ima možakar (morda) prav.

Pokopališče je dobro vzdrževano, misliti pa je, da se bo okrasno grmičevje preveč razbohotilo, če ne bo vsaj občasnega oskrbnika. Oskrbnik je zdaj v domu starih v Pulju. Nihče ni vedel, da bi ga kdo zamenjal. Pristojni ne bodo dopustili, da bi se pokopališče zanemarjalo, ne le zaradi spomniškega varstva, temveč zaradi žrtev, ki tu počivajo. Tudi tablo ob cesti v Kamporu, ki naj bi nakazala smer na pokopališče, je nujno potrebno obnoviti.

Na hribu Kruna sem srečal dokaj krepkega moža, domačina z otoka, ki je iskal čredo ovc. Pogovarjala sva se o taborišču. Povedal je, da je bil v letu 1942/43 še deček. Nosil je kosilo

Pokopališče žrtev v Kamporu na otoku Rabu

očetu, ki je bil zaposlen na območju taborišča. Nekega dne se je s solzami v očeh uprl, da očetu ne bo nosil hrane. Skoraj vsak dan je opazoval prenašanje krst, nekega dne pa mu je bilo še posebno hudo, ko je videl v eni izmed

krst, da je v njej še živ človek. Ob krsti je jokal otrok in klical očeta. Pristopil je oborožen stražar in otroka pobil s puškinim kopitom. Takega dejanja res ni mogoče pozabiti, in to so lahko počenjali samo ljudje brez srca. Njegov oče je verjetno imel z odporniško organizacijo kakšne zveze, ker možaker omenja nekega taboriščnika Vlada Zajca, Slovenca, ki se je ob razpadu Italije pridružil Rabskemu bataljonu. Pred odhodom z otoka se je ta zgledal na njegovem domu in obljubil, da bo prišel po vojni na obisk. Ni ga bilo. Kdo ve, če je Vlado Zajc še živ?

JANKO MLAKAR
Na hribih 1,
65220 Tolmin

Preveč pozabljam

Sem dolgoletni naročnik tednika TV-15 Naš tovariš in ga vedno prebiram od začetka do kraja. V njem pišete o raznih partizanskih brigadah in drugih enotah, ki so se bojevale na Gorenjskem, Primorskem, Dolenjskem, Kozjanskem in tudi drugod. Dosedaj še nisem zasledil, da bi se kaj več pisalo o krajih od Save prek Moravske doline, Črnega grabna, Tuhinjske doline pa do Zg. Savinjske doline, na katerem območju je operirala Šlandrova brigada, in tudi o sami brigadi je prav malo ali celo nič napisanega v našem tedniku TV-15. Vem, da morajo poročevalci in dopisniki poročati o raznih dogodkih. Prav gotovo pa imate tudi svoje dopisnike, da pišejo tudi o krajih, ki sem jih navedel, saj je bila Šlandrova brigada v jeseni 1943. leta trn v peti okupatorju v Zg. Savinjski dolini.

Šlandrova brigada je bila ustanovljena 6. avgusta 1943. leta na Šipku, to je hrib med Črnim grabnom in Tuhinjsko dolino v krajevni skupnosti Trojane, in ne tako, kot je pisalo v TV-15 5. avgusta letos, da je to v Moravski dolini. Omenim naj še, da je bilo v tedniku Naš tovariš dne 29. julija natisnjeno vabilo na proslavo Šlandrove brigade, ki je bila 7. avgusta v Celju. Te proslave se je udeležilo prek 150 šlandrovcev. Glavni govornik na proslavi je bil njen prvi komandant Janko Sekirnik-Simon. Vide ti je, da za to proslavo ni bil obveščen nobeden

vaših dopisnikov, ker v tedniku naš tovariš ni bilo nobenega poročila. Nadalje naj omenim, da je Šlandrova brigada v začetku oktobra 1943 razbila nemško postojanko Rečica ob Savinji, nato 30. oktobra 1943 razbila nemško postojanko Šmartno ob Dreti. V začetku novembra 1943 je desetina borcev šlandrovcev napadala nemški avtobus na cesti Domžale-Trojane pri Prevojah, kjer so ostanki trupel nemških vojakov viseli skoraj cel teden po drevju. Dne 29. novembra, na dan zasedanja AVNOJ v Jajcu, so šlandrovci razdejali močno nemško postojanko Nova Štifta pri Gornjem gradu in še bi lahko našteval akcije šlandrovcev vse do pomladi 1944, ko je bila brigada vključena v 14. divizijo po njenem prihodu na Stajersko. Tudi poslej je brigada večkrat nastopala še samostojno.

Seveda pri vsem tem ne smemo pozabiti in je treba pisati tudi o prebivalcih vseh teh krajev, saj so bili popolnoma predani NOV. Spomniti se je treba tudi doline Podvolovjek v Zg. Savinjski dolini, kjer sta bili velika partizanska bolnišnica in centralna lekarna 4. operativne cone. Omeniti velja tudi družine v Podvolovjeku, kot pri Obcirju, Funtku, družina Breznik nad Lučami in še druge.

LUKA CERAR-DAVID
Lukovica 44
61225 Lukovica

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek
Ulica, hišna št.
Kraj
Pošta

podpis

Maistrovi borci polagoma odhajajo

Republiški odbor Zveze borcev za severno slovensko mejo 1918/19 je na skupščini delegatov aprila letos v Ljubljani razpravljal o stanju naše organizacije v zvezi z naglim usihanjem števila njenega članstva v posled-

Jože Rupnik, novi predsednik Zveze borcev za severno slovensko mejo 1918/19

njih nekaj letih in hkrati s posledicami v stanju organiziranosti ter morebitnih potrebnih ukrepah.

Leta 1980 je imela organizacija še 1183 članov, po zadnji evidenci ob novem letu 1982 pa le še 853. Tako je upad v zadnjih dveh letih znašal 330 članov, torej natanko 30 odstotkov, od tega pa v nekaterih poverjenstvih celo blizu 50 odstotkov. Do konca leta 1983 bo upad še večji. V tej perspektivi so nam torej – z redkimi izjemami – odmerjena še štiri leta obstanka.

Vse bolj pogosto nastopajo organizacijske težave. Še ži-

veči že krepko vstopajo v svoja devetdeseta leta, pogosto tudi bolehnata. Tako usihajo medsebojni stiki ob tovariških srečanjih ter ob udeležbi pri javnih manifestacijah, s tem v zvezi tudi pobiranje članarine hkrati z evidentiranjem števila članstva, nazadnje še udeležba pri pogrebih umrlih tovarišev. Posebno občuten je v posameznih poverjenstvih izpad funkcionarjev, ko ne najdejo več sposobnih za delo ter sklepčnost pri raznih organizacijskih odločitvah.

Nekatera, trenutno še nekoliko številčno močnejša poverjenstva vztrajajo vsaj pri formalnem obstoju organizacije vse do konca, druga, ki štejejo komaj še po nekaj članov, posamično raztresenih na območju svojih krajevnih odborov pač resignirano sprejemajo obstoječe stanje. Deloma so si tudi že doslej pomagale: ukinile so pobiranje članarine, v svoja poverjenstva so kooptirale funkcionarje zunaj vrst naše članstva ali pa se posamezni člani, predvsem s svojih osebnih zadevah obračajo na občinske odseke za zadeve borcev in invalidov, glede medsebojnega komuniciranja pa še v društva upokojencev, kjer so tudi večinoma včlanjeni.

Naš republiški odbor spoznava, da postaja enotna oblika organiziranosti naših poverjenstev vedno težavnejša. Zato je zaprosil pri ZB NOV, da ta razpravlja o možnostih in načinu, kako naj bi se v bodoče naša zveza nasla-

njala nanjo. V naših dosedanjih medsebojnih razpravah smo ugotovili tole:

Kjer in dokler so občinska poverjenstva ZB za severno mejo lahko še delovna, je prav, da že zaradi tradicije še nadalje obstajajo, z morebitno članarino pa lahko v celoti samostojno razpolagajo. Predstavnik poverjenstva naj po potrebi sodeluje z občinskim odsekom za zadeve borcev in invalidov NOB. V drugih primerih naj se člani individualno obračajo na navedeni odsek. Odmera denarnih pomoči, priznavalnin in podobnega je sedaj v pristojnosti občinskih skupščin, je pa glede na finančne zmogljivosti posameznih občin dokaj različna, razen če ni morda v raznih medobčinskih sporazumih drugače dogovorjeno.

Zveza borcev NOB vabi naše tovariše, da se v prihodnje po svojih močeh udeležujejo političnih in kulturnih sestankov, tovariških srečanj in drugih prireditvev v okviru občinskih oziroma krajevnih organizacij, da se tako do kraja manifestirajo naši skupni cilji in dosežki. Republiški odbor ZBSM 1918/19 pripada poslej predvsem evidentiranje članstva, morebitnih sprememb bivališča v povezavi z občinskimi odseki ter republiškim komitejem za zadeve borcev NOB.

Potrebna obvestila našim poverjenstvom in članstvu bomo objavili v časopisu TV-15.

Jože Rupnik

Štirideset let je Orana komunistka

O Brkinih in raztresenih brkinskih vaseh sem slišal že veliko. Vse pripovedi so večinoma vezane na narodnoosvobodilni boj. V NOB so sodelovali stari in mladi, žene in moške. Slišal sem pripoved o Čelju, hribovski vasi v Brkinih, ki leži na nadmorski višini 613 metrov. V tej vasi danes živi Marija Kapov-Orana, 68-letna upokojenka in nekdanja aktivistka OF, prva sekretarka AFŽ za Brkine. Čeprav živi na koncu vasi, kjer se pašniki dotikajo gozdov, mi je ni bilo težko najti. Marija živi sama v hiši. Ko smo jo obiskali z brkinsko aktivistko, smo jo našli v družbi prijateljev, ki jo vsak dan obiskujejo.

Marija Kapov-Orana je bila rojena na Čelju. Preživljali so se z malo zemlje in majhno gostilno. Šolala se je na Premu, rojstnem kraju Dragotina Ketteja, a do šole je imela osem kilometrov v vsako smer. »Rasla sem v taki družini, kjer nihče ni prenesel tuje oblasti. Starši so nas učili, da smo Jugoslovani, in na to smo bili ponosni«, rada pove Marija. »Naš odpor proti Italijanom je bil raznovrsten. Najbolj jih je jezilo to, da nismo hoteli govoriti italijansko, in da se nismo hoteli učiti iz njihovih knjig. Doživela sem tudi to, da so Italijani pred našimi očmi zažgali slovenske knjige, da bi pregnali naš molk. Toda naša volja in naš ponos, da smo Slovenci, sta bila močnejša od italijanskega preganjanja. Po šolanju sem ostala doma. Pomagala sem staršem pri obdelovanju zemlje, in ko je bilo potrebno, sem delala tudi v gostilni. Brata sta se šolala v Ljub-

ljani. Domov sta prinašala različno literaturo. Veliko sem brala in spominjam se, da je mama velikokrat kričala name, da od knjig ne bom imela nobenih koristi.

Začetek vojne sem dočakala kot zrela ženska doma na Čeljah. Vest o hitri kapitulaciji Jugoslavije sem slišala prek radijskih valov nekoga starega radia. Imela

Marija Kapov-Orana

sem stike z ljudmi, prek katerih sem izvedela, da se formira narodnoosvobodilna vojska. Moja spoznanja so se uresničila, ko sem dobila časopis Slovenski poročevalec. V njem sem prebrala članek Edvarda Kardelja-Krištofa, v katerem je usmerjal ljudi, kako naj onemogočijo sovražnika. Prvi korak kot aktivistka OF sem napravila v septembru 1941.

Takrat sem se povezala z nekim kurirjem Vinkom, ki je prišel z Notranjske. Vinko me je obvestil o novem gibanju in nastajanju partizan-

skih enot. Poleg tega je zahteval, naj mu dam zdravila in drugi sanitetni material, ki sem ga dobila iz Ilirske Bistrice in z Reke. Hitro po njegovem odhodu je prišla italijanska patrulja, ki je iskala Vinka. To srečanje s kurirjem mi je ostalo v spominu, ker sem bila takrat od sreče nasmejana in vesela. Po tem srečanju z Vinkom sem se hitro povezala z Dovganom-Brankom in Josipom Zidarjem-Jadranom, ki sta že vstopila v NOB. Kot žena aktivistka OF v Brkinih, zibelki partizanov, sem imela nalogo, da zbiram nove člane aktiviste. Poverjene naloge ni bilo težko izvršiti. Hitro sem vključila še nekaj deklet in razdelile smo si naloge. Nekatere so prenašale pošto, literaturo in po potrebi smo zbirale hrano za partizane. Na sestankih smo se sestajale tudi z našimi borci. Na sestanku v začetku leta 1942 smo si morale izbrati ilegalna imena. Jaz sem dobila ime Orana. Borci me še danes imenujejo tako.

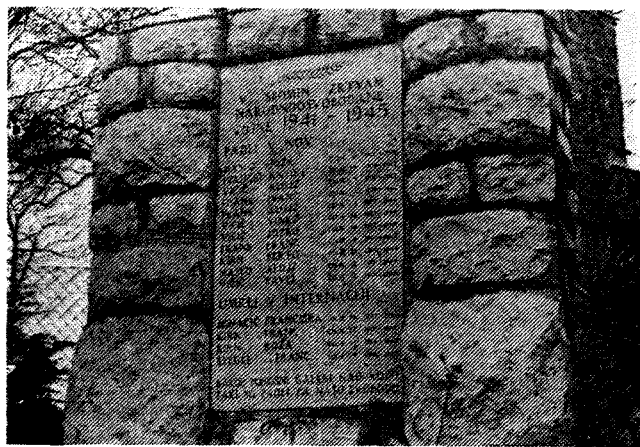
Leto 1942 mi je ostalo zelo dobro v spominu. Zvečer 22. decembra me je Rudi Mahnič-Brkine, tedanji partijski sekretar za brkinsko področje, poklical, naj pridem k potoku za našo hišo. Prišla sem kot običajno pripravljena, da sprejemem nalogo. Brkine mi je z veseljem glasom povedal, da sem ta dan postala članica komunistične partije. Rekel mi je, da so o tem razpravljali na partijskem sestanku. Po tem sestanku sem odskakala domov kot otrok. Veselila sem se velikega dogodka. Kot mlado komunistko so me zadolžili, naj grem na začetku

leta 1943 v Trst in priskrbim zdravila za naše enote. Ko sem dobila to nalogo, sem bila na Reki, ker sem sodelovala s tamkajšnjimi aktivisti. Vstopila sem na prvi vlak za Trst, tam napolnila kovček z zdravili in se takoj vrnila na Reko. V vagonu sem sedela skupaj z italijanskim oficirjem, ki je mirno gledal mojo prtljago. Medtem ko sva se pogovarjala, sem se spomnila na kontrolo, zato sem se oficirju opravičila in odšla za trenutek iz vagona. Pregled je bil mimo. Kovčka se ni nihče dotaknil, ker je Italijan rekel, da je njegov. Ko smo prišli na Reko, sama nisem mogla nositi kovčka, zato se je oficir ponudil v pomoč.

UKV radijski sprejemnik je vedno pri roki in Marija se vsakemu oglasi

Dovolila sem mu brez strahu. Po dvajsetih korakih sem opazila kurirja, ki me je čakal. Zaustavila sem se in se zahvalila Italijanu. Ko je Italijan odšel, se je kurir pri-

Pred Marijino hišo je spomenik padlim borcem, za katerega skrbi

blizal in s strahom rekel, da se to ne sme več ponoviti.

Maja istega leta sem postala članica PK KPS Ilirska Bistrica, kjer sem z drugimi člani presojala tudi druga organizacijska vprašanja. Ugotovili so, da je treba ustanoviti telo, ki bi zbiralo vse žene. To je bila Slovenska protifašistična zveza žensk (SPZZ) za Brkine. Ker so ženske aktivno delovale, jih je bilo treba samo organizirati. Članice SPZZ smo dobile poleg drugih nalog tudi to, da organiziramo mladino, ki naj bi prenašala pošto in hrano.

V mesecu oktobru je prišla k meni Boža Bašin-Tatjana, stara aktivistka, in me zaprosila, da ji pomagam pri organizaciji Skoja. Organizirali smo mladino v Ilirski Bistrici, Janeževem, na Ostrožnem brdu, na Premu in v drugih vaseh. Srečala sem se z Edvardom Kardeljem, Ljudo Šentjuričevom, Katjo Rupeno.

Štiri dni po razpadu Italije sem lahko gledala, kako italijanska vojska zapušča naše ozemlje. V hotelu Zmaga v

Ilirski Bistrici, ki je dobil ime po osvoboditvi Bistrice, sem bila na sestanku, ki ga je sklical tovariš Edvard Kardelj.

Marijina aktivnost se je občutila v Ilirski Bistrici, Zagrebu, na Reki in v Novem mestu. Danes, ko uživa zaslužen pokojnik, preživlja aktiven odmor na Čelju, vendar ne sama. Zmeraj je v družbi svojih sovaščanov, borcev, prijateljev in svoje UKV radijske postaje, s katero je povezana s Postojno, Snežnikom in drugimi radioamaterji. Njen naziv je Učka in oglašja se na vsak klic. Posebno se rada oglasi otrokom, ker, kot pravi, so to njeni prijatelji. Za svoje delo je med vojno prejela orden zaslug za narod 2. in 3. reda in orden za hrabrost 2. in 3. reda. Po vojni je dobila vrsto priznanj, med njimi tudi priznanje OF. Sedaj kot žena revolucionarka slavi svoj visoki jubilej: 40-letnico aktivnega dela v vrstah ZKJ. Ob tem praznovanju se Orana zahvaljuje vsem aktivistom za sodelovanje, ker so njeni uspehi pri delu tudi njihovi.

P. Nikolić

Število prekrškov se veča

Na pobudo pokrajinskega komiteja za SLO in DS so se v Mariboru sestali na delovnem posvetu predstavniki organov odkrivanja, pregona, sojenja in družbenega nadzora. Sekretar medobčinskega sveta ZKS Maribor Slavko Kleindienst je v uvodu poudaril, da v zadnjem času naraščajo kazniva de-

nja gospodarskega kriminala. Storitvi uporabljajo tudi nekatere nove, prefinjene oblike. V združenem delu še vedno ugotavljajo, da samoupravne delavske kontrole niso povsod zaživele. V delovnih organizacijah nimajo notranjih strokovnih služb, ki bi beledele nad finančnim in materialnim poslovanjem.

Tudi SDK ne opravlja tega dela, ker za takšno delo ni zakonsko zavezana in nima dovolj ljudi za opravljanje revizorskih del.

Po besedah Jožeta Kalingerja, javnega tožilca temeljnega javnega tožilstva v Mariboru, se je število prijavi- nih oseb zaradi gospodar- skega kriminala povečalo.

nost, samoupravna interesna skupnost, organizacija združenega dela, samoupravna organizacija, skupnost družbenopolitičnih organizacij, društva, delovni ljudje in občani.

Takšno pobudo obravnava upravni organ, pristojen za zadeve borcev in VVI pri mestni skupščini občine Maribor. Le-ta jo posreduje Svetu za razvijanje in ohranjanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri MK SZDL Maribor. Ta mora tudi dobiti mnenje družbenopolitičnih organizacij in krajevne skupnosti, kjer bo tako obeležje postavljeno. Seveda pa mora tudi prevzeti zgodovinske podatke in opredeliti obeležje, če je lokalnega, občinskega ali pa celo širšega pomena. Tako opremljeno in obrazloženo pobudo Svet za razvijanje in ohranjanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pošlje Zavodu za spomeniško varstvo v strokovne presoje, zlasti glede predloga lokacije vrste spomeniške izbire materiale in tehnične izvedbe.

To ni nikakršno omejevanje tovrstnih pobud, ampak zaradi reda in še drugih zahtev, ki jih doslej niso vedno in vsepovsod upoštevali.

Drago Miklavc

Večje je tudi število storilcev. Naraščajo tudi kazniva dejanja neupravičene uporabe, izdajanja nepokritih čekov, grabežev, goljufij in druga kazniva dejanja. Po drugi strani pa še vedno ni prijav za kazniva dejanja nelojalne konkurence v zunanjetrgovinskem poslovanju, za povzročitev stečaja, za presep- tev kupcev, za kršitev predpisov v cenah in druga kazniva dejanja. Tudi Niko Šebart, načelnik UNZ Maribor, je postregel z nekaterimi podatki, nad katerimi bi se morali zamisliti v vseh delovnih organizacijah. V preventivni akciji so v Mariboru preverili delovanje zavarovanja v 32 ozidih. Rezultati so zelo zaskrbljujoči, saj so našli precej vratarjev v delovnih organizacijah v vinjenem stanju, nekaterih pa sploh ni bilo na delovnem mestu. Posamezniki pa so tudi spali.

V Mariboru so letos evidencialno 382 primerov gospodarskega kriminala. Od tega so organi UNZ Maribor prijaviili 174 primerov, oškodovane delovne organizacije 131 primerov, oškodovane osebe 50 primerov itd. Inšpekcijske službe pa so prijaviile samo en primer gospodarskega kriminala oziroma 0,26 odstotka vseh evidenciranih primerov. To število bo treba v prihodnje vsekaror povečati. Naslednji pojav je tudi prehajanje družbenega premoženja iz delovnih organizacij v zasebne roke. Tako nastajajo novi milijonarji, ki se okorišajo na račun družbe in njene premajhne učinkovitosti pri odkrivanju takšnih dejanj. Pri tem ugotavljajo, da so organi odkrivanja, pregona, sojenja in družbenega nadzora med seboj še vedno premalo po-

vezani. Vsekakor bo treba v prihodnje bolj kot doslej uskladiti programe dela in se dogovoriti za enotno in učinkovito akcijo.

Zanimivi so tudi podatki, ki jih je posredoval predsednik sodišča združenega dela v Mariboru Albin Šifer. V prvih devetih mesecih letos je imelo sodišče 38 primerov v zvezi z izbiro kandidatov za vodilna delovna mesta. Prav tako se ne izvaja določilo zakona o združenem delu, po katerem morajo upravni organi družbenopolitičnih skupnosti nadzirati zakonitost v OZD.

V razpravi so poudarili, da združeno delo težko sledi hitrim spremembam predpisov. Razen tega so menili, da so nekateri predpisi preveč zapleteni in jih ne razumejo niti na SDK, raznih pravnih krogih, še manj pa seveda ljudje, ki bi jih naj uresničevali. Zaradi tega so menili, da bo treba zakonodajalca opozoriti na nekatere premalo razumljive predpise. Ugo-

tovili so, da mora na primer 40 kontrolorjev SDK v Mariboru dnevno pregledati okoli 50.000 nalogov, medtem ko se to število ob izplačilnih dnevih še podvoji. Precej denarja leži tudi pri posameznikih zaradi neučinkovite davčne politike, in zato ker denarja za razne davščine pravočasno ne izterjajo. V prihodnje bo treba tudi na tem področju upoštevati naloge in stališča partijskih in drugih organov in se lotiti odločne akcije. Večjo skrb kot doslej bo treba posvetiti tudi požarni preventivi, varnosti v cestnem prometu, novim oblikam gospodarskega kriminala in drugim nalogam.

V razpravi so omenili tudi počasen potek postopka zoper nekatere odvetnike v Mariboru. Slišali smo pojasnilo, da je Vrhovno sodišče SRS te primere odstopilo nekatere drugim sodiščem v Sloveniji, da bi tako zagotovilo objektivno sojenje.

M. K.

Skrb za obeležje in grobove

V šestih mariborskih občinah se se dogovorili o enotnem urejanju grobov in spominskih obeležij NOB. Osnutek družbenega dogovora o urejanju varstva spomenikov in grobov so obravnavali že v vseh občinah in pri mestni skupščini Maribor. Kaže, da ga bodo sprejeli februarja prihodnje leto.

Družbeni dogovor pomeni kompleksnejšo ureditev, stalno skrb, določitev skrbnikov programov vzdrževanja in financiranja, vodenje vseh evidenc spomenikov, obeležij ter grobišč, v njem je še posebej poudarjeno, da so pod posebnim družbenim varstvom kostnice, grobnice, borcev za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojni prostovoljcev iz vojne v letih 1912 do 1918, pripadnikov bivše jugoslovanske vojske, padlih v boju s sovražnikom, jugoslovanskih vojni ujetnikov, internirancev in drugih žrtev sovražnikovega nasilja iz druge svetovne vojne in iz prejšnjih vojn kakor tudi predvojnih revolucionarjev - žrtev političnega nasilja ter žrtev sovražnega delovanja zoper varnost države oziroma ustavno določeno ureditev SFRJ. Razen tega se za taka grobišča in grobnice borcev štejejo tudi tista s spomin-

skimi znamenji označenega grobišča in grobovi borcev, iz katerih so bili posmrtni ostanki padlih v vojni in umrlih borcev prekopani in preneseni v drug kraj.

Navedeni samoupravni akt tudi določa, da je nesporedno skrbništvo za spominska obeležja in grobišča poverjeno krajevni skupnosti. Takšno zaupano dolžnost je sicer mogoče prenesti na koga drugega, n. pr. na organizacijo združenega dela ali na samoupravno organizacijo, vendar le v soglasju z organizacijo ZB NOV in podpisniki tega dogovora.

Evidence spominskih obeležij in grobišč so sestavni del omenjenega dogovora. Na območju šestih mariborskih občin so doslej evidencialno 189 spominskih obeležij NOB in 121 grobov in grobišč. Pri zbiranju teh podatkov in pri urejanju so sodelovali krajevne organizacije ZB NOV, Muzej NO Maribor, Zavod za spomeniško varstvo Maribor, krajevne skupnosti, organizacije združenega dela in občani.

Po tem družbenem dogovoru je mogoče postaviti novo spominsko obeležje, vendar pa mora biti taka pobuda obrazložena. Podajo jo lahko skupščina družbenopolitične skupnosti, krajevna skup-

V spomin na zadnjo bitko

Minula sobota je bila kljub slabemu vremenu v znamenju srečanj nekdanjih borcev z mladino, pripadniki JLA in krajanji. Tako so se v domu JLA v Ljubljani sestali številni nekdanji borci 15. udarne divizije NOV. Tega srečanja, ki ga odbor skupnosti divizije pripravlja vsako leto, so se udeležili mnogi ugledni gostje, med njimi predsednik RO ZZB NOV Janez Vipotnik, narodni heroji Franc Tavčar-Rok, Stanko Semič-Daki in Andrej Cetinski-Lev ter mnogi predstavniki družbenopolitičnega življenja in domicilnih občin Črnomlja, Metlike, Novega mesta in Trebnjega ter borci 14. in 18. divizije. Mladinski pevski zbor Tone Čufar pa je udeležencem pripravil nepozaben kulturni program.

Istega dne so se pri Lovčevem hotelu na Pokljuki sestali nekdanji borci-prešernovci s pripadniki drugih partizanskih enot, JLA, mladino in družbenopolitičnimi delavci. Srečanje je kljub slabemu vremenu izvenelo v tovariškem ozračju v spomin na borce 3. bataljona Prešernove brigade, ki so na tem kraju 15. decembra leta 1943 bili svojo zadnjo bitko.

Jože Čurin

Mirko Jerman Tak je naš Mirko!

Trinajstega decembra je praznoval 70-letnico Mirko Jerman, naš Mirko, kot ga ponavadi kličemo njegovi prijatelji, znanci in sodelavci. Ko se ob visokem življenjskem jubileju ozremo na njegovo prehojeno pot, lahko ugotovimo, da je bila ta pot sicer težka, polna trpljenja in odrekovanja, pa vendar lepa, uspešna in delavna. Takšno je njegovo življenje tudi sedaj, ko mu leta niso ovira, da ne bi bil pravi komunist in še vedno odločen bорец za pravice in dolžnosti človeka – samoupravitelja v naši socialistični družbi.

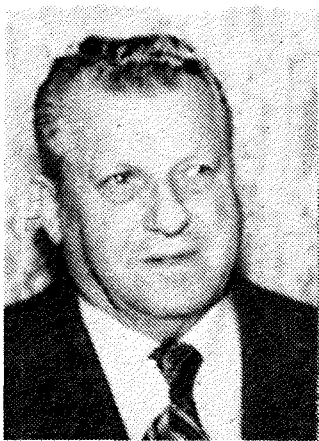
Rojen je bil v Šmarci pri Kamniku, kjer se je izučil za mesarja. Že v predvojnem obdobju je deloval v naprednih organizacijah in društvi in bil vsestranski športnik, predvsem odlični rokoborec in nogometaš. Julija 1941 je odšel k partizanom in postal istega leta tudi član KP. V narodnoosvobodilnem boju je bil mitraljezec, komandir čete, intendant, načelnik štaba, komandant bataljona in brigade. Bil je izreden tovariš in hraber borec. Odlikoval se je kot vojni starešina z dobrim znanjem partizanske taktike.

Po osvoboditvi je opravljal različne dolžnosti v JLA, od komandanta tankovske brigade do načelnika oklopnih enot 7. vojne oblasti. Končal je vojaško akademijo v Beogradu. Upokojen je bil 1965. leta s činom polkovnika.

Že nad 23 let je nepretrgoma član občinskega odbora in predsedstva ZZB NOV občine Bežigrad z različnimi dolžnostmi. Leta 1959 je vodil stanovanjsko komisijo občinskega odbora, in to v času, ko se je šele začelo reševati stanovanjsko vprašanje borcev. Leta 1969 je bil izvoljen za podpredsednika občinskega odbora, leta 1971 pa za predsednika istega odbora, ki ga je uspešno vodil celih 12 let vse do leta 1982. Opravljal je in še opravlja različne dolžnosti v našem družbenem in političnem

življenju. Bil je republiški poslanec, sedaj pa je delegat v družbenopolitičnem zboru. Deluje tudi v različnih odborih, organih, konferencah in komisijah in je še vedno kljub letom vsestransko aktiven.

Za svoj izjemni prispevek in hrabrost med NOB in revolucijo je bil leta 1953 imenovan za narodnega heroja, je nosilec partizanske spomenice 1941, za zasluge med

Mirko Jerman

vojno in po vojni pa je prejel številna vojna in mirnodobna dolikovanja, priznanja in nagrade. Letos februarja je bil imenovan za častnega predsednika občinske organizacije ZZB NOV Ljubljana Bežigrad.

Takšni ljudje, kot je Mirko, so lahko drugim samo za vzor. Izjemno delaven, pošten, skromen, pošten in odkrit do skrajnosti ne glede na posledice, vzornega osebnega življenja, jasnega pogleda, neverjetno mladeniški za svoja leta, s ponosno, zdravno in trdno hrbenico. Z bogatimi izkušnjami iz NOV in revolucije ter povojne izgradnje bo zanesljivo tudi vnaprej prispeval k izgradnji naše socialistične samoupravne družbe, kateri je globoko privržen. Takšen je naš Mirko!

Jože Slovenec

Trikrat so požgali rojstno vas

Slavki Alič, po domače Grumovi Slavki z Gornjega Iga, v življenju ni bilo postlano z rožicami. Rodila se je 1922 leta. V rani mladosti jo je čakalo trdo delo na kmetiji. Nato je prišla druga svetovna vojna, ki ji je vzela očeta in brata. Po osvoboditvi je obnavljala porušeno domovino, skrbela za dva otroke. Danes v Ljubljani za Bežigradom uživa zasluženo pokoj.

»Še vedno sem aktivna v borčevski organizaciji, pa pri Rdečem križu in seveda v zvezi komunistov. Ob družbenopolitičnem delu pa ima veliko opravka še na vrtu, tu sta vnuka...« Fašizem, vojna, okupirana domovina, boj s sovražnikom, ranjenci, požgani domovi, zaporji, pretepanje in končno svoboda – vse to se ji je močno vtisnilo v spomin. Nekajkrat je bila z eno nogo že v grobu. Vselej se je srečno rešila.

»Prvi partizani so v našo hišo prišli že leta 1941, ko sem tudi sama začela delati za NOB. Januarja 1942 pa smo v hišo sprejeli prve ranjence. Prišli so z Verda, po napadu na Štampetov most. Tri dni so bili pri nas. Ko so se opomogli, so se umaknili v krimske gozdove. Enega, ki je bil huje ranjen, klicali so ga Lojzek, pa je brat Pavle

s sankami odpeljal po cesti na Ig na avtobus. Vse potrebno za prevoz v Ljubljano, kamor je srečno prišel, je uredil moj oče. Po okrevanju se je vrnil k partizanom.«

Vsa Grumova družina je

Slavka Alič, Grumova z Gornjega Iga pri Ljubljani

delala za partizane, poleg staršev še 7 otrok. Slavka in Danica sta prenašali pošto, Ludvik in Pavle sta se bojevala s puško v roki, mladoletni Mirko, Janez in Vilko so bili kurirski. »Zelo dobro se spominjam srečanja s črnorokcem Petrom Fraklom

– Skalarjem. Bilo je leta 1943, ko sem nesla iz Iga pošto v Ljubljano. Ko sem prišla na blok pri Mokarju, me niso spustili skozi. Skalar me je poklical k sebi in me začel zasliševati. Hotel je vedeti, kaj je Matija Škrabov kaj Mazijevi. »Polne štiri ure me je zasliševal. Čeprav sem za vse vedela, nisem ničesar izdala. Po zaslišanju me je poslal nekaj hiš naprej, kjer so me do golega slekli. Vse so pregledali, toda pošte niso našli. Imela sem jo zašito v rokavih. Kaj sem nesla, še danes ne vem. Pošto sem odala v Nazorjevi ulici. Ko sem se vračala na Ig, šla sem skupaj z Anico Gruđen, naju pri Mokarju niso pustili čez blok. Zato sva morali čez Škofljico. Srečno sva se vrnili na komando mesta Velike Lašče, rajon Barje.«

Drugo srečanje s Skalarjem pa jo je skoraj stalo življenja. »Skupaj s sestro Danico in štirimi sodelavkami so me belogardisti ujeli 24. oktobra 1944 na Golem. Izdali so nas vaščani. Najprej so nas odpeljali do Pijave Gorice, kjer so nas zaprli v neko delavnico. Na zaslišanju so nas topli s pasom in puškini mi kopiti. Drugi dan so nas odpeljali na postajo Škofljica. Tu so nas postavili ob zid. Takrat sta prišla Skalar in

Oblakov Martin. Skalar je zavpil: »Na desno, proti hosti, saj ste vajene.« Mene je zaslišal prvo. Rekel je, da sem kriva za smrt Ivana Oblaka. Pozneje so me odpeljali na ljubljansko sodišče, kjer sem ostala do decembra 1944. Ko sem pozneje razmišljala, sem prišla do sklepa, da me je verjetno smrti na Škofljici rešil Martin Oblak, s katerim sem se poznala iz otroških let.«

Vas Gornji Ig je bila med vojno trikrat požgana, prvič junija 1942, ko so najprej bombardirali, nato pa požgali Italijani. Vse moške od 16 let naprej so Italijani odpeljali na otok Rab. Med njimi sta bila tudi Slavkin oče in brat. Brat Ludvik se je z Rabsko brigado vrnil in pozneje, 9. maja 1944, pri Mačkih pri Krvavi peči tudi padel, oče Ludvik pa je za vedno ostal na Rabu. V Grunovo (Campovo) hišo so med drugim med vojno hodili Janez Japelj, komandant Vande in njegov brat, pa Majda Silc in številni drugi.

»Letos poleti je našo hišo na Gornjem Igu, zdaj kmetuje brat Marko, obiskal ameriški pilot Cyril Cream, ki je med vojno s padalom pristal v bližini vasi. Takrat ga je našel Franc Škraba, po domače Kovačev France. Cream je obljubil, da bo prihodnje leto spet prišel. Tako rad se vrača na Gornji Ig.«

Decembra 1944 so Slavko Alič odpeljali v begunjske zapore, od tam pa naprej proti Nemčiji. Cilj transporta je bil Auschwitz. Do tja na srečo ni prišla. Zaradi bombardiranja zaveznikov so jih Nemci pripeljali le do bližine Salzburga, kjer je pričakala svoboda. Domov se je vrnila 15. maja 1945.

»Na Gornjem Igu je bilo eno samo pogorišče. Zato smo živeli najprej na Igu. Dve leti po osvoboditvi smo obnovili dom in se vrnili na Gornji Ig. Po vojni sem bila sekretarka mladine na Igu, sekretarka SKOJ, AFŽ, v komunistično partijo pa so me sprejeli leta 1947.« Za svoje delo pred vojno in po vojni je dobila med drugim tudi orden zaslug za narod, prav pred kratkim pa spominski znak aktivistov OF 1941–81, ki ga je ob 40. obletnici ustanovitve OF slovenskega naroda podelil mestni odbor aktivistov OF bivšega ljubljanskega okraja.

A. J.

S polno mero odgovornosti

V Potojini je praznoval 70. obletnico rojstva France Čepirlo, nosilec partizanske spomenice 1941. Rodil se je v Hraščju pri Pivki. Po osnovni šoli so ga domači poslali v uk za mehanika. Vajenska doba pa v tistih časih ni bila tako rožnata, kot si je mali Francelj sicer predstavljaj. Moral je trdo delati in poslušno ubogati mojstra, če je hotel priti do poklica. Ta upornost, odločna volja za dosego postavljenega cilja pa je skovala v njem klen značaj, ki ga je spremljal skozi vse življenje. Občutil je tudi, kako italijanski okupator zatira vse, kar je slovensko. Ko so ga italijanske oblasti poklicale v vojsko, je

Franc Čepirlo pobegnil v Jugoslavijo. v Ljubljani je do-

Franc Čepirlo

bil delo, pozneje je delal pri gradnji proge Bihac-Kanin, kjer je dočkal konec stare Jugoslavije. Konec julija 1941 je bil že pri partizanih v Liki. V NOV je opravljal številne in odgovorne vojaške in politične funkcije. Leta 1944 so ga sprejeli v ZKJ.

Po demobilizaciji leta 1947, ko se je vrnil spet v svoj rojstni kraj, je prav tako z odgovornostjo opravljal številne zadolžitve od tajnika za agrarno reformo do tajnika okrajnega odbora ZB NOV v Potojini. Pozneje se je zaposlil kot strojevodja podzemeljske železnice v Potojinski jami, kjer je dočkal zasluženi pokoj. Od demobilizacije iz JLA pa vse do danes je ostal aktiven družbenopolitični delavec, ki ima poln čut odgovornosti do sprejetih nalog, vedno je pripravljen pomagati.

Štefan Bratina

Miloš
Rutar

NARODNI HEROJI

10

PREDVOJNI ŠPORTNIKI

Bojan
Polak-
Stjenka

viji – 183 centimetrov, s čimer je preskočil svojo višino, kar je bilo za takratno pomamljivo tehniko lep uspeh.

Po tekmovalni sezoni tega leta sta s prijateljem Bojanom Polakom oblekla vojaški suknjič, v Sarajevu uspešno končala šolo za rezervne oficirje in postala rezervna podpodročnik.

Največja Bratovževa želja je bila, da bi nastopil v državni reprezentanci, na balkanskih igrah. Ko je bila balkaniada v Beogradu, se v reprezentanco ni uvrstil, ker je kot neizkušen tekmovalac izpadel v kvalifikacijah, želja pa se mu je izpolnila leta 1939, ko so Atene priredile desete balkanske igre.

Skupaj z drugimi naprednimi športniki se je poleti 1941 včlanil in tekmoval za ŽSK Hermes. Po sklepu IO Osvobodilne fronte o »kulturnem molku« so jeseni 1941 tudi ljubljanski športniki prenehali z javnim nastopanjem. Uspešno je končal prometno šolo in organizacija OF je poslala najznejše naloge, atlet Marko Račič je bil prometnik v Črnomlju, Vid Bratovž v Verdu, na pomembni progi Ljubljana-Trst. Naloge obveščevalcev na železnici so bile izredno pomembne.

Pomnik ob Ljubljani

Vid, ki se je vsak dan vozil domov v Ljubljano, je nadaljeval z obveščevalnim delom, dokler ni bil izdan. Domobranci so ga aretirali, zverinsko mučili, vendar o svojih sodelavcih ni spregovoril besede. Še isti dan so ga v temni noči ob Ljubljani ustrelili, češ da je nameraval pobegniti.

Skromno spominsko obeležje v prehodu Za črslom ob Ljubljani spominja na tihega, skromnega, tovariškega, zavednega in domovini predanega športnika in komuniste.

»Kot žrtev podlega izdajstva je na tem mestu, zadet od krogle domačih izdajalcev, pustil mlado življenje, dne 12. 10. 1942 Bratovž Vid, aktivist OF. Teren XIII.«

Štab brigade je jurišal

Spomladi leta 1943 se je Šerčerjeva brigada bojevala v Suhi krajini. Štab dolenske operativne cone je ukazal Šerčerjevi, da napadejo Korinj, v katerem se je udrilo 40 belogardistov. Napadalcem se posadke ni posrečilo presenetiti, tako da so vaški straharji sprožili preplah. Štab brigade je sklical k posvetu štabe bataljonov, za cerkvenim zidom pa so se branili opogumili:

»Kurbe partizanske! Bi radi tobaka in čevljev?« »Na – škornje ti dam, če prideš ponje,« je vpil nekdo in molel iz za zidu prazen škorenj. Preluknjaj mu ga je rafal mitraljeza. Drugi bataljon je spet jurišal, ko se je znočilo, pa nič. Napadli so brigadni minerci, toda brez uspeha. Kaj storiti? Tedaj je planil načelnik štaba Mile Kilibarda in zavpil: »Ako borci neče više da jurišaju, onda če štab brigade!« – Tako piše Milan Guček.

Štab brigade je jurišal, borci pa so ga ščitili. Komandant je s sekiro presekali žične ovire, vendar naprej ni šlo. Z druge strani zidu se je Stjenka splazil za vodnjak,

tedaj pa so se po njem usule dumdumke in komandanta je zadelo.

»Z roko sem se potipal pod kolenom in začutil krvavo luknjo. Zavesti nisem izgubil. Hotel sem nazaj, a ni šlo. Ko pa so se pognali v juriš borci, so me rešili,« se spominja usodne noči komandant Stjenka.

Bitka za Korinj je bila izgubljena, ker z mitraljezi, puškami in bombami ni šlo skozi debele zidove. Komandanta so odpeljali v partizansko bolnišnico Lašče, na Rog. Imel je visoko vročino in zdravnik se je odločil za operacijo.

»Dobil sem narkozo, ki pa ni bila dovolj močna,« pripoveduje Bojan Polak. »Zbudil sem se sredi operacije. Strašno me je bolelo. Od zdravnika sem zahteval, naj mi pokaže ranjeno nogo, da se prepričam, ali mi jo niso odrezali. Oddahnil sem se. Bolečine so kar popustile. Zame bi bil strahovit udarec, če se ne bi mogel več bojevati in nastopiti na športni stezi.«

Operacija je uspela. Športna narava je zdržala, kljub visoki vročini 40°C in zastrupitvi. Komandant Stjenka je moral ostati v bolnišnici šest mesecev.

Tudi po vojni je Bojan Polak ostal zvest športu. Med drugim je bil predsednik skupščine TKS Slovenije in Atletske zveze Jugoslavije.

Za predanost, junaštvo, uspešno vodenje in poveljevanje partizanskim enotam je uspešen športnik, partizanski komandant, generalmajor Bojan Polak-Stjenka leta 1951 dobil najvišje priznanje – red narodnega heroja.

VIRI

Bojan Polak-Stjenka: 1982, ustni vir;
Milan Guček: Šerčerjeva Brigada;
Zdravko Klanjšček z avtorji: Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945;
Jutro, 23. 8. 1938;
Miloš Rutar: Športniki med prvoborci. Delo 1981.

Kurir Janko v dražgoški bitki

Janko Bernik, ki je letos praznoval 78-letnico življenja in sedaj živi v Škofji Loki, je odšel k partizanom že jeseni leta 1941. V Gorenjskem odredu je bil najprej borec, potem pa ga je komandant dodelil za štabnega kurirja. Po mnogih praskah in bojih po škofjeloškem hribovju se je Janko v mrzli in sneženi zimi 1941/42 udeležil tudi slavne dražgoške bitke.

Po njegovih zapiskih je odred prišel v vas zadnji dan leta 1941. Razporedili so se po hišah v spodnjem delu vasi, kjer je bila cerkev, pa tudi v zgornjem koncu na Pečeh, kjer je bila trgovina. Tu je bil tudi štab in skoraj polovica odreda. Četa komandirja Jake Bernarda, se je nastanila v bivšem školjskem domu. Odred je že naslednji dan pripravil zanimiv in prijeten miting. V Dražgoše je odred prišel pravzaprav prezimovat. Borcem je bilo naročeno, naj se podnevi po vasi ne kažejo. Vsak dan so imeli vojaške vaje in politične ure.

Nekega dne je Janko dobil nalogo, da je še z nekaterimi tovariši odšel po municijo. Po vrnitvi so vsi izmučeni od dolge in naporene nošnje hitro zaspali. Ni še minila ura, že jih je zbudil klic. »Vstani, Nemci prihajajo!« Namesto, da bi se odpočili, so se morali pripraviti na boj v globokem snegu ter silnem mrazu. Vest o nemškem napadu je prinesla tudi zaseda, ki je šla ob štirih zjutraj v dolino. Namesto Janka, ko je ta dan vodil Stanko Mlakar. Začela se je znana bitka v Dražgošah. Partizani so hrabro odbijali vse napade, čeprav je imel sovražnik veliko premoč v ljudeh in oborožitvi. Janko in drugi so se naslednjo noč premaknili v Beštrov hlev, ker je na sokolski dom padla granata in prebila zid. Komandant Gregorčič je natanko sledil situaciji na vseh straneh. Hotel je preprečiti da jih Nemci ne bi presenetili in napadli z bokov ali celo odzadaj. Zato je v tej smeri pošiljal izvidnice.

Proti Lajšam jo je vodil Janko. Pot jim je kazala žena trgovca Fajfarja, na Pečeh.

Janko je pri tem obhodu zvedel, da so že tudi na tej strani napadli Nemci, ki pa so se v paničnem begu umaknili, čim so prišli pred mitraljeze partizanov. Prva noč po napadu je bila mirna. Janko Bernik je bil tisti dan izbran za štabnega kurirja. Naslednje jutro je, ko je vstal in prav ko je prijel za kljuko, pred vrati hleva strašno zagrmelo.

Janko Bernik iz Škofje Loke

melo. Nemci so namreč začeli navsezgodaj obstreljevati vas s topovi. Komandant Gregorčič je Janka ta dan poslal na prvo kurirsko pot. Visoko nad vasjo je moral poiskati mitraljezca Franca Bička.

Po opravljeni kurirski poti in ugodnem poročilu, je Janko prinesel borcem hrano. Sprejeli so ga z največjim veseljem.

seljem, posebno ko jim je v tistem strašnem mrazu nalil toplega čaja.

Hud boj je trajal že tretji dan. Janko je vneto opravljal kurirske naloge, občasno je bil tudi na straži. Najbolj mu je šlo na živce pokanje dum-dumk. Pri tem se mu je zdelo, kot da so Nemci že sredi vasi. Vnel se je hud boj, v katerem je padlo veliko Nemcev. Tudi blizu Janka je padla granata, ki pa na srečo ni eksplodirala. Pokazal jo je komandantu Gregorčiču, ki mu je rekel: »Vrzi tega vraga proč, da ti ne počí v žepu!«

Kljub hudim izgubam je sovražnik vedno bolj pritiskal. Odred se je zato odločil, da se umakne na Jelovico. Borcem so se pridružili tudi številni vaščani. Kril jih je Biček, s proslavljene skale, pa tudi megla, ki jih je zakrila kot mati, ki s plaščem vzame otroke v svoje varstvo.

Janko je ostal na stražarskem mestu do večera, ko so ga prišli iskat. Vsak od umikajočih se s seboj vzel kar je največ mogel. Janko je nosil kar dva nahrbtnika. Kljub strašansko mrzli noči sta ga tako grela, da je bil od nošnje popolnoma prepoten.

Kakor bi sanjal, se mu je zdelo, da bodo vsak čas vkorakali v nek grad ali utrjeno mesto. Pred seboj je namreč videl same vhode. Z vej je visel sneg, v zraku pa je sapa od dihanja zmrazovala. Neizmerno dolga je bila pot na Jelovico. Večkrat so počivali. Ob svitanju so prišli do gozdarskih in drvarskih lesenjač. Tu so zakurili ogenj. Janku sta nahrbtnika kar prišla k telesu. Premočen od znoja se je hotel posušiti ob ognju, toda ogenj je bil premajhen za vse, poleg tega pa se je še strašansko kadilo. Vzel je šotorsko krilo, ga pogrnil po jasilih, se zaril vanj in kot ubit zaspal. Zbudil se je šele, ko je bil že visok dan. Napor minulih dni ga ni zlo-mil. Spet je bil pripravljen na nove napore, z eno samo mislijo, da bo tudi on čimveč pripomogel k zmagi nad okrutnim okupatorjem.

Branko Blenkuš

Najraje je med ljudmi

V Pobegih pri Kopru praznuje 19. decembra šestdesetletnico borec in aktivist italijanske narodnosti Mario Santin, ki ga poznamo bolj pod partizanskim imenom Valter. Poznajo ga vsi, delavci, ribiči, krajski zaledni vasi Koprja in Buj v zamejstvu. Štiri desetletja deluje v družbenopolitičnem življenju tega kraja kot partizan, aktivist, oficir milice, gospodarstvenik, športnik, lovec, vedno med ljudmi, v bazi. Značilno za Valterja je akcija, zgled pri delu, brez referatov in govorov, z neposrednim komuniciranjem in tikanjem prijateljskih vezi v vsakem okolju, dvo- in trojezično.

Santinovi so doma iz Hrvatina, v miljskih hribih. Oče je bil kamnosek, kar je pomenilo tedaj malo možnosti za stalno zaposlitev. Nekaj zemlje je bilo pri hiši, tako se je Valter hitro navadil trdega dela okoli trta in povrtin. Potem se je šel učiti za strojnika v tržaško ladjedelnico. Dolga in težka je bila vsakodnevna pot od doma do »vaporeta« v Milje in čez zaliv v Trst. Tudi časi so bili trdi in samo z zaupnejšimi delovnimi tovariši si lahko katero povedal proti režimu. Teh pa ni bilo malo prav pri Korošcih, v Čamporah in Miljah, kjer je bil vedno navzoč upor proti fašizmu, bodisi med Italijani kakor med Slovenci.

Pri vojakihi je bil, ko je Italija že stopila v vojno. Ko je prišel na dopust, je že izvedel za partizane in domači terenski aktivisti so ga vključili v delo. »Niti zavedal se nisem,« pripoveduje »da delam za partizane. Prosili so me, naj spotoma, ko sem v uniformi, nesem paket ali drugo reč temu ali onemu v Milje ali Trst. Pozneje sem izvedel, da sem nosil letake in tudi strelivo.«

Po kapitulaciji Italije mu

je uspelo priti domov. Takoj se je vključil v sabotažne skupine, ki so delovale v Miljah in okolici Trsta. Izvajali so drzne akcije, zaplenili vozila in blago za partizane, postavljali zasede in odstranjevali agente in izizivače. Gibali so se pretežno v uniformah nemške vojske, dokler ni postal teren prenevarjen in so se morali umakniti v partizansko zaledje. Tako je postal Valter borec 3. bataljona Istrskega odreda. To je bila enota italijanskih partizanov, ki je delovala na področju Rižana-Črni kal, do Gračišča in Buzeta. Ko so marca 1944 razpustili

Mario Santin-Valter

bataljon, se je tudi Valter napotil na Kras v Tržaški udarni bataljon, italijansko enoto, ki se je potem razvila v garibaldinsko brigado. Zaradi nenadnega napada v Temnici, ko je padlo 19 tovarišev, ki so prihajali iz Istre, se je Valter z ranjenim tovarišem vrnil v Istro. Tam so se ponovno začeli zbirati italijanski partizani in maja so ustanovili nov bataljon. Poimenovali so ga po padli aktivistki Almi Vivodi. Prav tedaj je prišel v Istro Branko Babič, sekretar oblastnega komiteja ZKS, in bataljon mu je pri-skrbel spremstvo. Vodil jih je Mario Santin-Valter.

V bataljonu Alme Vivode je bil Valter komandir čete in je izvršil razne akcije na obširnem področju obalnegapasu, do Gradina, Momjana, Buj. Še preden je ta

bataljon razpadel po hudih izgubah pri Topolovcu, je Valter prišel v sestav »udarne čete« komande mesta Koper, edina partizanska enota, ki se je zadržala ves čas v Slovenski Istri. Od tedaj izhaja veliko poznanstev in prijateljstva, ki ga ima Valter v vseh vseh koprskih zaledja. Ko je padel komandant komande mesta – tovariš Planinc, Frenk – je bila poverjena naloga Valterju, da vodi to komando. Začela se je že bitka za osvoboditev obalnih mest in Valter je sodeloval pri osvoboditvi Koprja, kjer je ostal tudi po vojni. Obiskoval je oficirski tečaj in postal komandir mejne Narodne zaščite, pozneje milice.

Ko je slekel uniformo, je prevzel vodilne funkcije v sindikatu, nato je vodil tovarno ribjih konzerv v Koprju. Nato so ga zadolžili za razvoj mlekarne v Dekanah. Ponovno se je vrnil k ribam, in sicer kot vodja ribiške flote v Izoli in pozneje v vodstvo druge tovarne ribjih konzerv.

Ves čas po osvoboditvi je bil aktivno vključen v politično življenje kot član okrožnega, okrajnega in občinskega komiteja, kot sindikalist in član vodstev borčevskih organizacij, delegat na kongresih. Po upokojitvi je posvetil še večjo aktivnost političnemu delu, predvsem na terenu, kjer je mnogo prispeval k izboljšanju življenja na vasi, zlasti z izgradnjo višinskega vodovoda.

Sedaj je delegat družbenopolitičnega zbora skupščine občine Koper, vendar aktivno dela tudi v zvezi borcev, v skupnosti Italijanov, v domicilnem odboru in lovski družini. Za svoje delo v NOV in v povojnem obdobju je dobil večje število priznanj in odlikovanj, zadnje, prav te dni, red republike s srebrnim vencem.

M. A.

Vojaški nogometni klub med vstajniki na Kamniškem

Osem nogometašev Virtusa iz Duplice je 27. julija 1941 sodelovalo v vstaji – Heroj Mirko Jerman, organizator tekmovanj v Gubčevi brigadi – Četniki samo dva dni na Gorenjskem.

Mirko Jerman

Mirko Jerman se je rodil 1912 v Šmarci pri Kamniku, mesarskega poklica pa se je izučil v Trzinu, kjer je igral nogomet s kasnejšim narodnim herojem Mirkom Bračičem in prvoborci Tonetom Štefotom – Kostjo in Vladom Peračem – Planinom, Mirom Percem in drugimi.

Preden je odšel k vojakom v Kraljevo, je Jerman igral pri trziški Svobodi, kjer je kaj kmalu zaznal, da so se jeli tudi športniki politično osveščati. Ko se je Mirko Jerman vrnil od vojakov, je igral pri SK Kamnik skupaj s herojem Ljubom Serčer-jem in njegovim bratom Mirkom, ogrel pa se je tudi za rokoborbo, vstopil v rokoborsko sekcijo in začel odhajati na tekmovanja v Ljubljano, Kranj, Celje in Trbovlje. Med rokoborci so bili tedaj tudi znani pevec Tone Kozlevčar, prvak v lahki kategoriji pek Murn in balkanski prvak Polde Gorjanc. Nogometa Jerman vseeno ni zapustil, tako je postal predsednik nogometnega kluba Virtus iz Duplice, v katerem je bil prizadeven odbornik tudi Anton Šturm, predvojni član KPS in sekretar kamniškega okrožja.

Kar osem nogometašev je že 27. julija 1941 prišlo za puško in sodelovalo v vstaji na Kamniškem kot verjetno ni bilo primera v vsej Jugoslaviji. Konec 1942 leta je bil Jerman v Gubčevi brigadi organizator nastopov rokoborcev, na Štajerskem je bil jeseni 1944 kot komandant Šlandrove brigade kapetan nogometne ekipe, ki je premagala enajsterico Zidanskeve, po vojni pa je bil dolga leta odbornik NK Odreda in NK Olimpije, tako da je celo življenje zvest ŠPORTU.

Tudi med partizanskim bojem je umolnilo orožje, ustavili so se napadi, hajke in ofenzive. V teh kratkih predahih pa borci niso držali križem rok, med drugim so jih

izrabili tudi za kulturno in športno dejavnost. Znano je, da je dal sekretar CK SKOJ Ivo Lola Ribar maja 1942 na osvobojenem ozemlju v Foči pobudo za športna srečanja med enotami vrhovnega štaba in tamkajšnje mladino; spomladi leta 1944 so bila v

Mladi Mirko Jerman je bil uspešen v rokoborbi. Tekmoval je za rokoborsko sekcijo Kamnik na tekmovanjih v Ljubljani, v Trbovljah, Kranju in v Celju

Drvarju atletska tekmovanja; v Beli krajini leta 1944 atletska in plavalna tekmovanja; na Štajerskem nogometna srečanja; v Cerknem pozimi leta 1945 pravo partizansko smučarsko prvenstvo. Manj pa je znano, da so bili pozimi leta 1942 v Gubčevi brigadi javni nastopi in boji rokoborcev, o čemer je povedal nekaj podrobnosti narodni heroj, upokojeni polkovnik Mirko Jerman.

Športniki so se pridružili vstajnikom na Kamniškem

»Takoj, ko sem se ob razsulu vrnil domov, sem dobil stik z aktivisti OF na Kamniškem. Najbolj so se v tistih dneh razmahile trojke, ki so po zidovih pisale gesla in po cestah trosile letake. Ker sem kot mesar nakupoval živino po okoliških krajih, sem bil kot nalašč za frontovske akcije. Nemškim ovaduhom se nisem zdel sumljiv, zato so mi zaupali čedalje več nalog. Za mesarijo mi je kar zmanjkovalo časa, zato so aktivisti v mojem imenu po vaseh pripravljali nakup volov in telic. Imel sem proste roke in dovolj časa,« se spominja prvih dni okupacije Mirko Jerman.

Tudi na Kamniškem je vrelo. Organizator vstaje, inštruktor CK KPS Tomo Brejc je s člani vojnega komiteja pripravil vse, da je bilo to območje narejeno za oborožen upor. Zvečer 27. julija so se številni mladi fantje in možje odzvali klicu na boj. Tudi nogometaši SK Virtus so odšli s svojim vojskim Antonom Šturmom, ki je bil določen za komisarja kamniškega bataljona, komandant pa je bil dr. Marijan Dermastia – Urban.

Se nadaljuje

Tragedija partizanske bolnišnice na Smuki

Italijanska ofenziva v Kočevskem Rogu jeseni leta 1942 je temeljito preskusila partizanski kader. Glavni udar italijanske vojske je bil usmerjen na Kočevski Rog, kjer je bilo poleg skladišč tudi več partizanskih bolnišnic. Ena izmed teh je bila v vasi Krislerji v bližini Smuke, ki je kasneje padla v roki ofenzivi, neka Ančka z Gorenjske ter Tatjana in Breda iz Polja pri Ljubljani. Komisar bolnišnice je bil Stane Zajc iz Obrja pri Ljubljani. V bolnišnici sta bila tudi brata Gustelj in Boštjan Bradač iz Podhoste, zelo dobra poznavalca Kočevskega Roga, stara in hrabra partizana, ki sta v glavnem skrbela za varnost ranjencev.

Težji ranjenci ostanejo na Smuki

Ker je bila zaradi bližajoče roške ofenzive nevarnost vsak dan večja, so zgradili v neposredni bližini, v gosto zaraščeni vrtači Kočevskega Roga leseno barako 4 x 3 metre, kjer so bila pripravljena ležišča za 12 ranjencev. V bližini barake je bila naravna kraška jama, v kateri je bil shranjen sanitetni material in nekaj hrane. V jamo so se spuščali po lestvi, vhod pa je bil zakrit z veliko podrtjo smreko. Italijanska ofenziva je narekovala evakuacijo ranjencev, katerih število se je vsak dan večalo zaradi velike italijanske ofenzive na Notranjskem in bojov okoli Žužemberka. Zaradi varnosti ranjencev je bila bolnišnica dodeljena zaščitna četa, ki pa se je kmalu po spopadu z Italijani razbila. Kmalu po prihodu na Smuko smo dobili nalog, naj preselimo okrog 200 bolnikov iz vasi v Kočevski Rog. Med temi je bilo tudi 12 hujših ranjencev, ki jih ni bilo mogoče vzeti s seboj. Le-te so odnesli v že zgrajeno barako, uro hoda od vasi. Med težjimi ranjenci so bili Ivo Stražar-Stegnar, Rudi Kotar, Brane Ambrožič, nek partizan z Dolenjske pod imenom Ribi, ranjenec s poškodovano nogo, en ranjenec je bil doma iz Mirne na Dolenjskem, dva ranjenca, ki sta bila kasneje ubita in zažgana v bolnišnici, pa sta do sedaj nepoznana. V bolnišnici se je zdravil tudi Rajko Veršnik-Gašper, komandant prvega udarnega bataljona Toneta Tomšiča, ki so ga kasneje, ko je šel iskat za ranjence hrano v Hinje, ujeli in predali Italijanom. Na Krki so ga ustrelili.

Med roško ofenzivo sta za ranjence skrbela brata Ljubljancana: Franci je bil medicenec, brat pa zobotehnik. Kolona z drugimi ranjenci je krenila iz vasi v Kočevski Rog. Italijani, ki so bili vsako uro bližje, so začeli obstreljevati z bližnjega hriba. Da bi čimprej prišli v Kočevski Rog, smo si izbrali zelo slabo in strmo pot. Noč nas je rešila, da nam niso bili Italijani za petami. To noč smo izkoristili, da smo jim zamešali sledi in ranjence skrili v gosto zaraščeno grmovje, okoli njih pa postavili zasede in stražarska mesta.

Nazaj v Smuko

Še isto noč sem bil dodeljen v patroljo, ki naj bi se

vrnila nazaj na Smuko, kjer je bilo skritih v baraki dvanajst huje ranjenih.

Ugotoviti je bilo treba, če so jih Italijani odkrili in kaj se je z njimi zgodilo. Skupaj z Gustelnom iz Podhoste, ki je zelo dobro poznal vsako stezico v Kočevskem Rogu in je bil tudi vodja patrolje, smo kljub utrujenosti nemudoma krenili na pot. Noč je bila tiha in temna, le rafali mitraljezov so se vedno odmevali v daljavi. Opozarjali so nas, da je italijanska drhal v bližini. Gustelj si je izbral zelo slabo, toda zanesljivejšo pot. Cest smo se izogibali, ker bi lahko našli na italijansko zasedo. Po dolgotraj-

Rudi Kotar

ni poti smo končno prispeli skoraj do jame, v kateri je bila baraka z ranjenci. V oddaljenosti kakih 200 metrov smo nenadoma zaslišali vpjete Italijanov, takrat smo najprej pomislili na ranjene partizane. Trdno smo bili prepričani, da jih ne bomo več našli živih. Toda kljub temu smo pot nadaljevali, tako da smo prišli na rob jame ter napeto prisluškovali. Korak za korakom smo se približevali baraki. Ko pa smo bili kakih 50 metrov od barake, je dal Gustelj kratek znak z žvižgom, na katerega je dobil takoj odgovor. Srce se nam je umirilo, ko smo videli, da so ranjenci že vedno živi. V nekaj sekundah smo bili pri njih. Tudi ranjenci so se čutili varneje, kakor hitro so nas zagledali. Povedali so nam, da so ostali čisto sami, ker sta oba bolničarja pobegnila takoj, ko so prišli Italijani v bližino. Težko jih je bilo prepričati, da v bližini ni Italijanov, ker so jih slišali. Nekateri izmed njih so nas prosili, če jih mislimo pustiti same, naj jih raje ustrelimo. Hudo ranjenim, ki niso mogli iz postelje, je bila potrebna pomoč. Zato sem ostal pri njih, Gustelj in gorenjski partizan pa sta se vrnila v enoto.

Napetost in olajšanje

Vso noč smo napeto poslušali Italijane in čakali naslednjega dne. V zgodnjih jutranjih urah sem odšel iz jame, da bi ugotovil, kje so Italijani. Ni mi bilo treba dolgo iskati. Bili so kakih 200 metrov od jame v utrjenih bunkerjih, ki so jih sami zgradili. To je bil znak, da se ne bodo kmalu vrnili iz Kočevskega Roga. Dva dni je trajala napetost med ranjenci, kajti Italijani niso hoteli zapustiti dobro utrjenega bunkerja. Mi smo tudi morali čakati, kajti okoli nas je bilo vse polno Italijanov. Najbolj varna je bila noč, ki smo si jo vsi želeli. Takrat smo vsaj svobodno zadihali. Tretji dan se nam je zdelo sumljivo, ker je bilo vse tiho. Dolgo časa smo prisluškovali toda nismo slišali nobenega kričanja. Ko sem odšel izvidnico, sem ugotovil, da so bili bunkerji,

kjer so taborili Italijani, prazni. Sredi bunkerja sem opazil samo ogorke lesa. Po tem sem tudi sklepal, da so Italijani pred kratkim zapustili ognjišča. Zelo prav nam je prišel kotel, v katerem so kuhali krompir. Vrnil sem se k ranjencem in jim sporočil veselo novico o italijanskem umiku. Kljub temu smo še vedno računali, da se Italijani lahko vrnejo in nas odkrijejo. Zato smo bili še vedno previdni. Nad nami je večkrat letelo italijansko letalo.

To nas je opozorilo, da smo še vedno obkoljeni in da ofenzive še ni konec. Ranjenci so bili zelo izčrpani, ker nam je primanjlo hrane. Manjkalo nam je tudi vode, ker že več tednov ni bilo dežja. Ranjenci so potrebovali zdravniško pomoč. Ker je bila žeja vsak dan hujša, sem previdno odšel proti Smuki. Računal sem, da bom dobil vodo v kakšnem vodnjaku. Toda na žalost je bila vas do tal požgana. Po dolgem iskanju sem končno prišel do vrča, s katerim sem lahko zajel iz vodnjaka vodo, ne da bi mislil, da je voda lahko zastrupljena. Voda je bila užitna kljub temu, da so Italijani ob umiku vrgli v vodnjak mrtvo mulo. Kasneje smo se tega vodnjaka izogibali. Ko so dobili ranjenci vodo, so bili spet zadovoljni.

Ker smo do hrane težko prišli, so se ranjenci morali zado-

Ivo Stražar

voliti s kuhanimi koruznimi storži.

Ranjenci so počasi okrevali. Čez dan sem hodil v patroljo, po vodo in hrano, ponoči pa sem stražil. Večkrat je odšel izvidnico tudi Ivo Stražar, ki je že toliko okrevail, da se je lahko premikal s palico. Na straži sem neko noč zaslišal korake, ki so se bližali baraki. Zagledal sem komisarja bolnišnice Staneta Zajca, ki je nato ostal pri ranjenih. Tako sva bila pri ranjenih dva. Mesec dni je minilo, ranjenci so se počutili vedno boljše, kljub temu, da je bila hrana vedno bolj slaba. Začelo nam je primanjlo celotnih storžev. Nihče ni več pomislil na Italijane, še manj pa da se bodo vrnili in da bodo našli tako skrito bolnišnico sredi Kočevskega Roga.

Nekega popoldneva smo zaslišali brnenje tovornih avtomobilov, Komisar Stane se je odločil, da gre v izvidnico.

Prijetno presenečenje

Kmalu po odhodu komisarja sem ponovno zaslišal korake, ki so se bližali baraki. Najprej smo mislili, da nas obkoljujejo Italijani, toda presenetil nas je dr. Franc Novak-Luka s svojim spremljevalcem Tomom in kuharjem Francijem. Franci je bil doma s Primorske, po poklicu sodar. Dr. Luka je bil

opremljen s polnim nahrbtnikom zdravil, preko nahrbtnika pa so mu visele težke gozdarice. Na nogah je imel copate, da se je lažje prebijal mimo italijanskih zased do skritih partizanskih bolnišnic. Njegov spremljevalec je povedal, da je Luka dolgo časa hodil bos, dokler mu oni naredil copat, ker je imel noge vse krvave. Ko so ranjenci zagledali dr. Luko, so se jim obrazi razširili. Ranjenci so namreč dr. Luka zelo dobro poznali, imeli so ga za dobrega zdravnika in je bil med njimi zelo priljubljen. Dr. Luka je poleg tega prinesel zelo dobre novice, da se je Italijanska ofenziva končala, da so se Italijani umaknili v svoje postojanke. Povedal je tudi, da so partizanske brigade začele s protiofenzivo. Te novice so ranjence tako razveselile, da smo kmalu vsi pozabili na Italijane in na brnenje tovornih avtomobilov. Luka je takoj začel delati in je obvezal skoraj vse ranjence. Prinesel je tudi nekaj mesa.

Italijani prihajajo

Ker komisarja več kakor dve uri ni bilo nazaj, sem o tem opozoril dr. Luko. Kakor da bi šutil, da se Italijani bližajo bolnišnici, sem tudi jaz odšel v izvidnico. Toda komaj sem prišel na vrh jame, sem že opazil italijansko kolono, ki se je pomikala kakih 50 metrov od jame. Na srečo me Italijani niso slišali, ko sem prišel v njihovo bližino, ker sem bil bos. Kakor blisk sem se vrnil v jamo k ranjencem. Dr. Luka najprej ni mogel verjeti, da so v bližini Italijani. Dejal je samo, da se je ofenziva končala, ter da so se Italijani iz Kočevskega Roga vrnili v utrjene postojanke. Ker sem še vedno vztrajal, da sem videl Italijane, smo odšli iz jame dr. Luka, njegov spremljevalec Tomo in jaz, medtem ko je kuhar Franci ostal pri ranjenih. Na robu jame smo postavili zasedo, da bi tako ščitili ranjencev umik iz jame. Toda Italijani so nas v tem času že obkolili. Prišli so v dveh kolonah, tako smo imeli samo en izhod iz bolnišnice. Naša naloga je bila, rešiti čimveč ranjencev. Odšli smo v jamo proti edinemu izhodu, toda takrat so že zapeli italijanski mitraljezi. Rešenih je bilo samo deset ranjencev, dva ranjenca in kuharja Francija, ki je bil zadnji v koloni, pa so smrtno zadeli italijanski mitraljezi. Hudo ranjene borce smo s težavo spravili na varno mesto, kamor se Italijani niso upali. Dva ranjenca, ki sta ostala v baraki, so Italijani z barako vred zažgali, takoj za tem pa so se, umaknili proti Kočevju. V neposredni bližini je bil ob napadu na bolnišnico Zapadnodolenjski odred. Ko so slišali streljanje, so takoj poslali četo borcev, da bi Italijanom preprečili pobeg, toda prišli so prepozno. Rešeni ranjenci so dobili novo bolnišnico, ki jo je preskrbel dr. Luka. Borce so okrevali in se pridružili odredu.

Od tedanjih ranjencev sta še danes živa Ivo Stražar Stegnar in Rudi Kotar.

Italijanska ofenziva ni uničila partizanskega gibanja, temveč je temeljito počistila z omahljivci. Veliko zaslug pri zdravljenju partizanskih ranjencev so imeli zdravstveni delavci. Zato je tudi prav, da se ob 40-letnici ustanovitve prvih slovenskih brigad spomnimo na zdravstvene delavce, saj niso bili samo hrabri borci, marveč tudi dobri zdravniki.

Maks Bugar

Besede naj bodo tudi dejanja

Zadnji gospodarski ukrepi so prizadeli številne delovne organizacije, med njimi tudi tiste, katerih proizvodnja je precej odvisna od uvoza reprodukcijskega materiala. Z druge strani pa bomo z ukrepi morali misliti na uvedbo domače tehnologije, spod-

besede bodo morale preiti v dejanja, in to velja tudi za zadnji kongres sindikatov Jugoslavije. Zaposleni so dokaj dobro obveščeni o nastali situaciji.

Ivan Strelec, vodja livarne: »V obratu so delavci iz vseh republik, imamo tudi Roma. Da, Jugoslavija v malem. Tudi jaz sem prišel od drugod, iz Varaždina sem. Tu razvijamo in negujemo dobre tovariške in bratske odnose. Vsak ima svoje življenjske in delovne navade. Smo enotni pri odločitvah in reševanju težav. Čeprav je večina nekvificiranih, so medsebojni odnosi zares tovariški, enak je tudi odnos do dela!«

Zora Zdravković, 35-letna jedrarka iz Banja Luke: »Že trinajsto leto sem v Unitasu kot priučena jedrarka. Delo je res težko, pri tem pa vlada iskreno tovarštvo. Možu, ki

Vinko Jenšterle

bujati inovatorstvo, pri čemer bomo privarčevali marsikateri devizni dinar. Tega se še kako dobro zaveda kolektiv tovarne armatur »Unitas« v Ljubljani.

V tovarni je zaposlenih 510 delavcev, približno 65 odstotkov je nekvificiranih oziroma priučenih, od tega pa kar 42 odstotkov žensk. »Nobena skrivnost ni, da smo se tudi mi znašli v težavah. V devetmesečni primer-

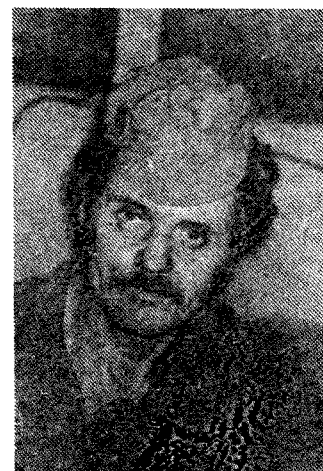
Ivan Strelec

javi so cene reprodukcijskega materiala narasle kar za 32 odstotkov, cene končnih izdelkov pa za 5 odstotkov. Zaradi tega smo na nedavnem zboru delavcev sprejeli sklep za izboljšanje položaja, pri tem pa moramo pozdraviti odločitve delavcev, predvsem livarjev, da bomo namesto prostih sobot do konca leta delali v prid stabilizacije in izboljšanja trenut-

Zora Zdravković

nega položaja, je povedal vodja splošnega sektorja dipl. iur. Vinko Jenšterle. »V Unitasu sem prišel pred petimi leti in ves čas opravljam naloge sekretarja delovne organizacije. Kot nekdanji borec-mitraljezec Prešernove brigade sem tudi član ZZB NOV. Prepričan sem, da bomo kos sedanjim težavam, le-

Jože Janežič

je tudi tu zaposlen, je delovna organizacija omogočila kredit za nakup stanovanja, in to mnogo pomeni tako zame kot za mojo družino. Čeprav nimam tu nobenih problemov, vendar mislim, da je delavčeva beseda še premalo cenjena, zato pa toliko bolj pozdravljam sklepe kongresa sindikatov.

Jože Janežič, 43-letni livar, doma iz Črne pri Kamniku: »Tu sem zaposlen že 15 let in

Franc Modlić

sem tudi najstarejši livar. Dva ali trije smo Slovenci, ostali so iz drugih republik, vendar so medsebojni odnosi enkratni. V prid izboljšanja trenutne situacije smo se odločili za dve delovni soboti, in mislim da bomo s tem precej izboljšali trenutno stanje v kolektivu. Izboljšati bo tudi treba delovne pogoje, pa tudi še premalo se sliši glas delavca!«

Franc Modlić, 55-letni livar, doma iz Medjimurja: »Delal sem že v drugih delovnih organizacijah, tudi v Švici, v Unitasu pa sem že 14 let. Na republiškem kongresu sindikatov sem bil delegat, in če se bodo uresničili sprejeti sklepi, bo mnogo v prid delavca. Sicer sem pa zadovoljen z delom kakor tudi z odnosi, in prepričan sem, da bom tu v Unitasu dočkal tudi upokojevit.

Jože Čurin

Utrinki s prijetnega oddiha v domu VVI v Strunjanu

Tik pred odhodom pospešenega potniškega vlaka iz Maribora so možje pri železnici ugotovili, da so grelne cevi pri zadnjem vagonu, kjer sem imel rezerviran sedež, pokvarjene. Po glasni razpravi odgovornih mož na peronu se je vlak, ne da bi popravili tisto cev, z malenkostno zamudno le premaknil. Res mi je bilo med vožnjo malce hladno, pa nič zato. Toplo sonce v Kopru in kratka vožnja z avtobusom v Strunjan sta me ogrela. Lep je ta dom, čudovito lep in po resnici povedano, prav nerodno mi je postalo, ko sem se kot kakšen nebodigatreba znašel v lepi veži hotela Svoboda pred sprejemnico. Prijazna beseda uslužbenke, ki sprejema goste, je pregnala vso trenutno tesnobo in nerodnost. Prav po domače pa sva se predstavila s sostanovalcem v sobi: »Jaz sem Štefan, Jaz pa Ivan,« in kar ti si bova rekla in sva si segla v roke! Ja, lepo je, če človek lahko dojema vse tako, da bi sreče ne iskal, temveč, da v srcu bi jo nosil in okoli sebe trosil...

...Jaz trdim, da je smrčal on, on trdi, da sem tudi jaz. Že menda, ko pa sem z ustnicami cmokal precej dolgo v noč, da bi zaspal. Z Ivanom sva prišla do spoznanja, da pač vsak po svoje spi... Jaz rad cmokam z ustnicami, on pa tu in tam rad zasmrči... Zasmejala sva se in si rekla: »Glavno je, da je koza cela in volk sit!«

Po dobrem zajtrku sem se odpravil na sprehod proti staremu Piranu, prek zastarelih solin in kampa Strunjan. Poti ob morju sem se ustrašil. Zazrl sem se v strmo pobočje in si rekel: »Obrni se, prav nič prijetno bi ne bilo, če bi se ravno sedaj zrušila kaka skala na mene in čisto zares ne bi rad s potolčeno glavo prišel domov, še manj pa... da bi me izvlekli oziroma iskali v peneh in hladnih morskih valovih.

...Lep popoldne. Na letnem kopališču se izživljam in predajam sončnim žarkom, kar polni dve uri. Po sončni kopeli pa v mokro, ki me je prav prijetno s plavanjem v prostornem bazenu s toplo morsko vodo pošteno zdelala. Škoda, da je dan tako kratek, škoda, da razen televizije ni še kakšnega drugega razvedrila. Nihče ne igra šaha, kegljačev moje sorte pa tudi ni...

...Presneto, zakaj ne sije sonček? Spravil sem se na hribček, gledat Tržaški zaliv, Trst in preljubi Piran, toda tisto zeleno modro morje se peni, da je veselje, okoli ušes pa mi zavija, da ne govorim, kako me je prepahalo do kože. Kar hitro mi je bilo dovolj v temne oblake zavitega razgleda in hitro sem jo ucvril po bližnjici v zavetje doma.

Po debati, se pravi v družbi že večkrat nastanje-

nih gostov, sem zvedel, da je tisti križ na vrhu hribčka dal postaviti neki francoski mornar leta 1921, ker se je srečno rešil prav v zalivčku pod bregom. Sama cerkev pa je zanimiva predvsem zaradi fresk iz časa Benečanov. Za danes se je pri tej nepopolni razlagi končala vsa moja radovednost. Potolažil sem se, da imam še dovolj časa, da si ogledam te skrite gričke in zalivčke istrske obale okoli Strunjana, da prisluhem šumenju morskih valov...

...Sonce lepo sije, pa tudi burja junaško zavija. Vsemu navkljub se bom zopet podal na vrh in zares, razgled je bil lepši in prijetnejši. Res je pihalo, res so morski valovi rožljali s kamenjem ob obali, toda v skromnem zatišju ob vznožju hribčka sem zaznal veličastno pesem, razlo penečega in tiho grozečega istrskega morja. Zakaj istrskega? Da, istrskega, ker je majhno, tiho, skromno in vendar tako veličastno, rekel bi, večno živeče. Naj prek teh kamenitih gričev, zasajenih s trto, ostarelimi olivami, zapuščenimi kamnitimi hiškami, divjajo še takšna neurja, Istra je bila, je in bo ostala, takšna kot je. Skromna, tiha in grozeča...

...Pozno jesensko dopoldne na slovenski obali v starem Piranu. Moti me le glasno govorjenje v tujem jeziku, kjer še vedno restavracija »Tri vdove« in gostišče »Pavel« strežejo gostom. Lepo in prav je tako! Prav zato se čudim našim fantom, tudi dekleta naj ne bodo izvzeta, kako tu in tam modrujejo;

Bil ali bila je v tem ali onem kraju, pomladi tu, poleti tam, jeseni že zopet drugje, pa ironično primerjajo hrano, postrežbo, vrag ve kaj vse in na koncu se ugotovi, da po nepotrebnem godrnjajo. Vsi pa enoglasno trdijo, kako je bilo nekoč hudo, ko ni bilo ne kruha, ne svobode. Govore, kje vse so bili in kaj so in kar hudo mi je postalo, pa sam ne vem zakaj - ONI, ki pa so dali največ zato, kar danes imamo, so pa tiho in molče - In mi? Ob obletnicah poneseemo na spominska obeležja lovorjev venec, prižgemo svečke, povemo na glas NJIH nenapisano oporoko, potem pa...

Proč grde misli, kaj za vraga bi nergal, če pa smo življ ljudje in med te žive ljudi spadam tudi jaz in iščem svoj življenjski prostor. Tako v brezdelju, za mizo s pogrnjenim prtom, s čašo rdečega vina na obali, se trenutno počutim, kot baron preteklosti!

Rahlo šumi morje ob obali, obloženi s trdimi skalami, krik galeba in toplo sonce svobode mi sije...

...Odpravljam se v Portorož, morda bom med toliko hoteli, še našel kakšno rdečo vrtnico, ki bo dehte-

la, morda prijeten borovec s storži, da bi ne bile njegove korenine zabetonirane v beton in zelenice brez parkirane pločevine. Kdo bi vedel, zakaj sem postal tak sanjač. Vprašujem se, ali je vzrok brezdelje, morda pozna jesen in leta, ko zrem v jasno nebo in vidim, da sije sonce, le da njegove toplotne ne čutim.

Oj, Portorož, oj, Portorož, zares sem videl rdečo vrtnico, zares sem videl borovce in tudi palme v okvirih betona, videl čudovito blesteče hotele, le imen nisem razumel, tako tuje zvenijo, prav nič slovensko. Prava pravcata industrija turizma, čudim se, da še sonca niso zabetonirali, in jo ucvril po asfaltu za Piran. Ko tako pešačim, sem se nehote zgrozil ob misli, kaj počnem sam samcat in peš na tem asfaltu. Ojoj, sem si rekel, tako majhen konček tako lepe šlovenske obale imamo, zakaj moram občudovati lesene z obročom okovane škafe, povezane med seboj z verigo, napolnjene z zemljo, iz njih pa kot sužnji preteklosti životarijo oleandri in umetno vzgojena drevesa, ki bi naj ozelenili betonskega orjaka s čudnim imenom Bernardin. V skalo se je zajedel, iz skale štrle kamnita korita, zopet napolnjena z zemljo in umetnim zelenjem, iz zasteklenih oken pa kot roboti gledajo tujci našo obalo. Zato, prastari Piran, bosta tudi tebe premagala beton in pločevina z izpušnimi plini? Rdeči sončni zahod ne je nehote potolažil in dozdeva se mi, da včasih ni prav misliti sam, brez družbe in vendar... zakaj smo v okovane lesene škafe zasedli oleandre, zakaj smo korenine borovcev zasuli z betonom??...

...Prebudil sem se nespoložen. Tudi to je človeško, si rečem, in še vedno namrgoden pospravljam svoje reči v potovalko. Ivan je že odšel na zajtrk, imel je srečo, da ni slišal glasne kletvice, ki mi je ušla, ko se mi je pokvarila zadrga na potovalki. Za razdražene živce, pravijo, je dober ribolov. Na srečo sem našel na dnu potovalke vrvice s plovčkom in trnkrom in ugotovil, da imam s pospravljanjem še dan časa. Potovalko s pokvarjeno zadrgo sem odložil, odšel na zajtrk, potem pa na obalo.

Plovček v morju se je kar dobro okopal, jaz pa naučil svežega morskega zraka in sončnih žarkov brez burje, in da ne omenjam hudomušne pripombe občasnih gledalcev o ribah in ribolovu. Ta šport zares umirja živce. Popolnoma prepričan v to nisem, toda jutranja ihta je že zdavnaj pozabljena.

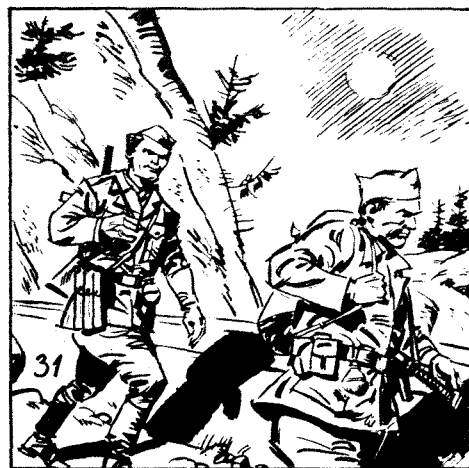
Jutri pa, da, jutri pa zares potovalko v roke in na pot pod obronke Pohorja z gozdovi grčavih in stoletnih jelk in smrek. Na svidenje Strunjan, Piran s kamnito obalo, na svidenje lepa Istra! Bilo je lepo!

Štefan Verdnik

V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču - Kajtimiru je priredil Jelko Peternelj

6

31. Zato so borci šli naravnost čez most. Domačini so bili presenečeni, ko se je brigada kot črn oblak zgrnila s hribov, hkrati pa so s strahom gledali, od kod se bodo usuli pogumni Italijani in borcem preprečili pohod. Toda Italijanov ni bilo od nikoder, čeprav so bili prepričani, da spremljajo vsak njihov korak.

32. Imeli so prav. Italijani so jih od daleč opazovali z daljnogledi. Brigada se je onkraj Soče začela vzpenjati na prve obronke Benečije. Šli so skozi vas Foni, ki pa je bila takrat že požgana. V tej vasi, ki je štela vsega sedem ali osem hiš, je leta 1943 junaško padla četa partizanov.

33. Borci tiste čete so bili slabo oboroženi, največ z lovskimi puškami, vendar so v srditem boju pobili nad sto Italijanov. Kljub temu se jih je več kot polovica prebila iz obroča. Ljudje so vedeli povedati, da se je nekemu borcu, ko je ustrelil s staro lovsko puško, razletela cev. Iz italijanskega obroča so se prebili v glavnem z bombami. Brigada je iz vasi Foni nadaljevala pot na Kolovrat.

34. Prišli so v stare avstrijske järke in kaverne in sklenili, da tam tudi ostanejo. Pred njimi je bila Benečija, za njimi Soča, jugovzhodno je bil Tolmin z močno italijansko posadko, severozahodno pa je bila postojanka v Kobaridu. Močna italijanska posadka je bila tudi v Čedadu. Toda nekega jutra so izvidniki že prinesli sporočilo, da se iz Benečije proti brigadi pomikajo večje italijanske enote.

35. Dobili so sporočilo, da se Italijani bližajo tudi iz smeri Fonov. Prvi bataljon je takoj odšel na položaje, tretji bataljon pa jim je varoval hrbet. Kazalo je, da se Italijani nameravajo resno lotiti brigade. Borci so imeli že utrjene položaje. Dobro skriti so dokaj hladnokrvno gledali, kako se približuje črna golazen. Ob sedmih zjutraj se je začel spopad.

36. Stražarju na prednjem položaju, ki ni bil dovolj buden, sta se izredno spretno približala dva Italijana in ga tako presenetila, da je komaj ušel. Žal jim je bilo, da je tam ostal hlebec sira, vendar je bilo glavno to, da je fant odnesel celo kožo. Italijani so silovito napadli.

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

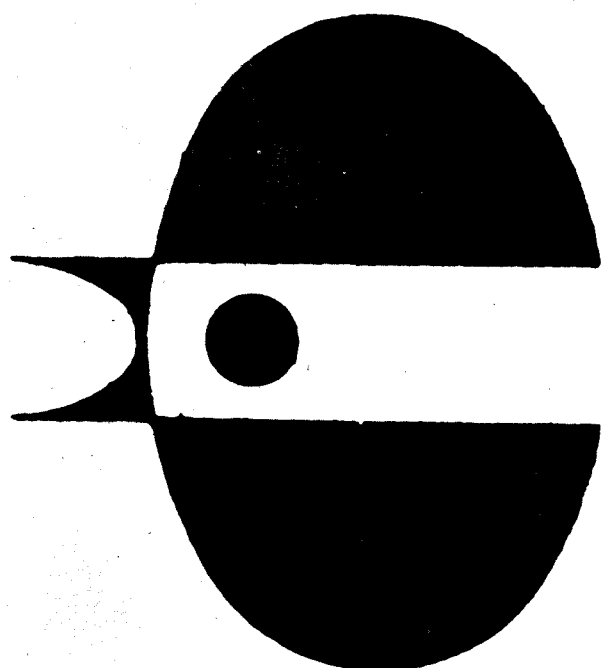
Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

murka

Trgovska delovna organizacija
n. sol. o.

64248 LESCE

Perutnina Zalog

ČESTITA ZA DAN ARMIJE

ZAKLJUČNA DELA V GRADBENIŠTVU

DO »ZAGRAD«

n. sol. o.

Ljubljana, Mestni trg 23

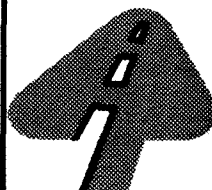
**TOZD OBLOGA SLIKOPLASTIKA n.
sol. o. Ljubljana-Polje
TOZD PLESKOOBLOGA n. sol. o.
Ljubljana, Dolenjska c. 158
TOZD SLIKOPLESK-TERMOPLAST n.
sol. o. Gornji trg 4**

ČESTITAJO ZA DAN ARMIJE

**zavarovalna skupnost
triglav**

**NEZGODNO
ZAVAROVANJE
POTNIKOV**

cestno podjetje nova gorica

65000 Nova Gorica

**Prvomajska 52
p. p. 110**

Telefon: št. 22-212, 25-511, 22-352
SDK 52000-601-10290

VIČAVA PRI PTUJU

Enotni, povezani, istih misli

Letos so v Vičavi pri Ptuj u oziroma v krajevni skupnosti Olge Megličeve pod geslom »Enotni, povezani, istih misli« pripraviili svoj prvi krajevni praznik, ki so ga popestrili s številnimi tekmo vanji, srečanji, preskusom znanja.

Že ob koncu pouka so skupaj z osnovno šolo Olga Meglič izvedli obrambni dan. Na orientacijskem pohodu so namreč poleg učencev šole sodelovali tudi njihovi starši. Mladinci pa so se pomerili tudi v streljanju z zračno puško. Tedaj so formirali tudi ekipe CZ, medtem ko je bila ekipa NZ formirana že prej.

V začetku julija so pripravili tudi okroglo mizo s še živimi revolucionarji in borci, zlasti pa s tistimi, ki so poznali Olgo in Albina Megliča. Sicer pa so ob tej priložnosti izdali tudi monografijo o revolucionarki Olg Megličevi, pri čemer jim je zlasti pomagala Ljubica Suligoj.

Septembra so ob razglasitvi prvega krajevnega praznika hkrati odkrili pri domu krajanov na Vičavi doprsni kip Olge Megličeve kot tudi spominsko sobo.

Ziveči borci v KS Olga Meglič so med drugim sprejeli obvezo, da so pripravili pohod po poteh kurirjev NOV in po poteh Kozjanskega odreda. Mladi pohodniki so obiskali številna obeležja iz bojev in položili vence. Pri tem seveda niso pozabili obiskati tudi številnih partizanskih mater. Na teh pohodih so sodelovali mladi še iz KS Hajdina, Dolene, Majšperka, Stoperc. Pohod je trajal kar dva dni. V pohodu so sodelovali še ekipa vojakov garnizona Dušana Kvedra, Ptuj, ekipa Srednješolskega centra Ptuj, delegacija KS Ziherlova ploščad.

Na tem pohodu je sodelovalo 82 pohodnikov. Najstarejši je bil Franc Belšak-Simon, najmlajši pa je bil star šele 9 let. Za častnega komandanta pohoda so razglasili Karla Zmavca-Gorazda, nekdanjega komandanta Kozjanskega odreda.

Pri vsem tem ni odveč pripomniti, da so bili krajani Jelovnice sredi hribovitih Haloz veseli, da so jih obiskali mladi. Skupaj so še dolgo obujali spomine na dni revolucije, na čase, ko so tudi v tem koščku naše domovine pokale puške borcev za svobodo.

FRANJO HOVNIK

CELJE

Turistični koledarček

Pred nami je že 9. izdaja Turističnega koledarčka za leto 1983, ki ga izdaja Celjska turistična zveza Celje. Če listamo po njem vidimo, da je to knjižica, ki opozarja na posamezne zbirke in spomenike iz NOB, ki so na območju te turistične zveze. Še več, to je knjižica, ki nas opozarja na posamezne zbirke, ki so gotovo premalo znane. Lahko smo presenečeni, koliko spominskih zbirk je na našem območju: v Prvi osnovni šoli v Celju je zbirka o ukrašenih otrocih, v OŠ Celjske čete je razstava o Celjski četi, v OŠ v Slovenskih Konjicah je razstava Frankolovske žrtve, v OŠ Slavko Šlander Prebold je razstava o Slavku Šlandru, v OŠ Šolčava je razstava Koroška v NOB, v OŠ v Mozirju je razstava 2. grupa odredov, na OŠ na Dobrni je razstava o 14. diviziji na OŠ v Šoštanj je razstava o pesniku Kajuhu itd. Že ta podatke nam pove, da je vedno več šol, ki imajo stalne razstave.

Ločeno je prikazan Muzej revolucije v Celju. Posebno poglavje so Spomeniki NOB. Na tem območju je 281 spomenikov in vodnik opisuje najvažnejše.

Turistični koledarček ni samo koledar za leto 1983. Opozori nas lahko na marsikatero zanimivost tega območja, na marsikateri zgodovinski dogodek.

FRANC JEŽOVNIK

NOVA GORICA

Lepo in koristno je

Dne 25. novembra 1982 je bila redna mesečna seja goriške sekcije Briško-beneškega odreda v prostorih hotela Sabotin v Novi Gorici. Srečanja so se udeležili tudi svojci padlih in po vojni umrlih partizanov. Na srečanju, ki je potekalo v prijetnem ozračju, so bili podeljeni spominski znaki – medalje borkam in borcem, ki so se bojevali v tej enoti. Vse nas duži spomin na hude vojne dni, zato moramo takšna srečanja večkrat organizirati, se jih udeleževati, dokler nam to dopuščajo zdravje in leta.

IVAN VIŽIN

IZOLA

Obiskali smo borce

Ob dnevu republike sta občinska odbora ZZB NOV Izola in Koper priredila krajšo slovesnost 50 borcem in aktivistom NOV, ki zadnji del svojega življenja prebivajo v domu upokojencev v Izoli. Od 50 bork in borcev, kolikor jih je v domu, je 20 takih, ki so zaradi starosti, bolezni in izčrpanosti prikovani na postelji. Vsem smo izročili skromna darila.

Posebno ganljivi so bili trenutki, ko smo izročali darila tistim, ki so na posteljah. Solze v očeh so bile znak zahvale na naš obisk. Želijo si čimveč obiskov in dobre besede od sotovarišev, žal pa so tega bolj malo deležni. Ta njihov drugi in morda zadnji dom v življenju jim nudi vse, kar jim lahko, glede na domsko oskrbo, ki jo premore. Vsi drugi, ki lahko hodijo in so kolikor toliko zdravi, so se zbrali v sejni dvorani. Tu smo jim priredili tudi krajši kulturni program, v katerem je nastopil pevski zbor Društva upoko-jencev iz Izole. Zapeli so jim nekaj borbenih ter narodnih pesmi. Po kulturnem programu smo skupaj z njimi ob kozarčku vina preživeli nekaj trenutkov v prijetnem razpoloženju.

Večina bork in borcev sodi med našo najstarejšo generacijo: ena borka ima 98 let, en borec oziroma aktivist pa ima 92 let.

V očeh borcev in drugih oskrbovancev se čuti njihova hvaležnost zaradi urejenih razmer in skrbi, ki jim jih nudi domsko osebeje. Zaradi take pozornosti in skrbi za naše borce in aktiviste smo vsemu osebju in upravniku doma izrekli našo zahvalo. Prav tako je bila delovna skupnost ob tej priložnosti še bolj počaščena, ko je za svoje požrtvovalno, nesebično in vztrajno delo pri oskrbi in negovanju oskrbovancev dobila zlato značko Zveze društev upoko-jencev Slove-nije.

Ob tej priložnosti sta se borčevski organizaciji Izola in Koper pogovarjali z vodstvom tega kolektiva. Ugotovili smo, da kolektiv dela v zelo težavnih razmerah. Nimajo urejenih niti najnunejših sanitarnih prostorov, in je od skupno 105 sob le 6 enoposteljnih in kar 24 sob ima štiri in več postelj. Vse to otežuje normalno življenje in delo.

V izhodiščih za sanacijo in posodobitev stanja v domu je izdelana programska zasnova za ureditev življenjskih in delovnih pogojev v domu. Programska zasnova prikazuje prostorski vidik in stanje opremljenosti, zasedenosti doma, strukturo oskrbovancev, kadrovske zasedbe, ekonomski vidik ter nakazuje rešitve v zaostrenih ekonomskih razmerah. Zato je prav, da bi mi podprli sanacijo doma. Predvsem pa naj bi k temu prispevale vse južnoprimorske občine in hrvaška Istra oziroma njihove skupnosti pokoj-niskega in invalidskega zavarovanja.

Borci, ki prebivajo v tem domu, pa pričakujejo tudi našo podporo in pomoč. Predvsem si želijo več kratkih obiskov delegacij ZZB NOV ter soborcev in aktivistov.

JOŽE FURLAN

TRŠKA GORA

Tudi tako se more

Prišlo je leto 1982 in stabilizacija resnično prodira vsepovsod. To je vplivalo, da je že pred leti zamišljen in načrtan načrt, da v tem letu praznujemo obletnico ustanovitve 12. SNOUB na območju občine Laško, in sicer v Radečah, kjer je brigada leta 1944 izvedla uspešno akcijo uničenja papirnice, odpadela. S tem tudi ni prišlo do srečanja borcev brigade, ki naj bi bilo letos ob tej priložnosti. Ko je bil že videti, da bo prekinjena tradicija vsakoletnega srečanja borcev brigade, je prišel predlog območnega odbora skupnosti borcev 12. SNOUB Koper in Ljubljana, da srečanje organizirajo na račun vsakega udeleženca, ki se bo prijavil in prišel na srečanje. Srečanje naj bi bilo v Trški gori, kjer je brigada prebila več mesecev ob blokadi Novega mesta pozimi 1943/44. Ko je predsedstvo skupnosti borcev 12. SNOUB seznanilo s tem predlogom vse območne odbore skupnosti borcev 12. SNOUB po Sloveniji, je bil predlog sprejet, in v soboto, 11. septembra, je v gostišču Krkin hram v Trški gori pri Novem mestu bilo živo. Na srečanju borcev brigade se je našlo čez 100 prijavljenih borcev brigade, ki so prišli iz Primorske, Štajerske, Gorenjske iz Ljubljane, z Dolenjske in od drugod. Samo iz območnega odbora skupnosti borcev 12. SNOUB Domžale se jih je pripeljalo z avtobusom šestintrideset.

Po pozdravu predsednika predsedstva skupnosti borcev 12. SNOUB Ivana Slapnika in skromnem programu so borci in njihovi svojci vselo razpoloženi preživeli dan sredi vinorodne Trške gore. Veselje je trajalo pozno v noč. K veselemu razpoloženju je pripomogel tudi harmonikaš Palmiro Krmac, ki je prišel s skupino is Primorske in je neudrudno kot v partizanskih časih vlekel svojo harmoniko.

Kakor so nekoč bili prostovoljci, so tudi sedaj prišli prostovoljci, saj so vnaprej vedeli, da vse od prevoza do gostinskih uslug plača vsak sam. Zadovoljni so bili, da to srečanje ni nikomur v breme, a je vendar srečanje, ki si ga vsak borec tako želi in se ga veseli.

JOŽE LUŽNAR

KOPER

Vojni invalidi so praznovali

Mestni odbor Vojaških vojnih invalidov Koper je imel 27. novembra popoldne v svojih prostorih »slavnostno sejo«. Slavnostni govor je imel predsednik Jože Bratkovič, ki je na kratko opisal pomen praznovanja dneva republike. Spomnili smo se tudi na navzoče jubilate, ki so se že v mladih letih pridružili boju in so danes veseli in ponosni na svoja mlada leta.

Zivahna razprava je nastala po uradnem delu, in to o vsem, kar se je dogajalo od prve svetovne vojne do danes.

Vojni invalidi smo tudi dali skromni delež in s krvjo plačali krvni davek za svobodo. Upamo, da bodo nove mlade generacije znale varovati to pridobitev.

D. Ž.

SLOVENJ GRADEC

Razstava v koroškem pokrajinskem muzeju

V počastitev dneva republike so v koroškem pokrajinskem muzeju revolucije v Slovenj Gradcu pripravili in odprli razstavo o kurirskih zvezah in partizanskih tehnikah. Razstava je zelo pestra in po vsebini zelo bogata, saj vključuje okrog 200 raznih fotografij in dokumentov. To pa hkrati pomeni, da so kurirske zveze in partizanske tehnike med NOB tudi na Koroškem, mislinjsko-pohorskem in kozjaškem območju oddigrale izredno pomembno vlogo.

S to razstavo so v muzeju še bolj obogatili stalno zbirko o NOB na omenjenem območju. Pomen razstave je v tem, da obiskovalcem, predvsem mladini prikažejo širši pomen delovanja kurirjev in učinka partizanskega tiska med NOB.

ADOLF ANKON

MARIBOR

Obračun vezistov

Kako bi iz anonimnosti izbrskali nekatere nekdanje veziste NOV, ki živijo na severozahodnem delu Slovenije? To je bilo osrednje vprašanje na nedavnem zboru področnega odbora oziroma po novem sekcije vezistov v Mariboru.

V razporavi so menili, da je kar precej takih tovarišev, ki še vedno niso evidentirani. Zaradi tega so se odločili, da bodo po posameznih občinskih odborih ZZB NOV pregledali karto-teko.

Omenjeni pododbor je prek svojih članov sodeloval s klubi radioamaterjev, ki delujejo v Mariboru, Slovenj Gradcu, Slovenski Bistrici, Ptuj, Ravnah na Koroškem, Ormožu, Mežici, v Crni na Koroškem in pri podjetju za PTT promet Maribor. Poleg tega tudi z enoto JLA za zvezo in z odborom brigade 4. VDV partizanskih kurirjev Slovenije. Predstavniki vezistov so se tudi udeležili srečanja radiotelegrafistov in šifrerjev na Nanosu.

Potrebno pozornost so posvetili zbiranju zgodovinskega gradiva o zvezah NOV. Čeprav so posamezniki že prispevali bodisi svoje spomine ali pa celo izročili dokumente, bo treba še marsikaj storiti, zlasti bo pri tem treba upoštevati posebnosti nekaterih zvez.

Sklenili so, da se bodo v bodoče še bolj povezali z mladinsko organizacijo, zlasti z zvezo prijateljev Mladine, in sodelovali pri kurirčkov pošti v prihodnjem letu.

DRAGO MIKLAVEC

VREMSKA DOLINA

Borčevski prapor

Člani krajevne organizacije ZZB NOV Vreme so v počastitev dneva jugoslovanske republike razvili borčevski prapor.

Razvil ga je eden izmed najstarejših borcev tovariš Franc Planinc. Izročil ga je praporščaku tovarišu Emilu Škrliju, ki sodi med najmlajše člane borčevske organizacije. Oba sta tudi odlikovanca iz NOB.

Po razvittju prapora je tričlanska delegacija odnesla šop rož pod spominsko ploščo pri osnovni šoli v Vremah, v počastitev 52 domačinov padlih borcev za svobodo.

Predsednik OO ZZB NOV iz Sežane je ob tej priložnosti podelil še dodatna tri priznanja bivšim članom IO ZZB NOV Vreme za njihovo požrtvovalno in dolgoletno delo v borčevski organizaciji.

DANILO FLORJANČIČ

Vabila

Obveščamo vse borce, pripadnike VOS OF okrožje Kras za južno Primorsko, da pošljejo svoje podatke o pripadnosti navedeni enoti, o sodelovanju v času od septembra 1943 do maja 1944 na naslov: Občinski odbor ZZB NOV Sežana, Partizanska 15, z oznako za tovariša Ivana Piščanca.

Predsednik odbora:

Ivan Piščanec-Ivo

★

Združenje borcev NOV Medvode organizira žalno komemoracijo v četrtek, 30. decembra 1982, ob 16.30 v Gramozni jami v Medvodah, kjer so bili dne 31. decembra 1943 ustreljeni talci. Sodelujejo člani DPD Svoboda Medvode, moški pevski zbor in godba na pihala iz Medvode. Vabimo vse občane in svoje padlih tovarišev ter pripadnike SNOUB Frane Prešern na počastitev spomina.

Predsednik odbora
ZB NOV Medvode Karel Notar

★

Odbor 11. SNOUB Miloša Zidanška in Pohorskega odreda vabi vse borce na proslavo 39-letnice ustanovitve 11. SNOUB. Proslava bo v petek, 7. januarja 1983, ob 10. uri v vojašnici Franc Rozman (kadetnica) v Mariboru.

Po proslavi ob 11. uri istega dne bo zbor borcev 11. SNOUB Miloša Zidanška in Pohorskega odreda v mali dvorani Doma JLA v Mariboru. Vabljeni

Odbor 11. SNOUB

Obvestilo

Planinsko društvo Idrija in občinski odbor ZZB Idrija organizirata letošnji spominski pohod na Javornik v nedeljo, 19. decembra. To bo že četrti pohod v spomin padlih borcev Gradnikove brigade, ki so padli 23. decembra 1943 na domačiji pri Skvarču na Javorniku. Program pohoda je enak kot prejšnja leta. Dostop na Javornik je v snegu mogoč iz Črnega vrha in od gostilne pri Vodnjaku nad Colom, sicer pa z več strani.

Tisti, ki se bodo prvič udeležili spominskega pohoda, bodo dobili kontrolne kartone v gostilni Lampe v Črnem vrhu in v gostilni pri Vodnjaku, sicer pa v planinski koči na Javorniku.

Ob 11. uri bo ob spomeniku krajša spominska slovesnost. V planinski koči bodo pripravili tudi toplo hrano, vendar verjetno ne bo mogoče vsem postreči. Vsekakor bodo lahko dobili suho hrano. Vsak pohodnik pa bo dobil skodelico čaja brezplačno. Pohodniki, ki bodo opravili drugi pohod, bodo prejeli bronasto spominsko značko, za četrti pohod pa srebrno.

Janez Jeram

REŠITVE NAGRADNIH KRIŽANK

DROGA PORTOROŽ

Pravilna rešitev – vodoravno:
ABA, OD, LAR, KRF, GLADIOLA, ARGO, GAJ, AON, AVA, ANN, O, LA, RAGU, BOČ, OLT, ANOKSIJA, ADO, ITA, KLEJ, NAROD, SM, DES, POLENTA, LION, RR, ARGOPICNIC, RUM, VE, IAN, ENOMOTO, ODRAZ, SLEPAR, BESI, BETA, RL, VIOLA, IZOLA-BRAND, CARUSO, STO.

Izzrebani so bili:
Jožefa DOLINŠEK, cesta 3. jul. 16, 61430 Hrastnik
Vinko ŽELEZNIK, Menartova 51, 61000 Ljubljana
Branka ČERNIGOJ, Ul. 1. maja 5, 66230 Po-stojna

LJUBLJANSKE MLEKARNE

Pravilna rešitev – vodoravno:
LJUBLJANSKE, AERO, APETIT, MLEKARNE, SI, EST, VDOR, IM, ARA, KOR, SA, AT, LOKIN, E, JUGORT, PEN, EGERIA, SMETANA, LIRA, N, IA, RAZKROJ, LAT, RA, NOVA, TEA, MLEKO, ATI, ROSANA, ACI, KVARAN, RAJ.

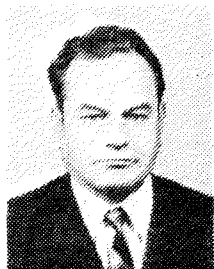
Izzrebani so bili:
Franc DEŽMAN, Naklo 156, 64202 Naklo
Jožica TURK, Pristava 24, 63253 Pristava pri Mestinju
Borut TELBAN, Peričeva 7, 61000 Ljubljana

THP PORTOROŽ

Pravilna rešitev – vodoravno:
KOM, HOPE, PLAVE, OČA, OBOL, AURUM, LAR, TERMALNE KOPELI, ESTAKADA, NOSAN, LEO, AC, ARARA, IKRA, EST, ONA, ER, ŽETONI, RN, TENIS, AIDA, BARI, ETAT, APOLLO, ROKO, ZE, OTO, AMONAL, ETE, BOLID, NEPTUN, KERR, PLAŽA, NO, IVAN, AM.

Izzrebani so bili:
Ivanka ARH, Mladinaka 13, 64260 Bled
P. NOVAK, Plečnikova 3, 62000 Maribor
Božidar Flajšman, Mestni trg 27, 68330 Metlika

Vsem izzrebanim iskrene čestitke. Knjižna darila iz bogatega programa založbe Borec boste prejeli po pošti.

Ciril Kragel

Na volčanskem pokopališču smo se oktobra poslovili od Cirila Kraglja, ki se je rodil leta 1920 v Čigljah pri Volčah. Kot 20-letni mladenič je bil vpoklican v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije se je vključil v NOV. Bil je borec 17. brigade, kasneje je zbolel in se zdravil v Volčanskih Rutih. Po izdaji bolnišnice je pobežnil. Po osvoboditvi je bil aktiven v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Roza Murovec

Septembra smo se na Predmeji poslovili od Rozke Murovec, rojene pred 54 leti. V NOV se je vključila leta 1943. Bila je aktivistka, obveščevalka in kurirka.

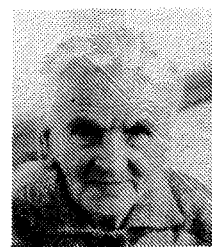
Jožefa Erbežnik

Na svoj 96. rojstni dan je umrla partizanska mama Jožefa Erbežnik iz Gorenjega Polja. Takoj v začetku vojne se je Erbežnikova družina postavila na okope OF. Prenekaer hlebec kruha se je spekel v hiši za partizane ponoči, ko so prihajali z ranjenci, so jim bila vrata vedno odprta. Erbežnikovo je doletel hud udarec, ko sta v roški ofenzivi padla njena sinova partizana.

Joža Tomšič

Na pokopališču v Velikih Laščah smo se poslovili od Jože Tomšič, rojene pred 57 leti. V NOV se je vključila leta 1941. Opravljala je odgovorna dela, bila je terenska aktivistka. V času partizanske bolnišnice v Ribnici je pomagala ranjencem in kot vosovka sodelovala z Levstikovo Rutijo. Po izdaji bolnišnice je pobežnil. Po osvoboditvi je bil aktiven v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Prejela je več družbenih priznanj in spomenico Levstikove brigade.

Marija Ošaben

Rodila se je leta 1896 v Šmihelu pri Postojni. Bila je borka, aktivistka in partizanska mati. Po vdoru okupatorja v našo domovino je začela organizirano delati za OF. Prenašala je razno revolucionarno literaturo iz Ljubljane v Postojno. Leta 1942 je bila izdana. Zaprtja je bila v tržaških zaporih, v Gonarsu in v zaporih blizu Rima. Po razpadu Italije se je pridružila italijanskim partizanom in jim kuhala, kasneje pa se je pridružila borem prekomorskih brigad. Starejši sin Ivan je bil borec, padel je blizu Velikih Lašč, mlajši Marjan je bil član VOS v Ljubljani in je umrl v tržaški Rižarni. Odlikovana je bila z redom za zasluge za narod s srebrno zvezdo in z medalljo za hrabrost. Pokopali smo jo oktobra v Postojni.

Jožef Pavletič

Jože Pavletič se je rodil pred 90 leti v Divači, nato pa ga je pot vodila v Gradec, Trst in Pulj, kjer se je leta 1917 udeležil delavske stavke. Konec leta 1941 je začel delati v NOV. V začetku leta 1943 je bil eden izmed prvih organizatorjev upora NOV v Šempetru, soustanovitelj odbora OF in nato načelnik za gospodarstvo. Po vojni je bil družbeno in politično angažiran v vseh DPO. Za zasluge v NOV je prejel red zaslug za narod 3. stopnje, za poveljstvo delo red republike z bronastim vencem. Pokopali smo ga junija v Šempetru.

Franc Kisovec

Septembra smo se na pokopališču v Kresnicah poslovili od Franca Kisovca. V Jevnici se je povezal z aktivisti OF in aprila 1944 je odšel v Kamniško-zasavski odred, kjer je opravljal kurirsko delo.

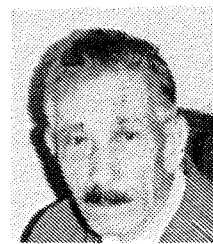
Kazimir Dergan

Na pokopališču v Laškem smo se oktobra poslovili od Kazimira Dergana, rojenega leta 1903. Bil je aktivist od leta 1943, leta 1944 je stopil v NOV in bil poslan na komando mesta v Žužemberku.

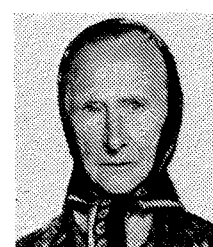
Peter Klavžar

Umril je Peter Klavžar iz Zakočce. Rodil se je pred 74 leti. Bil je borec 3. prekomorske brigade. Od njega smo se poslovili avgusta na pokopališču na Bukovem pri Cerknem.

Tone Zevnik

Na pokopališču v Metliki smo se poslovili od Toneta Zevnika, rojenega pred 81 leti. Za NOV je začel delati leta 1942 in bil borec 15. brigade. Po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Franciška Gašper

Septembra smo se v Turjaku poslovili od 80-letne partizanske mame Franciške Gašper. Rodila se je na Dobravici pri Igu. V začetku vojne se je skupaj z možem in tremi sinovi aktivno vključila v NOV. Kmalu po odhodu sinov k partizanom je bila aretirana in zaprta v Škocjanu pri Turjaku, v Ljubljani in Gonarsu. Po vrnitvi iz internacije je bila terenka in obveščevalka. Po osvoboditvi je pomagala pri obnovi porušene domovine.

Marčela Terčon

Na pokopališču v Velikem dolu pri Dutovljah smo se pred letom dni poslovili od Marčele Terčonove iz Kregolišča. Leta 1943 se je vključila v delo NOV. Bila je odlikovana.

Stanislav Prek

Stanislav Prek se je rodil leta 1914 v vasi Podsmrečje pri Blagovici. Za NOB je začel najprej delati kot obveščevalec in kurir. Proti koncu leta 1942 se je organizirano vključil in bil sprejet v Moravsko četo. Leta 1943 je vstopil v Kamniško-zasavski odred, kasneje pa je bil poslan v Slandrovo brigado. Leta 1944 je bil poslan s 4. operativno cono na Pohorje. Po vojni je živel v Apaški dolini, kjer je bil aktivno vključen v politično delo in kasneje se je z družino preselil v Laze.

Alojz Juriševič

Oktobra smo se na izolskem pokopališču poslovili od Alojza Juriševiča iz Izole, rojenega leta 1926. Bil je udeleženec NOV od leta 1944. Bil je borec 7. brigade 7. divizije. Za zasluge je prejel medaljo za hrabrost.

PRAVNI SVETOVALEC

E. B. Č. Sosedu smo pred leti dovolili, da je napeljal vodo k svoji hiši od našega izkopa. Zaradi njegovega slabega odnosa bi radi dosegli, da bi si izkopal svoj priključek, tako da njegova napeljava ne bi potekala po našem zemljišču. Kako lahko to dosežemo?

Odgovor: S sporazumom med vami in sosedom si je sosed pridobil služnost napeljave vodovoda. Obseg njegovih pravic je odvisen od sporazuma, ki ste ga s sosedom sklenili. Če kaj drugega ni dogovorjeno, si zaradi te služnosti ne more lastiti pravice hoje po vašem zemljišču. Če menite, da bi sporazum o služnosti moral izgubiti veljavo, boste proti sosedovi volji to lahko dosegli le s tožbo pri občinskem sodišču. V tem sporu pa bi morali dokazati, da služnost, ki si jo je sosed izgovoril, zanj ni več potrebna.

I. R. Z. Moj pokojni mož je imel otroka iz prvega zakona, v drugem zakonu otrok ni bilo. Bil je lastnik manjše hiše, ki jo je zgradil, preden se je poročil z menoj. Ali bom imela pravico do dedovanja tudi te hiše? Oporoke ni napravil.

Odgovor: Pokojnikovo zapuščino dedujejo predvsem njegovi otroci in zakonci, in sicer načelno po enakih delih. Toda zakon določa tudi, da če je kaj otrok iz prejšnjih zapustnikovih zakonov, otrok rojenih zunaj zakonske zveze in posvojencev, premoženje njegovega zakonca pa presega delež, ki bi mu šel pri delitvi zapuščine po enakih delih, gre tistim zapustnikovim otrokom ali posvojencem, ki to zahtevajo, dvakrat večji delež kakor zakoncu, kolikor sodišče presodi to za upravičeno, upoštevajoč vse okoliščine primera. Iz vašega pisma sklepamo, da ta določba v tem primeru ne pride v poštev ter da boste dedovali polovico moževega premoženja, drugo polovico pa otrok iz moževega prvega zakona.

A. F. R. Ali ima borec pravico do dodatka za borce medčasno nezaposlenostjo?

Odgovor: Borec ima pravico do dodatka za borce tudi medčasno nezaposlenostjo, in sicer ob pogoju, da je ob prenehanju delovnega razmerja prejel ta dodatek in če ima pravico do denarnega nadomestila po predpisih o zaposlovanju. Pravico do tega dodatka ima tudi borec, ki ob prenehanju delovnega razmerja ni uveljavil pravice do dodatka za borce, če je v zadnjem mesecu pred prenehanjem delovnega razmerja izpolnjeval pogoje zanj. Dodatek za borce medčasno nezaposlenostjo pa znaša 50 odstotkov zneska za borce, ki je pripadal borcu zadnji mesec pred prenehanjem delovnega razmerja.

V. S. P. Ali res ne morejo skleniti zakonske zveze med seboj bratrance in sestrične?

Odgovor: Po zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih med drugimi ne morejo skleniti zakonske zveze med seboj otroci bratrov in sester ter polbratov in polsester. Vendar pa sme pristojni organ občinske skupščine socialnega skrbstva dovoliti sklenitev zakonske zveze med njimi, če so za to podani utemeljeni razlogi.

P. G. S. Koliko znaša posmrtnina po smrti vojaškega invalida?

Odgovor: Posmrtnina, ki gre družini ob smrti vojaškega invalida je enaka dvomesečnemu znesku njegove osebnostne invalidnine, ne more pa znašati manj kot mesečni znesek osebnostne invalidnine, do katere je imel ob smrti pravico vojaški invalid III. skupine (ta znaša od 1. 1. 1982 - 8.206 din).

V. G. Z. Po pokojni sestri ste podelovali travniško parcelo. Kolikšen davek boste morali plačati?

Odgovor: Višina davka na dediščino in darila bo odvisna od vrednosti dediščine ali darila in od sorodstvenega razmerja med zapustnikom in dedičem oziroma darovalcem in obdarjenecem. Za brate in sestre znaša davčna stopnja 2 odstotka, če znaša vrednost zapuščine ali darila do 300.000 din.

Komandant 10. Ljubljanske brigade Racó Gliša s kurirjem v Suhi krajini

Racó Gliša

Dne 8. decembra 1982 je v Beogradu v 68. letu umrl polkovnik Racó Gliša, eden nekdanjih poveljnikov 18. SNOB Bazoviške 30. divizije, 10. SNOUB Ljubljanske

in načelnik štaba 18. divizije NOV in POJ. Rodil se je leta 1914 v vasi Bravska pri Bosanskem Petrovcu. Kot bivši podoficer se je takoj v začetku vojne vključil v NOV, v katerem je s pridom uporabljal svoje voja-

ško in politično znanje in hitro napredoval. V Slovenijo je prišel leta 1943 s skupino 18 izkušenih oficirjev, ki jih je Vrhovni štab NOVJ dodelil kot bratsko pomoč Glavnemu štabu NOV in PO Slovenije za izboljšanje operativnega starejšinskega sestava v slovenskih bojnih enotah. Poveljstvo nad 10. SNOUB Ljubljanske je prevzel julija 1944 v Vinji vasi pod Gorjanci, potem ko je bil ranjen prejšnji komandant Franc Rojšek-Jaka. Ze naslednje dni po prevzemu poveljstva je brigada v hudih enotedenskih obrambnih bojih na področju Težke vode in Koroške vasi zavrnila nemško-domobransko ofenzivo iz Novega mesta, ki je imela za cilj prodreti v Belo krajino, tam uničiti žetev in se spojiti z nemškoustajskimi silami v Metliki, od koder bi skupno udarili po naših zalednjih ustanovah in najvišjih

vojaških in političnih vodstvih.

Borcem in starešinam 10. Ljubljanske je iz teh bojev najbolj ostal v spominu kritičen trenutek, ko je pri Koroški vasi Racó vzel v roke puškomintraljez, se postavil na čelo borcev in jurišal z vzklikom: »Proleterji za mnomo!«

Racó Gliša, takratni major, je z 10. brigado prevaharil vso Dolenjsko, Notranjsko, Koroško in leta 1945 tudi pot v Pisarovino na Hrvaškem. S svojim pogumom in mirnim vedenjem je vsekakor doprinesel k bojni usposobljenosti in samozavesti borcev kot tudi kadra. Februarja leta 1945 je bil imenovan za načelnika 18. divizije, kjer je bil vse do konca vojne. Po zmagi nad fašizmom in domačimi izdajalci je postal komandant divizije v Mariboru. Kasneje je postal direktor velikega lesnega kombinata v BiH in tam ostal do upokojitve. V poveljnih le-

tih je Gliša večkrat prišel v Slovenijo na razne borbevske jubileje pa tudi na zadnji partijski kongres ZKS. Nazadnje je bil v Ljubljani na proslavi ob dnevu zmage. Prisrčen pogovor z nekdanjim poveljnikom brigade je bil vselej sprošen. V njem so bili vtiski spomini na nekdanje boje in ljudi, ki so v tej veliki epopeji slovenskega ljudstva ostali na bojnih poljanah ali pa jih je usoda odpeljala neznano kam. Racó je bil nosilec partizanske spomenice 1941 in več drugih odlikovanj. Pokopan je bil 10. decembra 1982 na pokopališču v rodni vasi Bravska z vsemi častmi in v navzočnosti delegacije nekdanjih borcev 10. SNOUB Ljubljanske.

V imenu bork in borcev ter odbora skupnosti bivših borcev 10. SNOUB Ljubljanske, Boris Mihajl-Maj.

ANTON ERJAVEC

4

UPORNA IPAVCOVA DOMAČIJA

Pogled na trupla, razrešetana od izstrelkov in razcefrana od ročnih granat, mu je vzbujal zoprne občutke. In tudi pomisleki na mladeniča, ki ga je izigral z zvabljanjem izstrelkov mu je vzbujal občutek zaničevanja in notranje negotovosti.

Z roko oprt na okvir vhodnih vrat se je obrnil in pogledal v notranjost zgradbe. Na stopnicah se je prikazalo dekle, ki je držalo v naročju jokajočega dojenčka in ga krčevito stiskalo k sebi. Skozi vrata izbe pa je v tistem trenutku v vežo pritrkljala »štilarica«, ki jo je v izbo zagnal drugi napadalec. Neusmiljeno se je zadrli proti dekletu: »Scheni!« (Hitro!) in zamahnil z roko, naj gre ven. Ko je Milka pohitela mimo njega, jo je potegnil skozi vrata za zid in tako je dosegla zavetje, preden je zagrmela eksplozija.

Skoraj obnemogla je Milka obstala v zavetju. V ušesih ji je še vedno odmevala eksplozija. Pred očmi so se ji pojavljali prizori, ki jih je med nemškim napadom videla skozi okno gornjega nadstropja. Dogodki, polni nasprotij, so ji vzbujali občutek negotovosti in nj več mogla dojemati njihovega pomena. Ko se je vrnila iz italijanske internacije, je z zaupanjem sklepala, da je najhuje že minilo, zdaj pa se je znašla v najhujšem ognju. Na svoje oči je videla mlajšega brata, ko je izigral prizadevanja nemškega strelca in se le za las izmuznil smrti, ki mu jo je ta zver prinašala. In ta ubijalec, ki je le nekaj trenutkov prej z občutkom strasti po ubijanju pokončal mlada življenja borcev, ji je sedaj omogočil rešitev iz gorečega poslopja. Kolikšna nasprotja v teh kratkih trenutkih življenja, se je Milki prepletalo v mislih, medtem ko so okrog domačije še vedno pokali strelji in ko so se skozi hišno streho že pokazali zubli uničujočega ognja.

Streljanje na grebenu je počasi pojemale. Preživeli borci so se umaknili domačini pa poskrili pred Nemci. Okrog domačije se je zbiralo čedalje več nemškega vojaštva. Poročnik Riegel, ki je med prvimi prispel na greben, je svojim vojakom dajal še poslednja povelja. Stopil je na vzpetino ter si ogledal posledice poboja in razdejanja. Zadovoljen nad uspehom si je zapisoval podatke v beležnico. Tokrat bo nadrejenim lahko brez večjega napihovanja poročal, da je med pohodom uspešno napadel partizansko enoto, jo razbil, pri tem pa njegova enota ni imela nobenih izgub. Preden je poslopje dogorelo, je še ukazal vojakom, naj iz poslopja zmečejo nekaj premičnin, iz hleva pa poženejo prestrašeno govedo. Svinjak so tedaj že zajeli plameni in žival je zgorela skupaj s poslopjem.

Po preboju iz obroča se je večina borcev usmerila na Vojskarsko planoto. Tudi Toni se je vzpenjal po grebenu proti sedlu Gnezdo.

Od tod naj bi iz primerne vzpetine opazoval nadaljnje dogajanje na Ipavcovi domačiji. Skozi krošnje dreves je opazil steber dima in sklepal, da plameni neusmiljeno uničujejo Ipavcovo domačijo, ki je že od vsega začetka NOB v dolini dajala toplo zavetje borcem.

Povzpel se je še nekoliko višje, od koder se mu je odpiral boljši razgled na domačijo. Zaskrbljeno je pomislil na usodo sestre Milke. So jo ubili Nemci? Je zgorela v poslopju? Morda pa jo bodo Nemci ponovno odpeljali v internacijo?

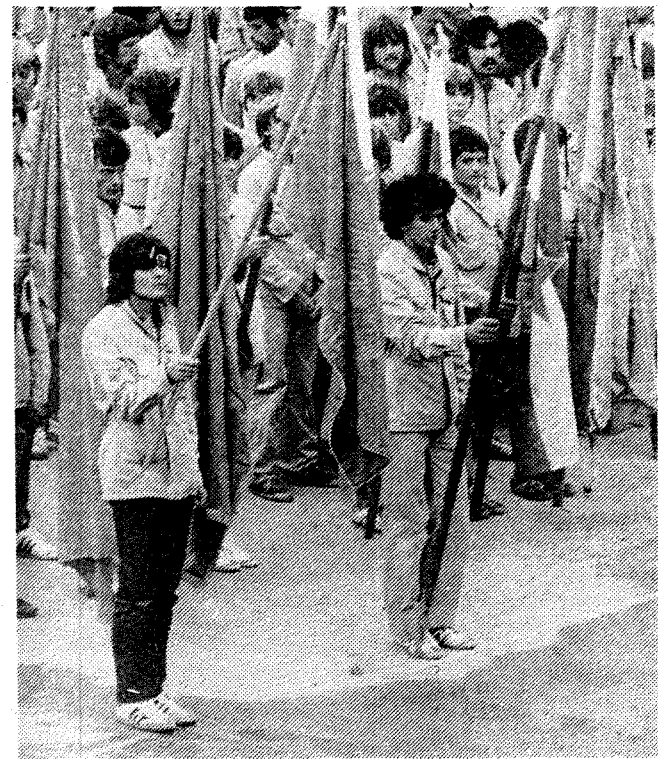
Z grenkim občutkom in morečimi slutnjami je pomislil na usodo Ipavcove domačije in njenih prebivalcev. V mislih se mu je pojavila otroška podoba malega Marjana. Ta že od začetka svojega otroštva doživlja preizkušnje, ki jih še odrasli le stežka premagujejo, je pomislil. Potem ko so ga Italijani z interniranjem matere Vide oropali materinske nege, so mu Nemci s prvim pohodom po dolini požgali še domačijo, ki mu je do tedaj dajala vsaj toplo zavetje. Kako nesrečna sta Vida in Pepče, ki v koncentracijskem taborišču nestrno pričakujejo konec vojne in vrnitev na rojstni dom. Neznosno ju bo zbolelo pri srcu, ko bosta ugotovila, da se namesto na domačijo vračata na pogorišče, se je Toniju nenehoma prepletalo v mislih. Skušal je dojeti smisel in veličino žrtev, ki jih mora prenašati to ljudstvo, potem ko se je zavestno odločilo, da ne bo več prenašalo tujega zatiranja.

Po stezi med drevjem se mu je tedaj približal ilegalec in terenski aktivist Stanko. Ko ga je Toni zagledal, je bil prijetno presenečen. Razen običajnega poznanstva, so ju udobno povezovala tudi skupna doživlja med NOB že od leta 1942. Toni mu je na kratko orisal dogodke na Ipavcovi domačiji, potem pa sta se odločila, da odideta tja, si ogledata posledice nemškega napada in ukreneta, kar bo v njunih močeh.

Ko sta se bližala domačiji, sta kmalu ugotovila, da so Nemci že odšli. Čedalje grozljivejša se jima je kazala podoba požgane domačije. Med vonjem dima je neprijetno zaudarjalo po ožganem mesu. Trupla padlih borcev so ležala raztresena po košenicah okrog poslopja. Nekatera med njimi so bila dobesedno razmersarjena od ročnih granat. Potem ko sta okrog poslopja našle sedem trupel padlih borcev, sta odšla do hleva in iz pogorišča odstranila še zgorelo truplo borca, ki se je med napadom zatekel tja.

Sonce se je pokazalo izza kopastih oblakov in v presledkih obsijalo nasprotno pobočje. Nad dolino se je pojavila mavrica in v čudovitih barvah povezala obe pobočji. V napetem loku se je razprostirala nad grebenom, kjer je v ognju in smrti ječala Ipavcova domačija. Kot bi z žarom raznolikih barvnih odtencev prinašala olajšanje tragediji na grebenu ter hotela zanetiti iskro neizprosne boja proti novim okupatorjem, vlti zaupanje v zmago pravičnega boja ter se pokloniti spominu na žrtve, se je mogočno razprostirala nad vso dolino in odsevala s svojimi lepotami še potem, ko se je sonce bližalo zatonu.

Konec

Priznanje za brigadirsko delo

Predsedstvo RK ZSMS je podelilo priznanje RK ZSMS mladinskim delovnim brigadam: Ivo Lola-Ribar, Edi Davičo, planinski brigadi Triglav, brigadi 3. julij, brigadam Partizanov pomorščakov, Janko Ribič, Brežiška četa, Pohorski bataljon, Baza 20 ter brigadi Dr. Franc Marušič.

Mladinsko prostovoljno delo skozi oči mladih Na enotnost akcij za vsako ceno

Na drugi seji republiške konference ZSMS po 11. kongresu v Novem mestu ki je bila prejšnji četrtek v Cankarjevem domu v Ljubljani, je bilo veliko besed izrečenih o mladinskem prostovoljnem delu v SR Sloveniji v letu 1982, kar naj bi pokazalo na izhodišča za prihodnje leto. Splošno poročilo in oceno delovanja brigadirjev na letošnjih MDA je podal dosednji vodja centra za MDA pri RK ZSMS Slovenije Viktor Levec. Že na začetku je poudaril, da prostovoljne dejavnosti niso samo republiške in zvezne akcije mladih, pač pa tudi oskrba planinskih postojank, gradnja športnih objektov, infrastrukturnih objektov, zbiranje starega papirja, urejanje spomenikov NOB in še kaj drugega, čemur bi morali nameniti več pozornosti. Na splošno velja, da so na podelitvi prostovoljne dejavnosti mladine na kar trdni nogi, ne bi pa mogli tega trditi za mesta. »Nismo še uspeli pripraviti vseh posameznikov in organizacij o potrebnosti MDA,« pravi Levec, »in ponekod so še vedno tendence, da bi mladinske delovne akcije skrbili ali celo ukiniteli. Tega ne smemo dopustiti! Deset republiških akcij s približno 5000 brigadirji – to je sklep mladinske organizacije, in trditi se moramo, da ta sklep uresničimo.«

Pri podpisanih samoupravnega sporazuma ni bilo težav glede financiranja, manj pa so ti naredili pri vsebinskem izpolnjevanju programov MDA. Še vedno je premalo narejenega v fazi priprav na akcije. Jeseni se pokažejo dobri rezultati, vendar bi lahko še bolj izkoristili znanje in strokovnost mladih pri specializiranih delih. Ponekod je želja, da bi s tem nadaljevali, vendar, ali bi mogoče zadovoljiti vse interese?

Viktor Levec se je ustavil še pri neenotnosti akcij v Jugoslaviji. V posameznih republikah in pokrajinah namreč različno izvajajo vnaprej pripravljene programe. Tudi kriteriji vrednotenja rezultatov brigadirskega dela so različni. Zato tu in tam pride do negotovanja.

In kaj menijo razpravljalci? V več kot triurnem branju referatov, ki so prispeli iz različnih slovenskih občin, se je marsikatera beseda in trditev ponovila, in čeprav je bilo vmes tudi nekaj leporečja, bi lahko izluščili nekaj ključnih mnenj, ki naj služijo za odskočno desko v načrtovanju prihodnjega mladinskega prostovoljnega dela.

Peter Gačnik iz Trebnjega je spregovoril o delovnih prostorih. Kot primer je navedel akcijo Suha krajina, ki letos ni bila pravočasno pripravljena. V posameznih občinah so sprejeli nerealne plane, o enotnem poteku akcije pa je bilo govor šele tik pred začetkom same akcije.

Miroslav Garb je opozoril na težak finančni položaj v koroški krajini. Sredstva iz občine se v ta namen iz leta v leto zmanjšujejo glede na naraščajoče cene artiklov in storitev. »Potreben je teme-

ljit pristop k poenotenju standarda vseh brigadirjev v Sloveniji in Jugoslaviji,« je še poudaril Miroslav. »Obsojamo razmetavanje družbenih sredstev. Smo v gospodarskem in političnem položaju, ki od nas vseh zahteva odgovorno ravnanje.«

Slavka Trstenjak iz Trziča se je ustavila pri problemu informiranja o mladinskem prostovoljnem delu, ki je še kako pomembno, tako med centri MDA in komisijami, kakor tudi informiranju širše družbene skupnosti.

Edita Erik iz Murske Sobotje je govorila o MDA zunaj Slovenije. Omenila je neprijetno prizadetost slovenskih brigadirjev na akciji v Beogradu, kjer so jim prepovedali peti slovensko himno, s stenčasa pa so izginili slovenski bilteni.

Iz Bele krajine je prišel tale glas: »Akcijo, ki slabo poteka, je najbolj enostavno ukiniti. Vendar je pomembneje ugotoviti, zakaj je tako in kaj akcija okolju, v katerem poteka, pomeni. V gospodarsko razvitih občinah ni problemov za sredstva in udobno življenje brigadirjev daje dober glas za akcijo, ki potem nima težav z udeležbo. Ali pa ni akcija bolj potrebna v nerazviti občini, saj ni namen izkoriščati občinskega sredstva, pač pa nasprotno – razvijati občino in jo bogatiti.«

Zanimiv je predlog iz ljutomerske občine, kjer si želijo, da bi v prihodnjem letu stekla akcija v KS Razkrižje. To je 160 hektarov obsežno področje s sedmimi naselji na prehodu iz Panonske nižine v razgiban svet Slovenskih gor. Krajevna skupnost nima ne prave cestne povezave ne pitne vode, štirinajst gospodinjstev pa je brez elektrike. Imajo sicer novo šolo in zdravstveno postajo, industrije pa ni. Prebivalcev je 1614, 121 jih je na začasnem delu v tujini, večina mladih. Sedemindvajset odstotkov je kmetov, 380 je zaposlenih. V KS Razkrižje naj bi zgradili vodovod. Največji problem z vodo imajo hribovske vasi. Spretni pojav pa so še socialni problemi, saj je večina občanov ostarelih. V letu 1981 je bila v Razkrižju lokalna akcija za urejanje cest in jarkov. Udeležilo se je več kot 70 brigadirjev, iz pobratenega Titovega Užica, Nove Gorice, domačinov in Ljutomerčanov. Možnosti za izvedbo republiške akcije v Razkrižju so, zagotavlja delegatka iz Ljutomerja. Nova šola bi lah-

ko sprejela 200 do 230 brigadirjev. Ob šoli so tudi športna igrišča. Poleg tega nudi krajevna skupnost kinodvorano za interesne dejavnosti. Občinska konferenca ZSMS Ljutomer se je že povezala z družbenimi organizacijami v občini za izpeljavo interesnih dejavnosti.

Mariborčanom je glavni problem povzročala zapolnitev brigad. Zato predlagajo, da bi imeli manj brigad, pa tiste popolne. Zahtevajo tudi resno poprejšnje preverjanje življenjskega minimuma, ki naj bo zagotovljen brigadirjem na akciji, sicer se jih ne bodo udeležili. Sem sodi predvsem zagotavljanje higienskih pogojev, ki niso povsod zadovoljivi, saj so v preteklosti ponekod zaradi neurejenih sanitarij že izbruhnile epidemije. Posledice so lahko zelo resne.

Besede razpravljalcev je povzel Tone Anderlič, sedanjí vodja centra za MDA pri RK ZSMS Slovenije. »Značaj mladinskih delovnih akcij v prihodnjem letu bo temeljil na predlogih za naslednje srednjeročno obdobje,« je dejal. Pokriti bo treba področja, ki so v statusu nerazvitosti. Usmeriti se bo treba v kmetijstvo in se s tem pridružiti splošnim družbenim prizadevanjem. Začasno naj bi prekinili akcijo v Brkinih, odpirajo pa se nove alternative, kot na primer Ljutomer. Naloga koordinacijskega odbora je, da preveri materialne in kadrovske možnosti. Kadrovanje vodstva MDA je namreč zelo občutljivo in pomembno vprašanje. Kjer so ugotovljene slabosti, jih je treba odpraviti pred začetkom novih akcij.

Glede podpisnikov je Tone Anderlič podal nove predloge, da bi namreč prekinili s podpisi delovnih organizacij, ki morajo po nekem ključu zagotoviti določeno število delavcev za akcijo. Namesto tega naj bi prek občinskih svetov dosegli svobodnejšo odločitev mladih iz delovnih organizacij za odhod na akcijo.

»Pomembno je to, kako bomo vplivali, da se bodo odnosi na akcijah demokratizirali. Poenotiti je treba nekatere stvari, ne pa zahtevati za vsako ceno vse akcije po enem kopitu, saj imamo navsezadnje različne družbenoekonomske odnose znotraj posameznih republik in pokrajin,« je poskušal umiriti razburjene duhove zaradi neenotnosti akcij vodja centra za MDA.

Živa Drole

Krožek OZN

V teh letih, ko je politika v svetu dosegla višek in so odnosi med svetovnimi velesilami vse ostrejši, je pomembno spremljanje dogodkov. V pomoč učencem, da bi lažje razumeli svetovna vprašanja in dnevna dogajanja, deluje na naši šoli krožek OZN.

Argentina in Velika Britanija v boju za Falklande, vojne na Bližnjem in Srednjem Vzhodu, to so samo nekatere od tem, o katerih se pod vodstvom mentorja, tovariša Frane-tiča, pogovarjamo pri sestankih. Krožek deluje enkrat tedensko, zanimanje zanj pa narašča predvsem med učenci sedmega in osmega razreda.

Med tedenskimi sestanki pišemo člani krožka dnevna poročila. Pri krožku samem pa si ogledujemo prospekte in fotografije, ki nam jih pripravi tovariš mentor, da bi nam s tem predstavil življenje na kriznih žariščih.

BOŽICA MATIČ, 8.c. OŠ Vipava

Padlemu borcu Prešernove brigade

Najboljši prispevek na natečaj Zmage mrtvega bataljona

V razpisu za najboljši prispevek na temo Zmaga mrtvega bataljona je zasedla prvo mesto Barbara Merlak, učenka 8. d razreda osnovne šole France Prešeren iz Kranja.

Toplo mleko, žganci z zabelo pa mehka postelja – kdo je ne mara? Lačni, izmučeni, nekateri ranjeni so počasi gazili po visokem snegu. Spremljala jih je temna noč, visoke smreke in večer – strah. Po večurni težki hoji so prispeli do svojega cilja. Lovčev hotel na Pokljuki.

Ko je vstopil, je iz kuhinje že dišalo in v peči so praske-tala goreča polena. Kako prijetno. Kot v pravljici. Spomnil se je domače izbe in rahel namešek mu je zaigral na obrazu. Pomislil je na hčerko – zdaj je gotovo že pravo dekle – in se spomnil njene matere, svoje žene. Kaj neki počenjata v tem mrzlem, sneženem decembru? Morda jima je lepo ali pa sta... Ne, na to ne bo mislil. Zdaj ne. Njiju niso odpeljali v taborišče. Ne, ne prav gotovo ne. Dobri ljudje so jima pomagali. Ju skrili...

Iz sanj ga je prebudil močan tovarišev glas: »Jože, kaj ti je?«
»Oh nič, nič.«
»Saj vem, da ti je hudo. Kaj misliš, da meni ni: Tvoji so mogoče živi. Kaj pa moji...«

»Prav imaš. Pojeva in se naspiva, kajti dolga in težka pot nas še čaka.«

Vzela sta vsak svojo žlico; skromne pojedine je bilo kmalu konec. Zavila sta se v odedo in se zleknila zraven spečih tovarišev.

Sanjal je čudovite sanje. Prišla je svoboda, vojne je bilo konec, vrnil se je domov. Na pragu pa hčerka, žena, mati... Vseposod strelji, strelji veselja in radosti nad zmago.

STRELI, STRELI, STRELI.

Ne da bo premišljeval, je pograbil puško in se postavil blizu okna, da bi videl, kaj se dogaja. Mitralski reglajo, granate treskajo že prav blizu. Zavedel se je – obkoljeni, izgubljeni. Prepušteni na milost in nemilost. Kako je prišlo do tega? Je bila morda izdaja, so jih našli po nak-

ljučju? Za premišljevanje ni več časa. Samo streljati, streljati, čim draže prodati svoje življenje. Vse več tovarišev je ubitih, ranjenih, opečenih. Tisti, ki še živijo, vedo, kaj jih čaka. Municije zmanjkuje. Nemci pa kar nažigajo. V

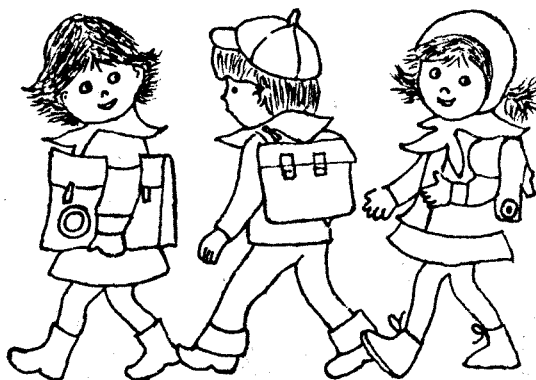
ušesih mu bobni. Sliši samo še regljanje mitraljeza ter ječanje ranjencev. Ve, da ga čaka enaka usoda kot tovariše. Zato bo zadnji naboj prihranil zase.

Hčerka mu teče naproti skozi mrzel, zasnežen zimski dan. Širi roke, hiti mu v objem.

Strel – poslednji v njegovem življenju. Zanj je svet umolknil sredi poključskih gozdov.

Mi prvošolčki

MI PRVOŠOLČKI

OŠ JOŽE MOŠKRIČ

Prvošolčki iz osnovne šole Jože Moškrič v Ljubljani so ob svojem velikem prazniku – ob sprejemu v Zvezo pionirjev Slovenije, izdali posebno glasilo Mi prvošolčki. Naj vam predstavimo z nekaj izjavami novih pionirjev:

Aleksander Mičič: Česa ne dela pionir? Pionir ne laže, ne krade, ne nagaja. Pionir se ne pretepa.

Miha Novak: Hodim v prvi razred. Učim se rad. Najraje imam matematiko. Moja sošolka Mateja je najboljša učenka. Vsi imamo radi tovarišico Ladko.

Alenka Herman: V razredu je slika tovariša Tita. Tito je imel rad pionirje. Pionirji moramo biti delavni.

Ž. D.

Mimo porušenih prog

Pogovor z borcem tovarišem Karlom Kurinčičem

Ko smo pri novinarskem krožku izbirali kandidate za pogovor, smo sklenili, da morata biti med njimi vsaj dva borca. Spomnili smo se, da imamo enega kar blizu šole, da je celo naš sosed, in ga zato vsi dobro poznamo. To je tovariš Karel Kurinčič. Pogosto obišče naše prireditve, večkrat gre z nami na pohode k spominskim obeležjem in nam pripoveduje o partizanskih doživljajih.

Tokrat smo se mi odpravili k njemu. Poprosili smo ga, da bi nam povedal kaj o sebi. Rekel je, da raje piše in nam je do dogovorjenega dne res napisal tole:

»Rodil sem se kmalu po prvi svetovni vojni na Primorskem. Po krivični pogodbi je bila Primorska dodeljena Italiji. Tu je vladal fašizem. Pod fašisti Slovenci nismo imeli nobenih pravic, še govoriti slovensko je bilo prepovedano. Slovensko smo govorili le doma. Zaradi takega nasilja smo bili vsi Slovenci na Primorskem proti fašizmu.

Konec leta 1942 so se tudi na Primorskem pojavili partizani, sicer v malem številu. Fantje so začeli odhajati k partizanom. Zaradi tega so se Italijani zbrali in so vse mlade fante pobrali ter jih odpeljali v Italijo. Med njimi sem bil tudi jaz. Osemnajstletnega fanta so me dodelili v delavski bataljon. Oprav-

ljali smo razna težaška dela po vsej Italiji. Pobeg je bil nemogoč. Avgusta 1943 sem bil na Siciliji. Tam je takrat ob bombardiranju padlo veliko slovenskih fantov. Ko so Sicilijo zasedli zavezniki, smo takoj stopili v stik z Američani, kjer so bili tudi ameriški Slovenci.

Zbralo se nas je več tisoč in odpeljali so nas v severno Afriko, nato v Tunis in še v mesto Bom. Delali smo v delavnicah, a kralju Petru in njegovi vojski, ki je tedaj delovala v Kairu, se nismo hoteli priključiti. Zato so nam zmanjšali obrok hrane in omejili svobodo.

V začetku leta 1944 so prišli v naše taborišče partizanski oficirji in se takoj s plebiscitom priključili NOV. V taborišču je bilo 1200 fantov iz Slovenskega primorja in Istrani. Nekaj teh fantov so takoj poslali v Jugoslavijo, nekaj pa so nas določili v razne posebne enote, ki so se urile po vsej Afriki, to je letalstvo, tankisti, topničarji, ipd. Dodelili so me k letalcem in nekaj časa sem bil v Alžiru, potem so nas odpeljali v Italijo in nazadnje v Dubrovnik. Pot iz Dubrovnika prek Črne gore in Durmitorja je bila zelo težka. Imeli smo boje z Nemci, četniki in drugimi domačimi izdajalci. Ko smo prispeli do Beograda, smo šli še na tečaj za letalce – mehanike. Kmalu

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Jo želite spoznati?

Alenka iz 6. b v Vipavi

Na našem srečanju pionirjev dopisnikov v Ajdovščini smo se pogovarjali o tem, da bi na našo mladinsko stran uvedli nekakšen kotiček spoznavanja mladih dopisnikov med seboj, z opisom v nekaj besedah in s fotografijo. Tudi v našem »kramljanju« v številki TV-15 neposredno po srečanju je tekla beseda o tem; tako naj bi naša želja in želja predstavništva naših dopisnikov na srečanju prišla v širšo javnost. Pa moram potožiti, da doslej kar ni pravega odziva. Mogoče ste to prezrli, dragi naši dopisniki, ali pa vam ideja ni všeč. Povejte.

Edini odziv je iz osnovne šole Drago Bajc iz Vipave. Tanja Velagče, če sem prav prebrala podpis, iz 6. b razreda je takole označila svojo sošolko: »Z Alenko hodiva skupaj v šolo že od prvega razreda. Vedno sva si bili dobri prijateljici. Alenka je stara 12 let. Je zelo velika in postavna deklica. Ima kostanjeve lase in prav takšne oči. Nosi očala, ki ji lepo pristojajo. Kadar se nasmeji, ji čelna pordečijo kot jabolko. V šoli je odlična učenka in zelo tovariška. Je tudi dobra športnica. Na žalost, ko pri telovadbi igramo roket, nisva skupaj, če zmaga skupina, v kateri igram jaz, se ona nič ne jezi, če pa zmaga njena skupina, se prav tako ne jezim jaz.

Alenka sodeluje še v drugih krožkih, ki jo zanimajo.

Stanuje v novem naselju, medtem ko je moj dom v Vipavi. Obiskujeva se in vedno greva težko naražen. Upam, da bova z Alenko ostali dobri prijateljici.

Vas zanima to dekletce? V Vipavi jo najdete. Morebiti pa bo pripravljena odgovarjati na vaša pisma.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

smo prevzeli letalski polk z

več letali, ki so delovala na sremski fronti. Zime smo težko prenašali, saj smo bili slabo oblečeni in imeli smo slabo hrano, a smo vseeno vse to prestali. Po osvoboditvi sem dobil deset dni dopusta. Ker so bile vse proge porušene, sem se peš odpravil domov. Hodil sem celo noč. Zjutraj sem prišel v rojstvo vas Idriško pri Kobaridu. Bratov ni bilo doma, ker so bili vsi pri partizanih. Bila je samo moja mama. Pozdravila me je: »Zdravo, tovariš, boste spili malo mleka?« Ni

me poznala, ker sem bil zelo suh. Ko sem ji dopovedal, da sem njen sin, me je objela in zajokala. Povedala je, da o meni vsa leta sploh ni slišala, ni vedela, kje sem, pošte tudi ni dobila, ker ni delovala.

Ko smo skupaj prebrali te vrstice, smo potrdili, da vojna leta tovariša Kurinčiča res niso bila lahka. Zazeleli smo mu še veliko zdravih let življenja in se poslovili.

Snežana Ladika, Miha Senica in Branko Ambrožič, novinarski krožek OŠ 14. divizije Senovo

Mladost v besedi, pesmi in spretnosti

Petindvajsetega novembra je bilo v vojašnici Ljuba Šercerja bežigraske občinske tekmovanje Mladost v pesmi, besedi in spretnosti. V finalu sta se pomerili mešani ekipi, sestavljeni iz pripadnikov JLA in mladincev. Prva ekipa so bili dijaki splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane in vojak iz vojne pošte 6550/4, druga pa dijaki srednje šole tehničnih strok in osebnih storitev ter vojak iz vojne pošte 6550/3.

Svojo spretnost so mladi pokazali v spoznavanju Kardejevega dela Socializem in vojna. Pomerili so se tudi v streljanju z račno puško in metanju bombe v cilj. Zmagala je prva ekipa, in si s tem priborila sodelovanje 10. decembra na regijskem tekmovanju v splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman Stane. Zmagovalci se bodo do konca leta sestali še na republiškem tekmovanju, ki ga organizirata republiška konferenca mladine in poveljstvo Ljubljanskega armadnega območja.

V tekmovanju ljubljanske regije je nastopilo šest mešanih ekip (mladincev in vojakov), in sicer iz Kamnika, Center II, Šiška, Bežigrad, Litija ter Center I. Prav takšen je tudi vrstni red rezultatov.

Dušan Rebolj

POSTALI SMO PIŠ-
IČI. PRIMO SE BOMO
UČILI LJUBILI BOMO
VOJO DOMOVINO.
UČENCI 1. C
OŠ PREŠEROV
VORANČ RABE

Po kilometrih dolga partizanska pot Stanka Bavdaža iz Nove Gorice

Fant s planine, gorjan

Obljuba dela dolg. Dolgove pa je treba vedno poravnati. Ko smo v praznični številki Našega tovariša TV-15, ob 29. novembru predstavili Stanka Bavdaža med podobami borcev, ki v pod večer nagnjenem popoldnevu življenja izražajo svoj smisel v drobnih obrtniških aktivnostih ali drugih interesnih dejavnostih, smo obljubili, da se bomo k njemu še povrnili. Stanka torej poznamo kot izdelovalca harmonik pa kot »mehanika«, ki mu je s svojo iznajdljivostjo uspelo izdelati avtomobilski menjalnik za invalide, ki jim noge ne morejo služiti. Danes bomo z njim popotovali v vojni čas, tisti čas, ki ga je iztrgal iz domačega okolja in ga pahnil med orožje.

Otroštvo med zelenimi griči

»Fant s planine sem, gorjan;« označuje Stanko svoj rod. Kako rad se spominja svoje rojstne vasi Kal nad Kanalom, kako rad si pokliče v spomin podobe iz otroštva na kmetiji, ki je bila kljub svoji skromnosti polna neke prijetne toplote. Stanko je bil najmlajši od enajstih otrok in rekli so mu »cartavček«. Otroško veselje je porinila nekoliko ob stran italijanska šola. Pa ga je še vedno ostalo dovolj za vaše fantali-ne, ki so vsak dan, ko so zagnali šolsko torbo v kot, oddirjali po razmajanem kolovozu in stikali za zanimivostmi, ki jih je nudila narava. V nekaj letih, ko so se nekoliko razpotegnili, pa so jih zadele nove obveznosti – »rabo-te«. To je bilo neke vrste obvezno udarniško delo na cesti. »Pravzaprav so nam bile »rabo-te« pubertetnikom največje veselje, saj smo za malico vedno dobili »fitaljo« (omleta), ki sicer ni bila tako pogosto na domačem jedilnem listu,« pravi Stanko.

Pobeg iz italijanske vojske k zaveznikom

Četrtega februarja 1943 se je začela tista po kilometrih dolga Stankova pot. »Italijani so aretirali vse 25 in 26-letnike. Odpeljali so nas čisto na konec »škornja«. Bili smo brez orožja, v delavskem bataljonu. Uporabili so nas za delo na cesti. Večkrat smo sabotirali; uničevali smo čevlje, bose nas pa navsezadnje niso mogli poslati s krampi in lopatami na cesto. Po kapitulaciji smo poskušali pobegniti, pa nas je že istega dne ujela italijanska vojaška oblast in spet smo pristali v bazi. Nekako pa se je vendarle bilo treba rešiti te italijanske vojske! Spet smo poskusili. Kakih dvajset nas je bilo v skupini, ki se je lotila pobega. Hodili smo peš ali se vozili s »terezi-nami« po progi, in niti pomislili nismo, da nasproti lahko pripelje vlak. Pred Barijem smo se ustavili. Vsi ušivi smo bili pa lakota nas je preganjala. Ta nas je prisilila, da smo stopili do zavezniškega poveljstva, ki je bilo v bližini, in ponudili, da bomo delali karkoli za kosček kruha. Lahko si mislite, da nam niso zaupali. Otroci smo bili še, sedemnajst let stari. Spraševali so nas po dokumentih, mi pa nismo nosili s seboj niti črke pisanega. Končno je začelo govoriti o

vilo, da smo po rodu Slovenci. S tovornjakom so nas odpeljali v Bari, v taborišče Karbonaro, prvo partizansko taborišče. V začetku so nas stražili četniki, po nekem incidentu pa so stražo prevzeli zavezniki. Lačni nismo bili več, zato so se naše misli lahko ukvarjale z drugimi stvarmi. Kar pogosto smo sestankovali ter ugibali o našem položaju. Vse to se je zaveznikom zdelo sumljivo, da ne kujemo kakšne zarote. Temeljito so preiskali barake, pa niso našli ničesar. Mi pa smo

vsak dobil puško, dve bombi in nekaj nabojev. Pa smo si s puško lahko kaj malo pomagali, saj je bila narejena bolj za Saharo kot za naše potrebe. Nekako smo se prigrabili do malo boljšega orožja.

Mesec dni smo ostali na Korčuli. Prva prekomorska se je razdelila: en del je odšel na Hvar kot 2. prekomorska, en del pa je ostal na Korčuli. Štiriindvajsetega decembra 1943 so otok zavzeli Nemci. Treba se je bilo umakniti, kakorkoli, tudi z

že vedeli, kar smo hoteli in vsak je bil v sebi odločen. Ko so nam v plebiscitu odprli tri poti: k partizanom, k zaveznikom delat ali k četnikom, se je večina odločila za partizane. K četnikom pa mislim, da ni stopil nihče.

Prva prekomorska brigada

Odpeljali so nas v Gravino, v največje taborišče, kjer se je osnovala partizanska prekomorska vojska. Sedaj je bilo že bolje; dobili smo uniforme, opremo, hrano, imeli smo poštene vojaške vaje, spoznali smo angleško orožje. Nekega lepega dne pa smo krenili v Bari, brez vsakršnega orožja, in se vkrcali na ladjo. Ustanovljena je bila 1. prekomorska brigada. Zavezniki so nas sicer ovirali, da bi odpluli, vendar nam je z intervencijo naše komande uspelo priti na Korčulo. Ob izkrcanju je

barkami na vesla. Zgodilo pa se je, da sem z nesrečno četo izvedel za nemško okupacijo šele od civilov, ko so že vsepovsod okoli nas odmevali koraki nemških škornjev. Kaj zdaj? Dve patrulji smo poslali v glavni štab, eno po kopnem, drugo čez vodo. Nobena se ni vrnila. Morali smo poiskati zvezo z tamkajšnjimi terenci. Smrt, če je usojena, bo tako ali tako prišla, smo menili. Mladinki sta nas povezali s Korčulskim odredom.

Kmalu bi bilo po nas

Nikoli ne bom pozabil noči 13. januarja 1944, ko so nas z ribiško ladjo odpeljali proti Hvaru. Vihar na noč, besni morski valovi, vse okoli nas je prežala nevarnost. Mornarji sploh niso vedeli, kam plovejo, brez vsakršnih aparatov. Ko se je začelo svetlikati jutro, smo vsi premočeni opazili kopno.

Hvarski zaliv. V svoji zmedbi so mornarji menili, da smo v velelukli, prav tam, kjer je sovražnik, zato so začeli na obalo pošiljati nemške znake. Z obale pa je prišel odgovor z rafali iz težke brede. Naši so! In kmalu bi bilo po nas, če jim ne bi že v naslednjem hipu dali vedeti, da smo tudi mi njihovi. Izkrkali smo se, toda niti minute ni bilo časa počivati po tej naporni vožnji in prestanem strahu. Nemci so spet napadli. K sreči je šlo tokrat brez žrtev. Prispeli smo na Vis, od tam pa smo krenili za 1. in 2. prekomorsko čez Velebit in v Liko. Sredi najhujše zime februarja je naša »izgubljena« četa prispela v Drvar. Med potjo smo se prebili skozi 6. ofenzivo in pomagali drugim enotam prenašati ranjence. V Drvarju smo se razporedili v 6. ličko divizijo proletarsko. Pravzaprav je bilo takrat kar hudo. Razkropili smo se po enotah tako, da tudi dva iz naše čete nista bila skupaj. Jezika nismo poznali. Za cirilico takrat še vedel nisem, da obstaja.

Naporen marš je nakopal bolezen

Bilo je po desantu na Drvar, v mesecu maju. Na začetku dolgega marša, nekaj korakov iz Drvarja, se je rodila pesem Šesta Lička spasila maršala. Kar tako mimograde je privrela iz prekipevajočih src borcev. Marš je bil naporen. Onemogel sem, da tudi stati nisem mogel več. Toda, ker sem bil velik in suh, so menili, da sabotiram. Celo puškino kopito je vodja preskusil na meni. Težko je to povedati. Prosil sem ga, naj me ustrelji. Potem so le sprevideali. Komisar bataljona mi je posodil konja. Posadili so me nanj, da sem lahko prijezdil do aerodroma Tičevo, od koder so me z letalom prepeljali na odelek TBC v bolnišnico v Bariju. Tri mesece sem ostal tam. Počasi je vročica popustila. Z novimi močmi sem se vrnil v Dalmacijo.

Jeseni smo prispeli na Vis, potem v Split, sledili so boji za Knin. Trinajst Slovencev se nas je odločilo, da se prebijemo v Slovenijo. V Zadru smo bili že blizu fronte. Tam smo spraševali: po orožju. Naj ga dobimo od sovražnika, so nam odvrgli. V svoji trmi in vztrajnosti pa smo grabili še

kar naprej, malo peš, malo s tovornjaki, do Korduna in še dalje do Črnomlja. Eni so bili ranjeni, drugi bolni. Pristali smo pred zdravniško komisijo. Kam si želimo, so nas spraševali. Veliko upanje mi je prižgalo kar iskrice v očeh, saj sem si tako želel na svojo ljubo Primorsko. Nič ne bo, še od tam pošiljajo borce k nam, so odvrgli in tako z enim samim stavkom pokopali mojo željo. Nekaj časa sem delal na komandi mesta Črnomelj.

V jurišni bataljon

Med potjo pa sem se spoprijateljil s Francem Bizjakom iz jurišnega bataljona. Nameraval se je vrniti med »juriševce«. Ko bi le lahko odšel z njimi! Nosil sem očala in nisem bil prepričan, da me bodo v jurišnem bataljonu veselili. »Bi prepoznal Nemca na sto metrov daleč?« me je vprašal Franc z malo razpotegnjenim nasmehom. »Seveda bi, sem hitro odvrgel. Tako sem prišel pred komandanta jurišnega bataljona. »Proletarca 6. ličke sem pripeljal s seboj,« me je predstavil moj prijatelj in me porinil naprej. Konandantov krepla stisk roke me je prepričal, da sta bili vsa moja zadrega in zaskrbljenost brez potrebe. »Takšne rabimo,« je dejal. Potem sva si s Francem izbrala vsak svojo brzostrelko. Moja je bila ruska; no ja, ne ravno najboljša.

Od tu naprej pa zgodbo že poznate, namreč to, da je bil v enem od bojev jurišnega bataljona Stanko tako hudo ranjen v noge, da je postal invalid, konec vojne pa je dočakal v bolnišnici v Bariju.

Človek išče srečo v delu

Po osvoboditvi ga je pot spet privedla v Slovenijo, in sicer v Ljubljano v invalidski dom v Trnovem. Začelo se je drugo življenje. Misli je bilo treba, kako bo naprej. Stanko se je prijavil na prvi razpis tečaja za knjigovodje v Predvoru pri Kranju. »Tisti čas je bilo tako lepo kot nikoli prej in mislim, da tudi pozneje ne,« trdi Stanko. Približno trinštirideset invalidov nas je bilo. Po tečaju sem ostal še nekaj dni na

okrevanju, potem pa se je začela služba. Februarja 1946 nas je nekaj prišlo na Primorsko. Končno! Zau-pali so mi naloge na poverjeništvu PNOO v Ajdovščini. V glavnem sem vodil knjigovodske posle v menzi. Pa sem si mislil, kaj, če bi vendarle počel še kaj drugega. Fotografija me je vedno zanimala. Leta 1951 je padla odločitev. Prijavil sem se v posebno fotografsko šolo za invalide v Ljubljani. Dve leti je trajalo, da sem obvladal skrivnosti fotografiranja in vsega, kar seveda še sodi zraven. Bilo je lepo prepuščati se tej vrsti umetnosti, po drugi strani pa sem v fotografiji videl tudi svoj prihodnji kruh.

Šport za zdravje in še kaj več

Kot fotograf je Stanko služboval na več krajih: Fotolik Ajdovščina, nekaj časa je bil privatnik v Solkanu, pa v Meblu je delal kot fotograf v laboratoriju. Pravi, da je leta 1975 doslužil. Takrat se je namreč upokojil. To pa nikakor ne pomeni, da s sedeminpetdesetimi leti, ki si jih je že naložil na pleča, in ob svoji stooletni invalidnosti, zapušča pri-zorišče. Nikakor ne! Če smo ga zadnjič spoznali kot človeka z raziskovalnim in ustvarjalnim duhom, ga spoznamo danes še na drugem področju – v športu. »Invalidi rabi-mo rekreacijo,« trdi Stanko, »že zaradi zdravja.« Toda skoraj si upam trditi, da je Stanko šport že kar malo več kot rekreacija za zdravje. Najraje ima kegljanje, ki mu je prineslo odlične uspehe. Približno šestdesetega leta je začel intenzivno trenirati. Diplom ima toliko, da jim niti sam ne ve števila, pa zlate in srebrne medalje. Trikrat je bil državni prvak v svoji kategoriji invalidnosti, kar dvanaajstkrat pa je v kegljanju zmagal na republiški ravni. Stanko vztraja na svojem nivoju, pravi pa, da so mlajši invalidi še boljši in ta napredek ga veseli. Veliko zahvalo za svoje uspehe pripisuje športnemu društvu Invalid v Novi Gorici, ki je zelo aktivno in se lahko ponaša z drobno organizacijo.

Ostalo je še nekaj neizrečenih vprašanj, pač o stvareh, ki se pretakajo skozi življenje, ki včasih prinašajo kapljo pelina, drugič ponujajo vejico rožmarina... Nič ni zamujenega; Stanko je vedno pripravljen pokramljati z nami.

Živa Drole

tv-15 naš
TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor: SENČAR; Katja HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN REDIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35